

Ioan Herbil

***Substantivul și adjectivul
în limba ucraineană
contemporană***

Redactori: **Serhii LUCHKANYN**, **Dorin-Ioan CHIRA**

Coperta: **Iryna MOISEI**

Tehnoredactare: **Mihaela HERBIL**

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. habil. **Serhii LUCHKANYN**

Institutul de Filologie al Universității Naționale
„Taras Șevcenko”, Kiev, Ucraina

Conf. univ. dr. **Dorin Ioan-CHIRA**

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, România

Lector univ. dr. **Cristina-Anca SILAGHI**

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, România

Lector univ. dr. **Roman PETRAȘUC**

Universitatea din București, România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HERBIL, IOAN

Substantivul și adjectivul în limba ucraineană contemporană/

Ioan Herbil. - Cluj-Napoca : Risoprint ;

București : RCR Editorial, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-973-53-2438-4

ISBN 978-606-745-066-8

811.161.2

*Editura **RISOPRINT** este recunoscută de C.N.C.S.*

(Consiliul Național al Cercetării Științifice).

www.risoprint.ro

www.cnscs-uefiscdi.ro

* * *

Opiniile exprimate în această carte aparțin autorului și nu reprezintă punctul de vedere al Editurii Risoprint. Autorul își asumă întreaga responsabilitate pentru forma și conținutul cărții și se obligă să respecte toate legile privind drepturile de autor.

Carte finanțată de

UNIUNEA UCRAINENILOR DIN ROMÂNIA

Ioan Herbil

***Substantivul și adjectivul
în limba ucraineană
contemporană***

**Editura Risoprint
Cluj-Napoca**

**Editura RCR Editorial
București**

2019

Cuvânt înainte

Cartea se adresează, în primul rând, studenților care studiază limba ucraineană de la nivel începător la specializările „Limba și literatura ucraineană” (ce funcționează la Universitățile din Cluj-Napoca, din București și din Suceava), reprezentând o parte a cursului „Limba ucraineană contemporană – Morfologie” (din anul II, semestrul 1), acesta fiind propriu programei de studiu a tuturor universităților care au adoptat sistemul Bologna.

Redactat în limba română, materialul prezentat poate constitui un punct de plecare pentru cei dornici să realizeze studii de morfologie comparată sau să dobândească cunoștințe de gramatică a celei mai vechi limbi slave de est. De asemenea, acesta este necesar și util în predarea, în învățarea și în însușirea limbii ucrainene (a noțiunilor de morfologie ucraineană, în special a celor legate de substantiv și adjectiv) de către elevii și studenții a căror limbă maternă este ucraineana, dar care, din varii motive, nu au studiat-o sistematic, într-un cadru organizat.

Noțiunile teoretice privind două dintre cele mai complexe părți de vorbire ale limbii ucrainene (substantivul și adjectivul) sunt expuse într-o formă accesibilă, iar, pentru chestiunile ce presupun un grad mai ridicat de dificultate, am adăugat și o prezentare schematică a acestora care va ușura procesul învățării.

Întregul material este însoțit de un număr foarte mare de exemple care, cu siguranță, vor ajuta atât la înțelegerea și la asimilarea mai eficientă a noțiunilor teoretice, cât și la îmbogățirea fondului lexical al celor care îl vor studia.

Menționăm faptul că, în limba ucraineană contemporană, accentul nu este *fix*, ci poate fi *liber* (nu este ancorat pe o anumită silabă a cuvântului, spre deosebire de alte limbi, în care accentul marchează doar prima, penultima sau silaba finală, ci poate să cadă pe oricare dintre ele: *прі́ятель*, *навча́ння*, *морфо́логія*) și *mobil* (în timpul flexiunii cuvintelor, accentul

poate migra de pe o silabă pe alta, fără ca sensul lexical al cuvintelor să se schimbe: *робітнік* – N. sg., *робітників* – G. sg., *робітників* – N. pl., *робітників* – G. pl.).

Se întâlnesc situații când schimbarea locului accentului modifică semnificația cuvântului: *замок* „castel” și *замók* „lacăt”, *дорога* „drum, cale” și *дорога́* „dragă, scumpă”. De asemenea, există, în limba ucraineană, cuvinte care se pot accentua în două moduri, dar folosirea uneia sau a alteia dintre forme nu modifică semnificația lor (de exemplu, *анóстрóф*, *дóговір*, *пéрвісний*, *я́сний*). Drept urmare, în carte, toate exemplele vor apărea cu accentul marcat (sau, după caz, cu accentele marcate). Cu toate că, în textele ucrainene, accentele nu se marchează, noi am ținut să le indicăm, pentru ca cititorii să-și fixeze pronunția corectă a cuvintelor.

De reținut că excepțiile de la regulile prezentate sunt precedate de lexemul *dar* boldat/al din (**dar**).

Sperăm că această introducere în studiul limbii ucrainene contemporane va fi de folos atât specialiștilor din domeniu, cât și celor care se arată interesați de cercetarea directă sau indirectă a limbilor slave.

Autorul

PĂRȚILE DE VORBIRE (*ЧАСТІНИ МОВИ*)

Morfologia (din grec. *morphé* „formă” și *logos* „cuvânt, studiu, învățătură”) reprezintă ramura gramaticii care studiază categoriile gramaticale, regulile și modalitățile de modificare a formei (a flexiunii) cuvintelor (în vorbire și în scriere) și clasele morfologice ale acestora, adică părțile de vorbire.

Studierea cuvântului (ca unitatea de bază a morfologiei) se realizează sub aspectul structurii gramaticale, a particularităților schimbării formei și a conținutului acestuia prin exprimarea diverselor categorii gramaticale (gen, număr, caz, persoană, aspect verbal, mod, timp etc.).

Toate cuvintele dintr-o limbă, din punct de vedere lexical și după caracteristicile lor gramaticale, se împart în părți de vorbire. Acestea sunt acele clase (grupe) lexico-gramaticale cărora le aparțin cuvintele, având la bază trăsăturile lor lexicale și gramaticale comune și diferite, tocmai ele fiind cele care diferențiază unele lexeme de celelalte.

De exemplu, pentru un substantiv, caracteristic este sensul lexical de a denumi o ființă, un obiect, un lucru, o noțiune etc. (*хлопець, ручка, робота, хімія*) și răspunde la întrebările *хто? що?*. Pentru un adjectiv, trăsătura esențială este aceea de a indica o însușire a obiectului: *добрий, гарна, білі*. Numeralesle sunt acele cuvinte cărora le este specifică indicarea numărului sau a ordinii numărării: *два, три, десять; восьмий, одинадцятий*. Verbelor le este proprie trăsătura de a prezenta acțiunea, starea, procesul desfășurării acțiunii: *йти, стоїти, снівати* ș.a.

Fiecare dintre părțile de vorbire, pe lângă trăsăturile lexico-semantic, se caracterizează și prin particularitățile gramaticale

(morfologice și sintactice). Astfel, substantivului, în afară de trăsătura lexicală generală, aceea de a denumi obiecte, lucruri etc., îi este proprie și trăsătura de a indica sensurile gramaticale ale acestora, fie ele morfologice: genul (*pið*), numărul (*числó*), declinarea (*відміна*), grupa (*група*), cazul (*відмінок*), fie sintactice: de obicei, fiind o parte de propoziție principală, subiect (*нідмет*) sau parte secundară: complement (*додáток*) și, mai rar, complement circumstanțial (*обстáвина*).

În limba ucraineană, există zece părți de vorbire. Șase dintre ele (substantivul, adjectivul, numeralul, pronumele, verbul, adverbul) sunt de *sine stătătoare*/cu sens lexical (*повнозначні/самостійні*). Cuvintele care aparțin acestora au atât sens lexical, cât și gramatical, răspund la întrebări specifice și sunt părți de propoziție.

Trei dintre părțile de vorbire (prepoziția, conjuncția, particula) sunt *auxiliare* (*неповнозначні/службові*). Cuvintele care aparțin respectivelor părți de vorbire nu au sens lexical, nu răspund la întrebări și, de obicei, nu apar singure ca părți componente ale propoziției. Au doar o funcție auxiliară, fiind mijloace cu ajutorul cărora se realizează legăturile și relațiile dintre cuvinte, având rolul de a uni cuvintele de sine stătătoare într-o propoziție, oferind acesteia sau părților sale componente nuanțe semantice ori emoționale.

O grupă separată de cuvinte o formează interjecțiile (*вісy-ки*) și cuvintele onomatopeice (*звуконаслідування*). Acestea nu au nici sens lexical, nici gramatical, în înțelesul pe care-l au celelalte părți de vorbire. Interjecția nu aparține nici părților de vorbire de sine stătătoare, nici celor auxiliare (ajutătoare).

Părțile de vorbire de sine stătătoare (cu sens lexical)

Substantivul (*і́мєнник*) răspunde la întrebările *хто?*, *що?* și denumește persoane, obiecte, fenomene ale naturii, stări, sentimente etc.: *хло́пець*, *ді́вчина*, *ба́тько*, *ма́ти*, *син*, *дочка́*,

родіна, радість, честь, літо, життя, книга, країна, річка, сніг, дощ, сонце, повість, ім'я, нафта, пахоці.

Адјективул (прикметник) рэспунде ла інтребările *який?*, *чий?* și indică diferitele însușiri ale obiectelor, persoanelor, fenomenelor, stărilor etc.: *добрий, великий, широкый, глибокий, мудрий, південний, безкрай, рідний, червоний, літній, зелений, художній, ужгородський, ясний, батьків, учнівський, ведмежий, залізний, присмний, східнослов'янський.*

Numeralul (числівник) рэспунде ла інтребările *скільки?*, *котрий?* și indică numărul sau ordinea obiectelor în timpul numărării: *два, три, дев'ять, десять, четверо, п'ятеро, сто, кілька, дві треті, півтори, третій, сьомий, чотирнадцятий, одна ціла і дві п'яті, двохмільйонний.*

Pronumele (займєнник) рэспунде ла інтребările *хто?*, *що?*, *який?*, *чий?*, *котрий?*, *скільки?* și indică obiectul, trăsătura, numărul, însă fără a le denumi: *я, ми, ти, ви, він, вони, себе, твій, наш, ваш, той, кожний, який, скільки, кожен, деякий, ніщо, дехто, хто-небудь, хтосьна-що, котрийсь.*

Verbul (дієслово) рэспунде ла інтребările *що робити?*, *що зробити?* și indică o acțiune a obiectelor la un moment dat sau starea acestora: *думати, вірити, читати, працювати, летіти, іти, кохати, бачити, малювати, радіти, мріяти, молодіти, дрімати, хвилюватись, повідомляти, розповідати.*

Adverbul (прислівник) рэспунде ла інтребările *як?*, *де?*, *коли?*, *куди?*, *звідки?*, *у якій мірі?* și indică trăsăturile acțiunii, ale stării sau ale unei alte caracteristici (timpul, locul, modul etc.): *добре, гарно, вголос, швидко, весело, мало, присмно, міцно надзвичайно, дуже, тут, там, сьогодні, згарачу, наперекір.*

Партіле де вобріре аухііаре (фără sens lexical)

Prepoziția (прийменник) stabilește relația dintre cuvinte într-o propoziție: *у (в), до, на, при, без, від, для, перед, задля, завдякі, з-під, з-пóміж, залéжно від, у зв'язку з.*

Conjuncția (сполучник) unește într-o propoziție aceleași părți de vorbire, iar într-o frază, propozițiile între ele: *i, й, та, а, алé, протé, чи, абó, чи-чи, щоб, якщó, якби́, бо, як, аджé, мов, ненáче, оскі́льки, томú що, незважа́ючи на те що*.

Particula (части́ка) este partea de vorbire care oferă anumite nuanțe semantice propozițiilor sau părților componente ale acestora, dezvoltând forme gramaticale sau chiar cuvinte noi: *б, би, ж, це, ось, не, ні, хай, неха́й, хоч, лишé, невжа́, ті́льки, -будь, -не́будь, -такі́, -бо, -но, що-, хто́зна-*.

Interjecția (виз́ук) exprimă, nemijlocit, sentimentele, senzațiile, îndemnurile, stările sufletești, manifestări ale voinței unui individ fără să le numească. În limba ucraineană, interjecții sunt atât diversele imitări ale sunetelor și zgomotelor din natură (onomatopee), cât și formulele de politețe: *о!, ой!, ах!, ох!, ну!, фе!, тю!, дпр!, кú-ку!, мý-у-у!, дзінь!, óва!, ура́!, ге́й!, гайда!, геть!, ца́бе!, цить!, го́ді!, марш!, стоп!, стук!, приві́т!, бў́дь ласка!, бў́дьте здоро́ві!, до побáчення!, про́шу!, щаслі́во!*.

Părțile de vorbire din limba ucraineană, schematic, se caracterizează în felul următor:

Nr. crt.	Partea de vorbire <i>Части́на мо́ви</i>	Rolul în propoziție <i>Роль у рéченні</i>	Flexiunea <i>Змінювані́сть</i>
1.	Substantiv <i>Іме́нник</i>	de sine stătător (cu sens lexical) <i>самості́йна</i> (повнозна́чна)	flexibilă <i>змінювана</i> (змінна)
2.	Adjectiv <i>Прикме́тник</i>	de sine stătător <i>самості́йна</i>	flexibilă <i>змінювана</i>
3.	Numeral <i>Числі́вник</i>	de sine stătător <i>самості́йна</i>	flexibilă <i>змінювана</i>
4.	Pronume <i>Займе́нник</i>	de sine stătător <i>самості́йна</i>	flexibilă <i>змінювана</i>
5.	Verb <i>Дієсло́во</i>	de sine stătător <i>самості́йна</i>	flexibilă <i>змінювана</i>

6.	Adverb <i>Прислівник</i>	de sine stătător <i>самостійна</i> (повнозначна)	neflexibilă <i>незмінювана</i> (незмінна)
7.	Prepoziție <i>Приймénник</i>	auxiliar <i>службо́ва</i> (неповнозначна)	neflexibilă <i>незмінювана</i>
8.	Conjuncție <i>Сполучник</i>	auxiliar <i>службо́ва</i>	neflexibilă <i>незмінювана</i>
9.	Particula <i>Ча́тка</i>	auxiliar <i>службо́ва</i>	neflexibilă <i>незмінювана</i>
10.	Interjecție <i>Ви́гук</i>	¹	neflexibilă <i>незмінювана</i>

Categoriile gramaticale ale părților de vorbire (Граматичні категорії частин мови)

În morfologia limbii ucrainene, există zece categorii gramaticale care sunt proprii doar părților de vorbire de sine stătătoare:

1. **Genul (pid)**: masculin (*чоловічий*), feminin (*жіночий*), neutru (*середній*). Categoria genului este proprie substantivelor, adjectivelor, numeralelor, pronumelor, verbelor (doar formelor de trecut, de condițional și de participiu).

2. **Numărul (число)**: singular (*однинá*), plural (*множинá*). Această categorie o au substantivele, adjectivele, numeralele, pronumele, verbele (doar formele de trecut, de condițional, de imperativ și de participiu).

3. **Cazul (відмінок)**: nominativ (*називний*), genitiv (*родовий*), dativ (*давальний*), acuzativ (*знахідний*), instrumental (*орудний*), locativ (*місцевий*) și vocativ (*клічний*). Categoria cazului este proprie substantivelor, adjectivelor, numeralelor, pronumelor și formelor de participiu.

¹ **Interjecția** nu aparține nici părților de vorbire de sine stătătoare, nici celor auxiliare, dar face parte din grupa părților de vorbire neflexibile.

4. **Gradul de comparație** (*ступінь порівняння*): forma de pozitiv (*початкова форма*)²; comparativ (*віщий*), superlativ (*найвищий*). Această categorie o au adjectivele și adverbele.

5. **Aspectul** (*вид*): perfectiv (*доконаний*) și imperfectiv (*недоконаний*). Categoria aspectului (ca și următoarele patru categorii, cu unele excepții) este specifică doar verbelor.

6. **Tranzitivitatea** (*перехідність – неперехідність*): tranzitiv – intransitiv (*перехідне – неперехідне*).

7. **Timpul** (*час*): prezent (*теперішній*), trecut (*минулий*), mai mult ca perfect (*давноминулий*), viitor (*майбутній*).

8. **Modul** (*спосіб*): indicativ (*дійсний*), condițional (*умовний*), imperativ (*наказовий*). Dintre formele verbale, categoria modului nu este proprie participiilor și gerunziilor.

9. **Diateza** (*стан*): activă (*активний*), pasivă (*пасивний*), reflexivă (*зворотний*). Singurele forme verbale care nu au categoria diatezei sunt cele de gerunziu.

10. **Persoana** (*особа*): întâi (*перша*), a doua (*друга*), a treia (*третя*). Această categorie este proprie pronumelor și verbelor.

² Această formă de pozitiv nu trebuie considerată ca fiind unul dintre gradele de comparație ale adjectivului, căci termenul „grad de comparație” intră în contradicție cu conținutul acestuia, deoarece în forma de bază a adjectivului nu este exprimată deloc intensitatea însușirii.

SUBSTANTIVUL (ІМЕННИК)

Substantivul este partea de vorbire de sine stătătoare (cu sens lexical), flexibilă care denumește toate obiectele (în înțelesul larg al acestui cuvânt) și răspunde la întrebările *хто?* (cine?), *що?* (ce?); *брат, син, хлопець, дівчина, батько, мати, родина, радість, óсінь, життя, книга, сонце, казка, ім'я, вибори*.

Sub sintagma „denumește obiecte” (*значення предметності*) sunt reunite numeroase sensuri lexicale care trebuie percepute ca nume ale obiectelor. Acestea pot fi nume ale:

– **obiectelor concrete** (*конкрéтні предмети*): *бук, зошит, груша, вікно, кобзар, стіл, картина, журнал, Київ*.

– **ființelor** (*істóти*): *людина, керівник, жінка, дитя, дядько, тітка, сестра, артист, кінь, óлень, лошá, Микóла*.

– **plantelor** (*росліни*): *яблуння, пиши́ниця, горóх, жéто, ви́шня, сосна́, волóшка, ромáшка, кали́на, мали́на*;

– **fenomenelor naturii** (*явища природи*): *морóз, вітер, урагáн, сніг, тумáн, віхор, грім, дощ, зли́ва*;

– **acțiunilor sau stărilor** (*ді́ї або стáну*): *читáння, рóзповідь, біг, мислення, náбір, підготóвка, рóзгляд, спáння*;

– **noțiunilor abstracte** (*абстрáктні поняття*): *юні́сть, раді́сть, романти́зм, красá, тури́зм, во́ля, іде́я, сі́ла, честь*;

* După trăsăturile lexico-gramaticale, substantivele pot fi împărțite în: **comune** (*загáльні*) și **proprii** (*влáсні*), **concrete** (*конкрéтні*) și **abstracte** (*абстáктні*), **însuflețite/animate** (*істóти*) și **neînsuflețite/inanimate** (*неістóти*).

Substantive comune și substantive proprii

▪ **Substantivele comune** sunt denumiri ale aceleiași clase date unor ființe, obiecte, noțiuni, fenomene: *хлопець, жінка*,

поёт, батько, ма́ти, чита́ч, вовк, орёл, бджола́, кни́жка, журна́л, садовина́, творчи́сть, мрія́, держа́ва, дощ, весёлка.

În majoritatea cazurilor, substantivele comune denumesc obiecte care se pot număra, fapt pentru care le este proprie categoria numărului, singular și plural: *хлопець – хлопці, кни́жка – книжкі́, журна́л – журна́ли, дощ – дощі́, село́ – села́.*

Substantivele comune au cea mai mare frecvență într-o limbă și se scriu cu literă mică.

▪ **Substantivele proprii** sunt denumiri individuale ale unei persoane sau ale unui obiect, folosite pentru a le deosebi de celelalte. Substantivele proprii sunt numele de familie (numele), numele de botez (prenumele), toponimele (numele geografice ale: continentelor, țărilor, regiunilor, oceanelor, mărilor, râurilor, județelor, orașelor, satelor etc.), denumirile funcțiilor de conducere, numele sărbătorilor, ale instituțiilor, ale revistelor și ziarelor, ale cărților etc.: *Аме́рика, Євро́па, Руму́нія, Украї́на, Бухаре́ст, Ки́їв, Дніпро́, Дуна́й, Со́меш, Шевче́нко, Франко́, Петро́, Бойчу́к, Призиде́нт Украї́ни, Різдво́, Ві́льне сло́во* (ziar), *Наш го́лос* (revistă), *Кобза́р* (carte).

Substantivele proprii se scriu, întotdeauna, cu literă mare și au fie doar formă de singular (*Іва́н, Марі́я, Ти́са, Хре́щати́к, Перу́н, Га́млет, Льви́в*), fie doar formă de plural (*Черка́си, Су́ми, Карпа́ти, Сая́ни, Дардане́ли, Афíни*). Totuși, sunt posibile cazuri când substantivele cu formă de singular apar și cu cea de plural: *два́ Івани́, дві́ Марі́ї, кількá́ Бойчукі́в.*

Substantive concrete și substantive abstracte

▪ **Substantivele concrete** denumesc obiectele și fenomenele realității care pot fi percepute, nemijlocit, cu ajutorul organelor de simț. Acestei grupe îi aparțin substantivele comune cu diferite sensuri: denumiri de oameni, de animale, de plante, de fenomene ale naturii, de substanțe și de materiale: *виклада́ч, авто́бус, гру́ша, гри́б, ліс, дере́во, дощ, ві́тер, звук, карто́пля, кві́тка,*

день, століття, літак, гора, вершина, золото, залізо, цегла. Majoritatea substantivelor concrete au forme de singular și de plural (*сестра – сестри, поле – поля, місто – міста, звук – звуки, груша – груши*), putând fi numărate, fapt ce le conferă posibilitatea de a forma sintagme cu numerele cardinale propriuzise *чотіри міста, сім звуків, декілька груш*.

Unele dintre substantivele concrete nu-și pot schimba forma în funcție de categoria numărului. Acestea le aparțin cele indeclinabile (*буржуа, бароко, кінó, метрó, кафе, турне, пюрé, резюмé, шосé, журі, таксі, інтерв'ю, меню; Данте, Дюма*) și cele care au doar forme de singular (*лістя, молоко, ректорат, цукор, Богдан, Клуз, Сигіт*) sau de plural (*дрóва, грóші, окуляри, штани, Ясси, Чернівці, Карпати, Піреней*).

▪ **Substantivele abstracte** reprezintă numele proceselor, noțiunilor, trăsăturilor, calităților care nu aparțin celor concrete, neputând fi percepute, nemijlocit, cu ajutorul organelor de simț: *воля, сила, добро, зло, радість, любов, юність, суспільство*.

Majoritatea substantivelor cu sens abstract sunt forme derivate de la adjective și verbe, formate cu ajutorul sufixelor: *-ість, -ств(о), -त्व(о), -ци(я), -енн(я), -інн(я), -изм, -ізм, -ощ(і)* etc.: *щéдрість, ввічливість, суспільство, мистéцтво, убо́зтво, коза́цтво, чита́ння, мі́слення, на́тхне́ння, тури́зм, романти́зм, соціалі́зм, архаї́зм, хі́трощі*.

O grupă mai mică o formează substantivele abstracte ce au forme nederivate: *воля, добро, дух, зло, іде́я, мир, сила, честь*.

Substantive însuflețite și substantive neînsuflețite

▪ Categoriei substantivelor **însuflețite/animate** îi aparțin substantivele care răspund la întrebarea *хто?* (cine?) și denumesc:

- persoane: *чоловік, жінка, батько, ма́ти, брат, дідо, бабу́ся, сестра́, учи́тель, журналі́ст, дире́ктор, еконо́міст, учень, студéнт, прія́тель; Васи́ль, Олéкса, Людмі́ла, Га́ля, Семеню́к, Коржю́к, Петрéнко, Мали́шко;*

- animale: *кінь, осёл, собáка, корóва, теля́, півень, гу́ска, лев, ведмідь, бджола́, вовк, му́ха, жук*;
- creaturi mitologice: *де́мон, лісовик, русáлка, відьма, во-дянік, домовик, змії, Чугáйстер, Непту́н, Зевс*;
- pe cei decedați: *мрець, небіжчик, покійник*;
- figurile cărților de joc și ale pieselor de șah: *валéт, да́ма (кரா́ля), король, ферзь, слон, кінь, піша́к*;

▪ Categoriei substantivelor **neînsuflețite/inanimate** îi aparțin celelalte substantive, ele răspunzând la întrebarea *що?* (ce?): *місто, ім'я́, заво́д, сніг, вітер, зли́ва, хма́ра, бере́за, граб, троя́нда, пита́ння, істи́на, темно́та, порядні́сть, като-лиці́зм, мрія́, насі́ння, майбу́тнє, віри́ш, про́за*.

(!) Noțiunea gramaticală însuflețite/neînsuflețite nu coincide cu „viu/neviu (mort)” din natură. Denumirile grupurilor de persoane, animale, păsări, insecte, de tipul: *наро́д, клас, гру́па, гурт, загін, на́товп, студéнтство, ота́ра, табу́н, згра́я, рій*, ca și numele microorganismelor: *ба́цїла, ві́рус, бакте́рія, мікрóб* fac parte din categoria neînsuflețitelor.

În cazul substantivelor însuflețite, formele acuzativului singular și plural ale genului masculin coincid cu cele ale cazului genitiv *нема́є (кого?) дире́ктора, дире́кторів; ба́чу (кого?) дире́ктора, дире́кторів*.

Substantivele neînsuflețite au formele nominativului și acuzativului plural identice: *карті́ни (стоять) – (ба́чу) карті́ни; жу́рнали (стоять) – (перегля́ну) жу́рнали*.

Substantive colective (*Збі́рні іме́нники*)

Substantivul **colectiv** denumește totalitatea obiectelor identice sau înrudite care sunt percepute ca un întreg: *моло́дь, сту-дéнтство, декана́т, дітвора́, лі́стя, корі́ння, ви́шняк, гі́лля, го́родина, озими́на, насі́ння*.

Substantivele colective, care arată un grup de indivizi ca un întreg (totalitatea membrilor acestuia), răspund la întrebarea *хто?*

(учітельство, козацтво, ректорат, старшина, братва, малеча), iar cele care indică animale și (obiecte) neînsufletește – la întrebarea *що?* (мушва, мурашнія, горішник, гарбузіння, лістя, сосняк, геральдика, агентура).

În majoritatea cazurilor, substantivelor colective le sunt proprii următoarele particularități:

- au doar formă de singular (exprimând o *uniune* de mai multe obiecte care nu se pot număra);

- nu intră în combinație cu numeralele cardinale propriuzise, ci doar cu cele nedeterminate (*багато козацтва, мало садовині, трохи бурячіння*) sau fracționare (*одна четвірта піхоти, дві треті старшини*).

- se formează cu ajutorul sufixelor: *-ств(о): студénство, птаство; -цтв(о): парубоцтво; -инн(я): картопління, бурячіння; -овинн(я): бобовіння, маковіння; -ник, -няк: горішник, чагарнік, молодняк; -от(а): злидота, голоота; -в(а): мушва, мордва; -еч(а): малеча, стареча; -ин(а): городина, озимина; -ик(а), -ік(а): проблематика, синоніміка, символіка; -ур(а): професура, апаратура, клієнтура; -ат: деканат, ректорат, старостат.*

- se formează fără ajutorul afixelor, direct de la părți de vorbire, ca de exemplu: • de la adjective: *зелень, молодь, юнь, нічисть*; • de la verbe: *наволоч, заполоч, лом*; • de la participii: *рвань, знать*.

(!) Trebuie reținut că substantivele numărabile (ce au forme de singular și plural) nu aparțin celor din categoria colectivelor: *хор, ансамбль, група, колектив, команда, полк, загін, комісія, екіпаж, клас, ескадрілья, табун, чередá, стадо*.

Substantivele care indică substanța (*Речовинні іменники*)

Sunt substantivele care denumesc substanțe de același tip (cu sensul de întreg), ce pot fi măsurate, dar nu numărate.

Substantivele care indică substanța denumesc:

- produse alimentare: *хліб, молоко, цукор, олія, борошно, мед, чай, кáva*;

- legume, fructe și cereale: *капуста, картопля, морква, горох, огірок, перець; агрус, малина, ожіна; кукурудза, пшениця, ячмін, овес, гречка, просо, рис*;

- țesături: *шовк, вóвна, льон, сiтець, шевйот, маркізет, сатiн, бавóвна*;

- zăcămintе naturale (metale, lichide, gaze): *залізо, чаву́н, вугілля, зóлото, срібло, мáрмур, на́фта, кісень, азóт*;

- materiale de construcție: *цéгла, цемéнт, бетóн, пісо́к, цéбiнь (шiтер), ванно́, гли́на, гранiт*;

- medicamente: *кодеiн, анальгiн, раунатiн, пенiцилiн*.

Substantivele de acest tip se folosesc fie doar cu formă de singular (*олія, чай, кáva, вóвна, срібло, бетóн*), fie numai cu cea de plural (*макарóни, вершкi, дрiжджi, дрóва, парфóми, вiсiвки, лáсоцi, лiки*).

Totuși, substantivele care se utilizează doar la singular pot avea forme de plural atunci când sunt folosite cu sens semantic diferit, indicând tipuri de produse, calitatea, sortimentele substanțelor: *мiнерáльнi вóди, натурáльнi со́ки, тверді си́рi, високосóртнi пшени́цi, піскi Сахáри*.

Categoriile morfologice ale substantivelor

(Морфологічні категорії іменників)

În limba ucraineană, substantivul are următoarele categorii morfologice: **număr** (*число*), **gen** (*рід*) și **caz** (*вiдмiнок*).

Numărul substantivelor (*Число іменників*)

* Cele mai multe substantive din limba ucraineană au două numere: **singular** (*однинá*) și **plural** (*множинá*): *день – дні, будiнок – будiнки, викладач – викладачi, рúчка – ручкi, рік – рокi, край – краi, село – села, член – члени* etc.

Gen	Singular		Plural	
	Desinență	Exemple	Desinență	Exemple
Masculin	-Ø	<i>стіл</i>	-и	<i>столі</i>
	-Ø	<i>хлопець</i>	-і	<i>хлопці</i>
	-Ø	<i>край</i>	-ї	<i>краї</i>
	-о	<i>батько</i>	-и	<i>батькі</i>
	-а	<i>стáроста</i>	-и	<i>стáрости</i>
Feminin	-а	<i>сестра́</i>	-и	<i>сéстри</i>
	-а	<i>межа́</i>	-і	<i>межі́</i>
	-я	<i>надія́</i>	-ї	<i>надії́</i>
	-Ø	<i>ніч</i>	-і	<i>ночі́</i>
		<i>ма́ти</i>		<i>матері́</i>
Neutru	-о	<i>ві́кно</i>	-а	<i>ві́кна</i>
	-е	<i>мо́ре, я́вище</i>	-я, -а	<i>моря́, я́вища</i>
	-я	<i>життя́, ім'я́</i>	-я, (-ен-) -а	<i>життя́, іменá</i>

Există substantive care nu prezintă opoziția „unul/una – mai mulți/mai multe”, drept urmare, ele au fie doar formă de singular (*singularia tantum*): *блиск, молоко́, мука́, піво, сіль, міша, радість, рідня, мед, ректорáт*), fie doar formă de plural (*pluralia tantum*): *вібори, ворóта, грóші, двéрі, ліки, іменіни, канікули, кучері, парфúми, сáни, но́жиці, итані́*.

* Substantivele care au **doar formă de singular** (*тільки однину́*) sunt:

- colective (збірні): *мистéцтво, садовина́, му́жність, лю́дство, учі́тельство, учні́вство, рідня́, малéча, насіння́, пір'я́, лі́стя, декана́т*.

- cele care indică materialul sau substanțele (*речові́нні*): *вапно́, залізо, свинéць, вугі́лля, кі́сень, овéс, горóх, молоко́, цу́кор, сметáна, олія́, піво, мед, на́фта*.

- abstracte (*абстра́ктні*): *добро́, мо́лодість, щéдрість, му́дрість, честь, смі́лівість, коза́цтво, бажáння, і́стина, пра́вда, ща́стя, спі́впра́ця, архаї́зм, сла́ва*.

- nume proprii (*власні назви*): Руму́нія, Украї́на, Кі́їв, Бухаре́ст, Клуж, Сигіт, Дніпро́, Хреща́тик, Іва́н, Богда́н, «Украї́нський ві́сник».

Aceste substantive pot avea forme de plural (din punct de vedere gramatical), dar în vorbire ele nu trebuie folosite. Cu scop stilistic corespunzător, formele de plural ale acestor substantive pot fi utilizate de către scriitori și jurnaliști: *дві Руму́нії, дві пра́вди, два мисте́цтва*.

* Substantivele care au **doar formă de plural** (*тільки множини/множинні*) sunt:

- colective (*збірні*): *лю́ди, діти, грóші, дрóва, копа́лини*.
- denumiri ale obiectelor construite în perechi sau simetric (*назви предметів парної або симетричної будови*): *окуля́ри, воро́та, са́ни, ковза́ні, но́жиці, двéрі, грúди, ві́ла, лапкі́, граблі́, штані́, терезі́*.
- cele care indică materialul sau substanțele (*речовинні*): *макаро́ни, дрі́жджі, вери́ки, парфу́ми, лі́ки*.
- denumiri care arată: noțiuni de timp, sărbători, procese și obiceieuri (*назви часовіх понять, свят, процесів та обрядів*): *кані́кули, зару́чини, хресті́ни, імені́ни, обжінки, су́тінки, бу́дні, прі́морозки, заробі́тки*.
- nume de jocuri (*назви ігор*): *ша́хи, шаши́ки, пі́жмурки*.
- denumiri ale noțiunilor abstracte (*назви абстрактних понять*) formate doar cu sufixul *-оц-*: *хі́троці́, хва́стоці́, весéлоці́, за́здроці́, лі́ноці́, го́рдоці́, пéстоці́, па́хоці́*.
- nume proprii (*власні назви*): *Я́сси, Карпа́ти, Черні́вці, Су́ми, Афі́ни, А́льпи, Піренéї, Ваши́вці, Жовті́ Во́ди, По́ляни*.

Genul substantivelor (*Під імénників*)

* La singular, substantivele (cu excepția celor care au doar formă de plural) aparțin unuia dintre cele trei genuri (**masculin, feminin și neutru**) care se deosebesc după desinențele cazului nominativ:

- **masculin (чоловічий)**: *ба́тько, син, брат, дядько, су-
сід, гість, зо́шит, степ, тра́ктор, ві́тер, шлях, дуб*);

- **feminin (жіночий)**: *дочка́, сестра́, ма́ти, кни́га, краї́-
на, землі́а, сосна́, гру́ша, межа́, пло́ща, любóв, зу́стріч, ра́-
дість, ро́зкіш, по́дорож, сі́ль, га́лузь, стаття́, тінь, о́сінь*;

- **neutru (середній)**: *по́ле, мо́ре, село́, се́рце, місце́, ім'я́,
життя́, дитя́, знання́, зайче́ня, порося́, теля́, лоша́, ягня́*.

Substantivele de genul masculin sunt corelative cu pronu-
mele *el* sau *acesta* (*він* sau *цей*); cele de genul feminin – cu pro-
numele *ea*, *aceasta* (*вона* sau *ця*); cele de genul neutru – cu
pronumele *el*, *acesta* (*воно* sau *це*).

Gen	Desinență	Exemple
Masculin	zero (-Ø)	<i>стіл, хло́нець, край, гай</i>
	-о	<i>ба́тько, Дніпро́, Петро́</i>
	-а (-я)	<i>ста́роста, суддя́, Мико́ла, Ілля́</i>
Feminin	-а (-я)	<i>сестра́, межа́, надія́, дорóга</i>
	-Ø	<i>ніч, о́сінь, зу́стріч, любóв</i>
	și substantivul	<i>ма́ти</i>
Neutru	-о, -е	<i>ві́кно, село́, мо́ре, по́ле</i>
	-а (-я)	<i>ді́вча, дитя́, лоша́, ім'я́</i>

În cazul substantivelor derivate, pe lângă indiciul exprimat
de desinențe, genul poate fi identificat și cu ajutorul sufixelor:
*робі́тник – робо́тниця, учи́тель – учи́телька, украї́нець –
украї́нка; ведмі́дь – ведмеді́ха – ведмежа́; за́сць – зайчі́ха –
зайче́ня – зайче́нятко, лев – леві́ця – леве́ня, інді́к – інді́ченя,
цап – цапе́ня; хло́нець – хлоп'я́тко*.

Dar există și substantive al căror gen este exprimat lexical,
formele de masculin, feminin și neutru fiind derivate de la teme
diferite: *ба́тько – ма́ти, ді́д – ба́ба, дядько – ті́тка, брат –
сестра́, хло́нець – ді́вчі́на; пі́вень – ку́рка, бара́н – ві́вця,
бик – коро́ва, каба́н – свиня́, цап – коза́*.

Se întâlnesc și substantive care aparțin așa-numitului gen
comun/epicene (*спільного роду*). Acestei grupe îi sunt proprii
câteva substantive ce au sens general, adică denumirea persoa-

nei după activitatea specifică sau după trăsăturile fizice și de caracter. Aceste substantive au desinența -a (-я): *листоно́ша, ста́роста, писа́ка, служа́ка, сирота́, бази́ка, бідола́ха, п'яни́ця, пла́кса, прибу́да, недото́рка, приче́на, непоси́да, калі́ка, жадно́га, лівіа́, розмазня́, роззя́ва, ненаже́ра*. Din punct de vedere morfologic, aceste substantive aparțin genului masculin sau celui feminin, în funcție de sexul persoanei care este denumită cu ajutorul lor: *цей роззя́ва, цей пла́кса, листоно́ша приніс, бідола́ха поі́хала; якийсь непоси́да, якась п'яни́ця*, genul fiind identificat după legătura sintactică a substantivelor cu alte cuvinte, cu ajutorul formelor adjectivale, pronominale sau verbale.

Substantivele însuflețite care indică profesia sau ocupația pot numi atât persoane de genul masculin, cât și de cel feminin. Cu toate acestea, astfel de substantive sunt considerate, formal, a fi de genul masculin: *профе́сор, юри́ст, інжене́р, суддя́, депута́т, доце́нт, диплома́т, посол, піло́т, хіру́рг, хімік, дире́ктор*. Totuși, de la unele dintre acestea s-au format denumiri ce prezintă forme de feminin, însă sunt limitate stilistic, putând fi folosite doar în limbajul colocvial: *поете́са, секрета́рка, вчи́телька, дире́кторша, профе́сорша*.

În limba ucraineană, o categorie aparte o reprezintă substantivele care au genul dublu (*подвійний рід*): masculin – neutru; feminin – neutru. Acestea se formează cu ajutorul sufixului -ище: *дівчи́ще, вовчи́ще, дуби́ще*. O asemenea oscilație între masculin și neutru se observă la unele substantive terminate în -о, cu ajutorul cărora sunt denumite persoane după trăsăturile lor specifice sau după înclinații spre unele acțiuni ori fapte: *леда́що, незна́йко, забу́дько, бази́кало, здоро́вило, хлопчи́сько*.

Atât genului masculin, cât și celui feminin le aparțin substantivele *ку́пиль, харч, фальш, про́діл* (și *продо́ль*).

Tot oscilație de gen se observă în cazul substantivele: *сусі́д – сусі́да, зал – за́ла, змі́й – змія́, пта́х – пта́ха, жура́ф – жу-*

ра́фа, парасо́ль – парасо́ля, пла́цкарт – плацка́рта, спазм – спазма, о́круг – о́кру́га, верхово́д – верхово́да.

(!) De genul masculin sunt substantivele: *соба́ка, дру́зяка, коня́ка, звірю́ка.*

Pentru **substantivele împrumutate indeclinabile** genul se stabilește după cum urmează:

– numele persoanelor și ale apelativelor acestora se raportează la sexul lor: *Ге́йне, Дюма́, Золя́; мосе́е, маéстро, де́нді, портє́, атаи́е, дже́нтльмен* – de genul masculin (el); *мада́м, ле́ді, міс, фра́у, Марко́ Вовчо́к* (scriitoare), *Жорж Санд* (scriitoare), *Беатрі́че/Беатріс* (prenume feminin), *Юмані́те* (revistă) – de genul feminin (ea).

– denumirile de animale și păsări sunt de genul masculin: *кенгуру́, шимпанзе́, по́ні, какаду́, колі́бри, фла́мінго, **dar***, în același timp, pot fi și feminine: *ста́ра шимпанзе́, мале́нька колі́бри, му́ха цеце́;*

– substantivele neînsuflețite aparțin genului neutru: *метро́, кінó, шосе́, журі́, таксі́, тюрé, рагу́, фойе́, інтєрв'ю́, панно́, резюме́, **dar*** genului masculin îi sunt proprii substantivele: *сиро́ко, торна́до* (nume de vânturi), iar celui feminin – *авеню́* (stradă), *саля́мі* (mezeluri); *гінді́, бенга́лі* (denumiri de limbi).

– în cazul denumirilor geografice, al toponimelor, pentru identificarea genului se ține cont de genul obiectului pe care-l denumеște substantivul (*о́стрів* „insulă” – masculin (în ucraineană), *річка* „râu” – feminin, *краї́на* „țară” – feminin, *місто* „oraș” – neutru, *селó* „sat” – neutru, *óзеро* „lac” – neutru): *Кáрпи* (*о́стрів* – masculin), *Перу́* (*краї́на* – feminin), *Тбілі́сі* (*місто* – neutru), *Онта́ріо* (*штат* „stat” – masculin), *Онта́ріо* (*водá/ріка* „ară/râu” – feminin), *Онта́ріо* (*óзеро* – neutru).

▪ **Abrevierile** (formate din inițiale) au, de obicei, genul cuvântului de bază: *відóмий ХТЗ* (*завóд* – masculin); *АПН України* (*Акадéмія педагогі́чних нау́к* – feminin), *Ки́ївська ГЕС* (*електростáнція* – feminin).

▪ Genul **abrevierilor compuse** (din inițiale și alte litere ajutătoare) se identifică gramatical după tipul de declinare: *КраЗ – КраЗа – КраЗові – КраЗ – КраЗом – (на) КраЗі* – masculin. Tot de genul masculin sunt abrevierile *МОП (Міжнародна організація праці)* sau *ВАК (Війська атестаційна комісія України)*, deși cuvintele de bază (*організація* și *комісія*) sunt de genul feminin.

Cazul substantivelor (*Відмінок ім'єнників*)

Categoria cazului este una strict gramaticală, prin ea fiind exprimată raportarea substantivului la alte cuvinte într-o sintagmă sau propoziție. Astfel, substantivele, intrând într-o relație cu alte cuvinte din aceeași propoziție, își schimbă formele după caz.

În limba ucraineană, sunt șapte cazuri: **nominativ** (*називний*), **genitiv** (*родовий*), **dativ** (*давальний*), **acuzativ** (*знахідний*), **instrumental** (*орудний*), **locativ** (*місцевий*) și **vocativ** (*клічний*), notate cu N., G., D., A., I., L. și V.

Fiecare dintre acestea răspund la anumite întrebări, au sens lexical și forme de exprimare proprii:

▪ Cazul **nominativ** (*називний відмінок*) răspunde la întrebările *хто?*, *що?*, indică subiectul acțiunii, este forma de bază (derivată sau inițială) și se numește caz direct (*прямий відмінок*): *Учень читає. Селó біліє.*

▪ Cazul **genitiv** (*родовий відмінок*) răspunde la întrebările *кого?*, *чого?* și indică: apartenența persoanei (*батько Петра*), posesorul caracteristicii (*власність ванна*), rezultatul acțiunii (*підпис директора*), o parte a întregului (*стаканчик соку*), locul, timpul, cauza, modul acțiunii (*біля школи, до ставка, протягом місяця, крикнув з переляку, від radoщі, сміятися до сліз*). Acest caz împreună cu următoarele sunt cazuri oblice.

▪ Cazul **dativ** (*давальний відмінок*) răspunde la întrebările *кому?*, *чому?* și indică persoana sau obiectul pentru care are loc acțiunea (*подарувати сестрі, привіт друзів*), apartenența (*пам'ятник Тарасові Шевченку*), subiectul acțiunii din pro-

poziția impersonală (persoana care se află într-o anumită stare) (*сні́ться лю́дині; боля́че бра́тові*), relații circumstanțiale (*всѣ́й-переч обста́винám, наперекі́р прогно́зам, назѣ́стріч мрі́й*).

▪ Cazul **acuzativ** (*знахі́дний відмі́нок*) răspunde la întrebările *кого?*, *що?* și indică persoana sau obiectul care reprezintă mobilul acțiunii, asupra căreia este îndreptată acțiunea (*читáю кні́жку, купю́ю ру́чку, пам'ята́ю дру́зів*). Ele sunt complementele directe folosite cu verbe tranzitive și, întotdeauna, fără prepoziții. Construcțiile cu prepoziții indică distanța ori direcția deplasării (*стріля́ти в не́бо*) sau obiectul (*оба́ти про діме́й*).

▪ Cazul **instrumental** (*орѹ́дний відмі́нок*) răspunde la întrebările *ким?*, *чим?* și indică: obiectul, unealta muncii (*писá-ти олі́вцем, ділі́тися ѹ́спіхом*), subiectul acțiunii (*напи́сане áвтором*), locul și timpul acțiunii (*і́хати до́рогою, і́ти село́м; гуля́ти лі́том, зустрі́тися пе́ред обі́дом*) sau o caracteristică comparativă (*ста́в дубо́м, бісо́м диві́ться*). Totodată, substantivul în cazul instrumental poate indica pe co-autorul acțiunii (*ба́тько із сі́ном, комба́йн з тра́ктором*) sau să fie nume predicativ (*ста́ти інжене́ром, бу́ти письме́нником*).

▪ Cazul **locativ** (*місце́вий відмі́нок*) răspunde la întrebările *на кому?*, *на чому?* Acesta, întotdeauna, se folosește cu prepoziție, indicând locul acțiunii (*на тра́ві, у міс́ті, по бе́резі, о во́сьмій годі́ні*) și obiectul (*гра́ти на почувт́ях, коха́ння в мисте́цтві*). Poate, mai rar, să arate instrumentul acțiunii (*порахува́в на калькуля́торі, відбі́в на прін́тері, надрукува́ли на маши́нці*) ori să indice relații determinative (*ба́ба по ма́тері, бра́тство по ду́ху*).

▪ Cazul **vocativ** (*клі́чний відмі́нок*) indică persoana sau, mai rar, obiectul căruia ne adresăm. De obicei, acesta este propriu doar substantivelor care denumesc animatele: *ба́тьку, ма́мо, бра́те, сестро́, Іва́не, Фе́до́ре, Серге́ю, Мари́е, Га́лю, Оле́но, ко́нику, во́вче*. Cu toate acestea, în beletristică și publicistică, în special, în folclor, orice substantiv poate avea formă

de vocativ: *Ду́ми мої, ду́ми мої, Кві́ти мої, ді́ти!; Петрусьо! Дру́же мій єдиний!* (Тарас Г. Шевченко).

Tipurile de declinare a substantivelor (Відміни іменників)

După caracterul desinențelor cazului nominativ singular, substantivele au patru tipuri de **declinare (відміна)**. În funcție de consoana finală a temei, substantivele de declinarea I și II se împart în trei grupe: **dură (тверда́)**, **moale (м'яка́)** și **mixtă (мішана)**, conform tabelului:

Declinare	Grupa	Masculin	Feminin	Neutru
I	Dură	-а: <i>Мико́ла, Оле́кса</i>	-а: <i>сестра́, ласті́вка, О́льга</i>	
	Moale	-я: <i>Ілля́, Єремія́</i>	-я: <i>наді́я, пі́сня, Марі́я</i>	
	Mixtă	-а (cu tema în consoană șuierătoare: <i>ж, ч, ш, щ</i>): <i>лі́ви́а</i>	-а: <i>межа́, плóща, ка́ша</i>	
II	Dură	desinență zero (cu tema în consoană dură): <i>ба́тько, сті́л</i>		-о: <i>ві́кно́, село́, мі́сто, сло́во</i>
	Moale	desinență zero (cu tema în consoană moale): <i>у́чень, край</i>		-е: <i>мо́ре, по́ле</i> -я: <i>життя́, змага́ння</i>
	Mixtă	desinență zero (cu tema în consoană șuierătoare): <i>слуха́ч, маса́ж</i>		-е: <i>я́вище, плече́, прі́звище</i>

III			desinență zero: <i>о́сіннь, ніч, любов</i> și substantivul <i>ма́ту</i>	
IV				-а/-я: (în timpul declinării apar sufixele <i>-ат-, -ят-, -ен-</i>): <i>лоша́, теля́, ім'я́</i>

(!) Substantivele indeclinabile (*метрó, шосé, бюрó, візаві, журі́, мосьé, лéді, конференсьé, ательé, маéстро, ООН, ЄС*), cele care au doar formă de plural (*но́жиці, итани́, збо́ри, са́ни, імени́ни, грóші, канікули, лі́ки, макарóни, вери́ки, го́рдощі, Я́сси, А́льпи, Карпа́ти*) și adjectivele substantivizate (*трудо́гий, молоді́й, чергові́й, військóвий, вихідні́, майбу́тне, пальне́, колисько́ва, учітельська́, диспéчерська́, Рі́льський*) nu aparțin niciuneia dintre declinări.

Declinarea I (*Пéрша відмі́на імéнників*)

Acestei declinări îi aparțin substantivele feminine, unele masculine și cele de gen comun, care, la nominativ singular, au desinența **-а (-я)**.

Substantivele de declinarea I, în funcție de consoana finală a temei acestora, se împart în trei grupe: **dură** (*тверда́*), **moale** (*м'яка́*) și **mixtă** (*мішана*).

Grupei **dure** îi aparțin: - substantivele feminine cu tema în consoană dură (cu excepția șuierătoarelor), având desinența **-а**: *весна́, вода́, група́, жінка́, кни́га, нога́, пора́да, рука́, сестра́, фаб́рика, хма́ра, Окса́на, О́льга*; - substantivele de gen comun

(masculin și feminin), cu aceeași desinență: *базі́ка, голо́ва, ка́ліка, непосі́да, сиротá, ста́роста* și cele masculine (doar nume de persoană) *Микі́та, Микóла, Олéкса, Са́ва*.

Din grupa **moale** fac parte: - substantivele feminine a căror vocală finală este **-я**, precedată de o consoană palatală: *госпо́діня, земл́я, зоря́, красу́ня, наді́я, пра́ця, пиєні́ця, сім'я́, статт́я, топо́ля, ші́я, Марі́я, Мару́ся, Фра́нція*; - substantivele de gen comun (cu aceeași desinență): *розма́зня, судд́я* și prenumele masculine de tipul *Єремі́я, Ілля́*.

Grupei **mixte** îi aparțin: - substantivele a căror temă este în consoană șuierătoare, având desinența **-а** și fiind, în majoritatea lor, feminine: *гру́ша, зада́ча, ї́жа, кру́ча, межа́, плóща, по-же́жа, су́ша, ме́ця*; - substantivele de gen comun: *листоно́ша, лівіа́, міхонóша* și substantivul masculin *вельмо́жа*.

Exemple de flexiune a substantivelor de declinarea I (Зразкі відмінювання іменників I відміни)

Singular			
Cazul	Grupa dură	Grupa moale	Grupa mixtă
N.	кні́г-а	наді́-я, сім'-я́	меж-а́
G.	кні́г-и	наді́-ї, сім'-ї́	меж-і́
D.	кні́з-і	наді́-ї, сім'-ї́	меж-і́
A.	кні́г-у	наді́-ю, сім'-ю́	меж-у́
I.	кні́г-ою	наді́-єю, сім'-єю́	меж-е́ю
L.	(на, у) кні́з-і	(на, у) наді́-ї, сім'-ї́	(на) меж-і́
V.	кні́г-о	наді́-є, сім'-є	меж-е
Plural			
N.	кні́г-и	наді́-ї, сім'-ї́	меж-і́
G.	кні́г	наді́й, сім'-е́й	меж
D.	кні́г-ам	наді́-ям, сім'-ям	меж-ам
A.	кні́г-и	наді́-ї, сім'-ї́	меж-і́
I.	кні́г-ами	наді́-ями, сім'-ями	меж-ами
L.	(на, у) кні́г-ах	(на, у) наді́-ях, сім'-ях	(на) меж-ах
V.	кні́г-и	наді́-ї, сім'-ї́	меж-і́

Substantivele masculine care aparțin acestui tip flexionar se declină ca și cele feminine prezentate mai sus.

Particularități de ortografiere a unor desinențe cazuale
(*Особливості правопису окремих відмінкових закінчень*):

– la singular (*в однині*)

▪ În cazul **genitiv**, substantivele grupei dure au (ca și la nominativ plural) desinența **-и**, cele din grupele moale și mixtă, **-і**, iar, după vocală și apostrof, apare **-ї**: *вóди, грóпи, кні́ги, маши́ни, сестрі́, хма́ри; мату́сі, пісні́, пра́ці, хви́лі, я́блуні; кру́чі, межі́, пло́щі, тії́; Софі́ї, Марі́ї, Наді́ї, мрі́ї, сім'ї́*.

▪ Substantivele acestei declinări au, la **dativ** și **locativ**, desinențele **-и** (pentru grupele dură și mixtă) și **-ї** (pentru cea moale, după vocală și apostrof): (*у*) *воді́, (на) голо́ві, (у) грóпі, (на) землі́, (на) нозі́, (на) руці́, (у) статті́, (на) хви́лі; (на) межі́, (на) пло́щі; (у) мелóдії́, (у) сім'ї́, (на) шії́, (у) Вікторі́ї, (у) Марі́ї*.

(!) În timpul declinării (la dativ și locativ), apar alternanțe fonetice în tema substantivelor în consoană dură, **з, к, х** trec în **з, ц, с**: *кні́га – (у) кні́зі, му́ха – (на) му́сі, рука́ – (на) руці́*.

▪ În cazul **acuzativ**, substantivelor ce aparțin grupelor dură și mixtă le este proprie desinența **-у**, iar celor în consoană palatală (după vocală și apostrof), **-ю**: *дочкóу, квіткóу, маши́ну, ру́ку, сестрóу; ду́шу, кру́чу, межóу, пло́щу; наді́ю, статті́ю, істо́рію, мрі́ю, робітні́цю, сім'ю́, Софі́ю*.

▪ Substantivele grupei dure au, în cazul **instrumental**, desinența **-ою**, cele din grupele moale și mixtă, **-єю**, iar, după vocală și apostrof, apare **-єю**: *бу́квою, водóю, маши́ною; піснею, пишени́цею, сестрóю, травóю, чарівни́цею; кру́чею, листоно́шею, межéю, пло́щею; мрі́єю, наді́єю, сім'єю́, Софі́єю*.

▪ În cazul **vocativ**, substantivele grupei dure au desinența **-о**, cele în consoană moale și mixtă, **-е**, iar, în urma vocalelor și a apostrofului, apare **-є**: *ді́вчи́но, дру́жінно, ма́мо, сéстро*,

Батьківціно, Светлано; Миколо; зéмле, пісне, пра́це, Ка́мре; крúче, душе́, міше; Іллі́; мрі́е, наді́є, сім'є, Марі́є.

Unele substantive cu forme de alint în consoană moale au desinența **-ю**: *бабу́сю, до́ню, мату́сю, Га́лю, Ганну́сю, Мару́сю (dar și Мару́се), Нас́тю (dar și Нас́те).*

(!) În sintagmele de adresare compuse din două substantive proprii, ambele nume (prenumele și patronimul) au, în mod obligatoriu, desinențe de vocativ: *Гали́но Васи́лівно, Ка́мре Миха́йлівно, Марі́є Іллі́вно, Оле́но Фе́дорівно.*

(!) Și în cazul sintagmelor de adresare formate dintr-un substantiv comun și un nume propriu, desinențele cazului vocativ apar la ambele cuvinte: *на́ні Гали́но, на́нно Оле́но.*

(!) În sintagmele de adresare compuse dintr-un substantiv comun și un nume de familie, forma de vocativ este proprie doar numelui comun, iar numele de familie apare, întotdeauna, în nominativ: *доброді́йко Проданчу́к, по́друго Єрмоле́нко.*

– la plural (у множині)

▪ La plural, substantivele în cazul **nominativ** au următoarele desinențe: **-и** (pentru cele în consoană dură) și **-і** (pentru cele care aparțin grupelor moale și mixtă) cu varianta **-ї** (după vocală și apostrof): *букви́, гру́пи, до́чки, но́ги, ру́ки, сестри́; топо́лі, хви́лі, яблу́ні; гру́ші, задáчі, ме́жі, плóщі; мрі́ї, сім'ї.*

(!) Câteodată, formele de plural nominativ se deosebesc de cele de genitiv singular prin accent: *до́чки – дочкí; сестри́ – сестрí; зéмлі – землі́; ме́жі – межí; сім'ї – сім'ї́,*

▪ În cazul **genitiv**, substantivele pot avea **desinența zero** (doar tema), **-ей** ori **-ів**:

• În majoritatea situațiilor, substantivele tuturor celor trei grupe au, în cazul genitiv, **desinența zero** (doar tema): *ли́п, маши́н, перемо́г, рук, хат; робітні́ць, топо́ль; гру́ш, задáч, меж.*

• Unele dintre substantive au desinența **-ей** (*миши́ей, сви́нєй, сімє́й, статє́й* – la ultimul exemplu, nu se mai păstrează **-тт-**) sau **-ів** (*староси́в, судді́в* și nume de familie ca: *Гави́в,*

Рябіѣ), în timp ce altele pot avea forme paralele, cu **desinența zero** sau în **-іѣ**: *баб* și *бабіѣ*, *зуб* și *зубіѣ*, *легѣнь* și *легѣніѣ*.

Există substantive care, în timpul declinării, prezintă anumite procese fonetice:

- alternanța vocalei *o*, în silaba finală închisă, cu *i*: *зѡри* – *зір*, *брѡви* – *брів*, *дорѡги* – *доріг*, *нѡги* – *ніг*, *школі* – *шкіл*, **dar**: *вѡди* – *вод*, *печѣри* – *печѣр*, *мѣжі* – *меж*, *потрѣби* – *потрѣб* (când, în silaba finală închisă a temei „curate”, alternanța vocalelor *o*, *e* cu *i* nu are loc);

- apariția vocalelor protetice (**-o**, **-e**, **-ѣ**) între cele două consoane finale ale temei: *дѡчки* – *дѡчок*, *книжкі* – *книжѡк*, *загадки* – *загадѡк*, *зіркі* – *зірѡк*, *ігри* – *ігор*, *кѡхні* – *кѡхонѣ*, *мискі* – *мисѡк*, *сѡсни* – *сѡсон* (și *сѡсен*); *вѣтальні* – *вѣтальнѣ*, *їдальні* – *їдальнѣ*, *сѣстри* – *сестѣр*, *вѣшині* – *вишнѣнѣ*, *шаблі* – *шаблѣнѣ*; *вѣйні* – *вѣсн* (și *вѣйн*). În cuvintele împrumutate, de regulă, nu apar vocalele protetice: *дѡгми* – *догм*, *шайбі* – *шайб* (excepție fac unele substantive în **-k-a**: *мѡрка* – *мѡрок*).

- păstrarea consoanelor duble (**-nn-**, **-ll-**) în cazul substantivelor împrumutate: *бонн* (din *бѡнна*), *ванн* (din *вѡнна*), *вілл* (din *вілла*), *булл* (din *бѡлла*).

- În cazul **dativ** plural, substantivele grupelor dură și mixtă au desinența **-ам**, iar cele în consoană moale, terminate în vocală ori apostrof – **-ям**: *книжкѡм*, *машинѡм*, *сѣстрѡм*, *фѡбрикам*; *зрушѡм*, *мѣжѡм*, *плѡщѡм*; *молодіцѡм*, *робітніцѡм*, *хвѣлѡм*, *топѡлѡм*, *свинѡм*, *статтѡм*; *мріѡм*, *надіѡм*, *сім'ѡм*.

- La plural, substantivele în cazul **acuzativ** au forme identice cu cele de nominativ ori de genitiv:

- denumirile de persoane și alte însuflețite au **desinența zero**, la fel ca substantivele la genitiv: *молодіцѣ*, *робітніцѣ*, *сестѣр*, *спортсмѣнок*, *українок*, *листонѡш*; *вовчіцѣ*, *видмѣдицѣ*; numele animalelor domestice sau ale unor insecte pot avea (în paralel) și formă de nominativ: *коріѣ* (**dar** și *корѡви*), *овѣцѣ* (și *вівці*), *свинѣй* (și *свіні*), *бджіл* (și *бджѡли*).

• cele care denumesc neînsuflețitele au desinențe identice cu nominativul: *книжкí, маши́ни, нáзви, фáбрики; вúлиці, друкáрні, статті; грúшí, задáчі, ме́жі, плóці; мрі́ї, сім'ї*.

▪ În cazul **instrumental**, substantivele de declinare I au desinențele: **-ами** (cele proprii grupelor dură și mixtă: *книжкáми, маши́нами, сéстрами, фáбриками; грúшaми, ме́жами, плóцaми*), **-ями** (substantivele a căror temă se termină în consoană moale, în vocală și apostrof: *вúлицями, друкáрнями, молоді́цями, наді́ями, сві́нями, статті́ями, топо́лями, хви́лями; мрі́ями, сім'я́ми*) și **-ми** (*гусьмí, дітьмí, людьмí, курмí*, în timp ce, la unele substantive, cea din urmă desinență (**-ми**) este folosită în paralel cu **-ами, -ями**: *ворітьмí* (și *воро́тами*), *слізьмí* (și *сльóзaми*), *свіньмí* (și *свиня́ми*).

▪ Substantivele în cazul **locativ** au desinența **-ax** (cele cu tema dură și în consoană șuierătoare): (*y*) *книжкáх, (на) маши́нах, (по) сто́ронах; (на) кру́чах, (y) листонóшах, (на) ме́жах* și **-ях** (cele cu tema în consoană moale, în vocală și apostrof): (*no*) *зéмлях, (y) статті́ях; (y) наді́ях, (y) сім'я́х*.

▪ Formele cazului **vocativ** sunt identice cu cele ale nominativului plural: *до́чки, жі́нкí, сéстри, украї́нкí; видмеді́ці, лисі́ці, молоді́ці, сві́ні, судді́; мрі́ї, наді́ї*.

Declinarea a II-a (*Друга відміна іменників*)

Acestei declinări îi aparțin substantivele de genul masculin și neutru, ele putând fi împărțite în trei grupe: **dură, moale și mixtă**.

Grupei **dure** îi sunt proprii:

- substantivele masculine care au tema terminată în consoană dură (cu excepția consoanelor șuierătoare) și cele care au desinența **-о**: *друг, дуб, індекс, пала́ц, раді́ус, рід, робі́тник, у́спіх, темп, хлі́б, ба́тько, дя́дько, Гаврі́ло, Петро́;*

- majoritatea substantivelor masculine în **-р** (rom. **-r**) (în special cele monosilabice): *ви́р, дар, дві́р, жи́р, ми́р, си́р, тві́р;*

ві́хор, му́ля**р**, сто́ля**р**, я́ві**р** și зві**р**, кома́**р**, снігу́**р** (cu toate că ultimele trei exemple, la nominativ plural, au desinența **-і** specifică substantivelor în consoană moale);

- toate substantivele masculine împrumutate, terminate în **-ер (-єр)**, **-ір (-їр)**, **-ор**, **-ур (-юр)** și cele ale căror accent rămâne pe **-ар (-яр)**, **-ир** (în timpul declinării, accentul nu se deplasează pe desinențele cazuale): *інжене́**р***, ма́йсте**р**, шофе́**р**, браконье́**р**, кар'е́**р**; ко́лі**р**, папі́**р**, сувені́**р**, Каї́**р**; дире́кто**р**, профе́со**р**, семафо́**р**; абажу́**р**, каламбу́**р**, гіпю́**р**; гекта́**р**, база́**р**, варва́**р**, коміса́**р**, до́ла**р**, семіна́**р**, футля́**р**, ювіля́**р**; бригаді́**р**, касі́**р**, панці́**р**, команді́**р**, пасажи́**р**, інжі́**р**.

- substantivele neutre în **-о**: вікно́, залізо́, ко́ло, зо́лото, село́, місто́, перо́, військó, ма́рево.

Grupei **moi** îi aparțin:

- substantivele masculine care au tema terminată în consoană palatalizată (cu **ь** sau în **-й**): анса́мбл**ь**, бо́єць, ве́леть**ь**, тедз**ь**, місяц**ь**, учи́тель; гай, зви́чай, край, обрі́й, урожа́й;

- unele substantive masculine cu sufixele **-ар**, **-ир** care, la singular, au accentul pe radical: ліка́**р** – лікаря́, піса́**р** – пісаря́, бо́ндар – бонда́ря, ко́зир – ко́зи́ря (iar, la plural, se transferă pe desinență: ліка́рі, писа́рі); - cele al căror accent, în timpul declinării, se transferă de pe sufix pe desinență: аптека́**р** – аптека́ря, бога́ті**р** – бога́ти́ря, буквá**р** – буква́ря, бунта́**р** – бунта́ря, ві́вча**р** – ві́вча́ря, во́лодá**р** – во́лода́ря, гузі́**р** – гузі́ря, друка́**р** – друка́ря, інвентá**р** – інвентарі́ю, косá**р** – коса́ря, казка́**р** – казка́ря, календа́**р** – календа́ря, книга́**р** – книга́ря, кобза́**р** – кобза́ря, ледá**р** – леда́ря, ліхта́**р** – ліхтаря́, орендá**р** – оренда́ря, пошта́**р** – пошта́ря, проводи́**р** – проводи́ря, секретá**р** – секрета́ря, слюса́**р** – слюса́ря, страйка́**р** – страйка́ря, шахта́**р** – шахта́ря și, de asemenea, substantivele *які́**р***, *Ігор*, *ло́бур*, *Єгер*, *то́кар*, *рі́цар* (ale căror desinențe nu sunt accentuate: *то́каря*, *то́карі*; *рі́царя*, *рі́царі*).

- substantivele de genul neutru terminate în **-е** (cu excepția celor în consoană șuierătoare) și în **-я** (fără sufixele **-ен-**,

-*ат*-, -*ят*- се apar în timpul declinării, și, de obicei, cu dublarea consoanei finale a temei): *місце, море, поле, яйцє; галүззя, життя, завдання, збіжся, здоров'я, зілля, змагання, знаряддя, обличчя, лістя, пір'я, полум'я, сім'я, тім'я*.

Grupei **mixte** îi sunt proprii:

- substantivele masculine terminate în consoană șuierătoare: *багáж, вантáж, гарáж, стóрож, ключ, меч, слухáч, ткач, читáч, товáриш, дощ, кущ* și cele în **-ищ-е**: *вітрі́ще, бабі́ще, юрмі́ще*;

- substantivele masculine în **-яр** (denumirile oamenilor după ocupații, îndeletniciri etc.), în cazul cărora, în timpul declinării, accentul se deplasează de pe sufix pe desinență: *бетоня́р – бетоняра́, вапня́р – вапняра́, вугля́р – вугляра́, газетя́р – газетяра́, гендля́р – гендляра́, дігтя́р – дігтяра́, зброя́р – зброяра́, каменя́р – каменяра́, ковзаня́р – ковзаняра́, пісня́р – пісняра́, повістя́р – повістяра́, скля́р – скляра́, смоля́р – смоляра́, тесля́р – тесляра́, школя́р – школяра́*.

- substantivele de genul neutru în **-е** a căror temă se termină în consoană șuierătoare: *ло́же, плечé, во́гнище, прізвище, насо́вище, учі́лище, я́вище*.

Flexiunea substantivelor de declinarea a II-a

Genul masculin

Singular			
Cazul	Grupa dură	Grupa moale	Grupa mixtă
N.	у́спіх ба́тьк-о	у́чень гай	слухáч дощ
G.	у́спіх-у ба́тьк-а	у́чн-я га́-ю	слухач-á дощ-у́
D.	у́спіх-у (-ові) ба́тьк-ові (-у)	у́чн-еві (-ю) га́-ю (-еві)	слухач-éві (-у́) дощ-у́ (-éві)
A.	у́спіх ба́тьк-а	у́чн-я гай	слухач-á дощ

I.	у́спіх-ом ба́тьк-ом	у́чн-ем за́-ем	слухач-ём доц-ём
L.	(при) у́спіх-у (на) ба́тьк-ові (-у)	(на) у́чн-еві (-ю, -і) (у) за́-ю (-ї)	(на) слухач-éві (-у́, -і) (на) доц-і (-у́)
V.	у́спіх-у ба́тьк-у	у́чн-ю за́-ю	слуха́ч-у доц-у́
Plural			
N.	у́спіх-и ба́тьк-и́	у́чн-і за-і́	слухач-і́ доц-і́
G.	у́спіх-ів ба́тьк-ів	у́чн-ів за-і́в	слухач-ів доц-ів
D.	у́спіх-ам ба́тьк-а́м	у́чн-ям за-я́м	слухач-а́м доц-а́м
A.	у́спіх-и ба́тьк-ів	у́чн-ів за-і́	слухач-ів доц-і́
I.	у́спіх-ами ба́тьк-а́ми	у́чн-ями за-я́ми	слухач-а́ми доц-а́ми
L.	(при) у́спіх-ах (на) ба́тьк-а́х	(на) у́чн-ях (у) за-я́х	(на) слухач-а́х (на) доц-а́х
V.	у́спіх-и ба́тьк-и́	у́чн-і за-і́	слухач-і́ доц-і́

Genul neutru

Singular

Cazul	Grupa dură	Grupa moale	Grupa mixtă
N.	міст-о	мо́р-е	я́вищ-е
G.	міст-а	мо́р-я	я́вищ-а
D.	міст-у (-ові)	мо́р-ю	я́вищ-у
A.	міст-о	мо́р-е	я́вищ-е
I.	міст-ом	мо́р-ем	я́вищ-ем
L.	(у) міст-і, (по) міст-у	(на) мо́р-і, (по) мо́р-ю	(у) я́вищ-і, (по) я́вищ-у
V.	міст-о	мо́р-е	я́вищ-е

Plural

N.	<i>міст-á</i>	<i>мор-я́</i>	<i>я́виц-а</i>
G.	<i>міст</i>	<i>мор-ів</i>	<i>я́виц</i>
D.	<i>міст-ám</i>	<i>мор-я́м</i>	<i>я́виц-ам</i>
A.	<i>міст-á</i>	<i>мор-я́</i>	<i>я́виц-а</i>
I.	<i>міст-áми</i>	<i>мор-я́ми</i>	<i>я́виц-ами</i>
L.	<i>(у) міст-áх</i>	<i>(на) мор-я́х</i>	<i>(у) я́виц-ах</i>
V.	<i>міст-á</i>	<i>мор-я́</i>	<i>я́виц-а</i>

Substantivele masculine cu tema în -p

Singular			
Cazul	Grupa dură	Grupa moale	Grupa mixtă
N.	<i>комісáр</i>	<i>кобза́р</i>	<i>тесля́р</i>
G.	<i>комісáр-а</i>	<i>кобзар-я́</i>	<i>тесляр-á</i>
D.	<i>комісáр-ові (-у)</i>	<i>кобзар-éві (-ю)</i>	<i>тесляр-éві (-у)</i>
A.	<i>комісáр-а</i>	<i>кобзар-я́</i>	<i>тесляр-á</i>
I.	<i>комісáр-ом</i>	<i>кобзар-éм</i>	<i>тесляр-éм</i>
L.	<i>(на) комісáр-ові (-і)</i>	<i>(на) кобзар-éві (-ю, -і)</i>	<i>(на) тесляр-éві (-і)</i>
V.	<i>комісáр-е</i>	<i>кобза́р-ю</i>	<i>тесля́р-е</i>
Plural			
N.	<i>комісáр-и</i>	<i>кобзар-і́</i>	<i>тесляр-і́</i>
G.	<i>комісáр-ів</i>	<i>кобзар-ів</i>	<i>тесляр-ів</i>
D.	<i>комісáр-ам</i>	<i>кобзар-я́м</i>	<i>тесляр-áм</i>
A.	<i>комісáр-ів</i>	<i>кобзар-ів</i>	<i>тесляр-ів</i>
I.	<i>комісáр-ами</i>	<i>кобзар-я́ми</i>	<i>тесляр-áми</i>
L.	<i>(у) комісáр-ах</i>	<i>(на) кобзар-я́х</i>	<i>(на) тесляр-áх</i>
V.	<i>комісáр-и</i>	<i>кобзар-і́</i>	<i>тесляр-і́</i>

Particularitățile desinențelor cazuale ale substantivelor de declinare a II-a:

– la singular

• În cazul **genitiv**, substantivelor de declinare a II-a le sunt specifice desinențele **-а (-я)** sau **-у (-ю)**.

■ Substantivele de **genul masculin** au, în funcție de sensul lexical al acestora, desinențele **-a (-я)** sau **-y (-ю)**.

A. Desinența **-a** (pentru substantivele în consoană dură și suierătoare) și varianta palatală **-я** (pentru cele moi) sunt specifice tuturor substantivelor însușite și unora dintre inanimate (mai exact cele care denumesc obiecte și acțiuni clar definite):

- denumirile de persoane și de animate, numele (proprie) de persoană (numele și prenumele): *абітурієнта, робітникá, студэнта; ўчня, кобзаря́, пріяте́ля, учі́теля; Іва́на, Васи́ля, Романю́ка, Франкá*; totodată, obiectele și fenomenele personificate: *Ві́тра, Лі́са, Морóза*.

- numele de animale și soraci: *во́вка, звіра́, ведме́дя, пса, коня́, комара́, ду́ба, я́вора, ясе́ня, ко́реня*.

- denumirile obiectelor concrete, precis definite: *годи́нника, зо́шита, замка́, малю́нка, ножá, оліве́ця, плащá, портфе́ля, стіле́ця, столá (dar și сто́лу)*;

- denumiri de măsuri pentru lungime, greutate, volum, timp, lunile anului și zilele săptămânii: *ме́тра, лі́тра, гра́ма, кілогра́ма, гекта́ра, дня́, ти́жня, міся́ця, сі́чня, жо́втня, понеді́лка, ві́торка, dar: ві́ку, ро́ку, кро́ку, листопа́да* (luna noiembrie) și *листопа́ду* (procesul căderii frunzelor);

- numele unităților monetare și ale unor numerale (la origine substantive): *грошá, карбо́ванця, до́лара, фун́та, п'ятака́, деся́тка, мільйо́на, мілья́рда*;

- denumirile părților corpului omenesc: *но́са, ро́та, сугло́ба, па́льця*;

- denumirile clădirilor și ale părților componente ale acestora (de obicei, cu accentul pe desinență): *гаражá, хліва́, млинá, буди́ночка, карні́за, ка́міна, сві́лока*;

- numele mașinilor și ale elementelor componente: *автомо́біля, комба́йна, тра́ктора, дизе́ля, карбюра́тора, мото́ра*;

- majoritatea termenilor (științifici, tehnici) împrumutați din alte limbi: *ато́ма, електро́на, катодо́а, квадра́та, ко́нуса, мо́дуля, пара́графá, радіу́са, ро́мба, се́ктора, си́нуса, це́нтра*;

- cuvintele-termeni de origine ucraineană (derivate, compuse): *відмінка, додátка, займénника, знамénника, імénника, підмета, трику́тника, чисéльного, числívника, dar: віду, рóду, склáду, спóсобу, сінтаксису;*

- numele localităților (orașe, sate): *Дóнецька, Житóмира, Кісва, Львóва, Міргорода, Терно́поля, Хáркова, Амстердама, Бухарéста, Клúжа, Лондона, Нью-Йóрка, Парíжа, Сігéта, dar: Зелéного Гáю, Кривóго Рóгу, Крáсного Лимáну, Червóного Стáву, Холо́дного Я́ру* (partea a doua este, de obicei, un substantiv, care, în cazul genitiv singular, are desinența *-у (-ю)*).

- alte denumiri geografice (nume de râuri), atât cele în care accentul cade pe ultima silabă, cât și cele derivate cu ajutorul sufixelor posesive *-ов, -ев (-ев), -ин (-ін)*: *Дніпрá, Дністрá, Иртишá, Орлá, Острá, Псла, Пскóва, Тéтерева, Пиря́тина;*

B. Desinența -у (pentru substantivele grupelor dură și mixtă) și -ю (pentru cele în consoană moale) au toate substantivele neînsuflețite (terminate în consoană), obiectele și noțiunile pe care le denumesc nefiind clar definite. Acestea indică:

- numele neînsuflețitelor care nu pot fi cuprinse cu vederea, neavând granițe precis determinate: *горизóнту, кóсмосу, небо-кράю, простóру, шляхú, Всесвіту.*

- denumirile materiei, masei, materialului: *азóту, анальгíну, асфáльту, бальзáму, бензíну, борцú, вóску, гáсу, гíпсу, гранíту, кваскú, квáсу, кісню, льóду, мéду, піскú, пóроху, сіру, спíрту, табúну* (în chimie), *цúкру, цемéнту, чáю; dar хліба;*

- numele de clădiri, construcții, sedii, instituții, așezăminte, organizații și părțile lor componente: *вокзáлу, тáнку, дáху, за-вóду, зáлу, зáмку, канáлу, коридóру, магазíну, мезонíну, метрополітéну, мóлу, палáцу, пóверху, сарáю, тíну, уні-вермáгу, шíнку; інституту, клубу, комісаріáту, комітéту, універсітету, штáбу; dar* (de obicei, cu accentul pe desi-

nență): *бліндажá, гаражá, куреня́, млина́, хліва́; -а (-я)* se folosește, de asemenea, la substantivele care denumesc detaliile arhitecturale: *э́ркера, карніза́, по́ртика*; ambele desinențe (*-а* și *-у*) le au substantivele de tipul *мо́сту* și *мостá, паркáну* și *парканá, плóту* și *плотá*;

- denumirile colective: *анса́мблю, атла́су, бата́льйо́ну, березня́ку, вишня́ку, га́ю, гу́рту, зага́лу, капи́талу, карава́ну, катало́гу, ко́дексу, колекти́ву, лі́су, оркестру́, па́рку, по́лку, пролетаріа́ту, ремане́нту, ро́ю, са́ду, сушня́ку, те́ксту, то́вару, то́му, три́умфіра́ту, хо́ру, dar табуна́*;

- numele de plante erbacee, arbuști și denumirile soiurilor de pomi fructiferi: *барві́нку, бузку́, буркуну́, горóху, звіробóю, молочáю, очерéту, чагарнику́, щавлі́ю, ячме́ню (dar вівса́); кальві́лю, рене́ту, ренкло́ду*;

- denumirile proceselor, stărilor, proprietăților, trăsăturilor, fenomenelor vieții cotidiene, noțiunilor generale și abstracte: *авра́лу, бі́гу, вінятку, га́ласу, грі́пу, дисона́нсу, достáтку, екза́мену, е́кскурсу, е́кспорту, зву́ку (dar, ca termen în muzică, lingvistică – зву́ка), ідеáлу, інтере́су, канóну, ка́шлю, кло́поту, коло́квіуму, конфлі́кту, крі́ку, ле́ту (льо́ту), ля́пасу, мажóру, міні́муму, міра́жу, мо́дусу, моме́нту, прінци́пу, прогрéсу, процéсу, реалі́зму, регрéсу, ре́йсу, ремо́нту, рі́тму, ру́ху, світо́гляду, со́рту, спо́рту, сті́ду, спо́собу, ті́фу, то́лку, хі́сту, хо́ду, шу́му; dar: ривка́, стрибка́, стусана́*;

- majoritatea cuvintelor care indică locul, tipul reliefului etc.: *абза́цу, байра́ку, ва́лу, кра́ю, лимáну, лу́гу, майдáну, ро́ву, ручáю, урі́вку, я́ру; dar: горба́, ху́тора* etc. și, totodată, formele diminutive în *-к*: *ліска́, майданчика́, ставка́, ярка́*;

- fenomenele naturii: *ві́хору, ві́тру, вогні́ю, гра́ду, грóму, дощú, жáру, землетрúсу, і́нею, морóзу, тумáну, урага́ну, хо́лоду, цикло́ну*;

- denumirile de jocuri și dansuri: *баскетбо́лу, ва́льсу, волейбо́лу, краков'я́ку, та́нцю, тене́ису, футбо́лу, хо́кею, dar: гопакá, козакá*;

- denumiri de stări, sentimente și boli: *болю, гніву, жалю, страху (dar гріхá); грипу, кашлю, ко́ру, тифу (dar грéця)*;

- majoritatea cuvintelor compuse formate prin contopire (cu excepția însuflețitelor): *водогóну, вододі́лу, водопровóду, живо́пису, живоплóту, манускрíпту, родовóду, рукóпису, суходóлу, трубопрóводу; dar: електровóза, пароплáва*;

- termeni de altă origine, care denumesc procese fizice și chimice, o parte a suprafeței etc.: *анáлізу, електрóлізу, імпульсу, сінтезу, фермéнту*; - termeni din literatură: *альманáху, е́посу, жáнру, журнáлу, міфу, náрису, óбразу, памфлéту, ромáну, сті́лю, сюжéту, фейлетóну*;

- majoritatea substantivelor (cu excepția însuflețitelor) formate prin prefixare, care au diferite sensuri: *ві́бою, ві́падку, ві́слову, відбо́ю, відгуку, заробі́тку, záпису, затóру, óпіку, óпуху, нóбуту, нóштовху, прибúтку, при́кладу, прóводу* (cu sensul de „cablu, sârmă”), *ýсмíху, ýспíху*;

- numele râurilor (exceptând pe cele de la **A.**), lacurilor, munților, insulelor, peninsulelor, țărilor, regiunilor etc.: *Амýру, Бýгу, Дóну, Дунáю, Єнісéю, Ні́лу, Рéйну, Сéйму; Байка́лу, Ельтóну, Мічигáну, Сві́тязю, Чáду; Алтáю, Ельбрýсу, Памі́ру, Ура́лу; Кі́пру, Рódосу; Кáніну, Пелопоннéсу; Алжéру, Афганіста́ну, Казахста́ну, Єгíпту, Іра́ну, Кутáю; Банáту, Донбáсу, Ельзáсу, Кавкáзу, Сибі́ру*.

(!) În cazul unor substantive, schimbarea desinenței influențează sensul cuvântului: *алмáза* (piatră prețioasă) – *алмáзу* (mineral), *áкта* („document”) – *áкту* (o acțiune), *апарáта* (instrument, unealtă) – *апарáту* („instituție”), *блóка* (o parte a construcției, a mașinii) – *блóку* (uniunea dintre țări, partide), *бурякá* („sfecclă”, singular) – *бурякý* („idem”, colectiv), *вáла* („arbore”, „axă”, la mașină) – *вáлу* („val”, „zid de apărare”), *елемéнта* (concret) – *елемéнту* (abstract), *ка́меня* („piatră”, singular) – *ка́меню* („idem”, colectiv), *но́яса* („brâu”) – *но́ясу* („fâșie”, noțiune privind spațiul), *раху́нка* („factură”) – *раху́нку*

(„socoteală, notă de plată”), *тérмина* („termen”) – *тérмину* („scadență”), *фáктору* („factor”) – *фáктора* („samsar”) etc.

■ Substantivele **neutre** au doar desinența **-а** (cele proprii grupelor dură și mixtă) și **-я** (cele specifice grupei moi): *зернá*, *зóлота*, *міста*, *селá*; *плечá*, *сérця*, *прізвища*; *знання*, *знаряд-дя*, *мóря*, *облiччя*, *пóля*.

▪ În cazul **dativ**, substantivele masculine au desinențe paralele: **-овi**, **-евi** (**-свi**) și **-у** (**-ю**).

• Desinențele **-овi** (pentru cele în consoană dură) și **-евi** (pentru cele mixte și palatale sau după consoană) ori **-свi** (pentru cele în consoană moale, după vocală și apostrof) le au substantivele de genul masculin (cu excepția celor terminate în **-iв** (**-iв**), **-ов**, **-ев**, **-ин**, **-iн** (**-iн**)): *будiнковi*, *вiдмiнковi*, *дирéкторовi*, *дубовi*, *компози́торовi*, *ма́йстровi*, *робiтниківi*, *Петрóвi*; *журавлéвi*, *ка́меневi*, *секретарéвi*, *учiтелевi*, *шахтарéвi*, *носiсéвi*, *красéвi*, *Сергiсéвi*, *солов'сéвi*. Aceste substantive pot avea și desinența **-у** (**-ю**): *будiнку*, *вiдмiнку*, *дирéктору*, *дубу*, *компози́тору*, *робiтниківу*, *учiтелю*, *Петрú*, *Сергiю* etc.

Desinențe paralele **-овi** și **-у** au, de asemenea, și substantivele de genul neutru care denumesc ființe mici și puii animalelor, fiind derivate cu ajutorul sufixului **-к-**: *дитя́тковi* – *дитя́тку*, *немовля́тковi* – *немовля́тку*, *порося́тковi* – *порося́тку*, *теля́тковi* – *теля́тку*, *ягня́тковi* – *ягня́тку*.

(!) Atunci când, într-un enunț, apar consecutiv mai multe substantive masculine în cazul dativ singular, pentru evitarea folosirii aceleiași desinențe, trebuie ca, mai întâi, să utilizăm **-овi**, **-евi** (**-свi**), iar, apoi, desinența **-у** (**-ю**): *Тарасóвi* Григóровичу *Шевчénковi*, *Бойчукóвi* Васи́лю Микола́йовичу, *Ивáновi* Андрiйовичу *Дорожénку*, *пáновi* бригадiру, *добрóдiсéвi* лейтенáнту. Totuși, în cazul folosirii numelor de familie, a prenumelor și a patronimului, se pot alege diferite variante de desinențe pentru a diversifica stilul expunerii: *Романюкú* Михáйлóвi, *Коржукú* Олéсéвi, *Уличю* Василéвi.

• Desinența **-y** (în grupele dură și mixtă), respectiv varianta palatală **-ю** (în cea moale) o au:

- substantivele neutre (neînsuflețite): *місту, селу, святу; прізвищу, знанню, обличчю, роздоріжжю; сэрцю, сонцю*. Unele substantive pot avea și desinențele **-ові, -еві**: *містові, сэрцеві*.

- substantivele de genul masculin în **-ів (-їв), -ов, -ев, -ин, -ін (-їн)**: *Київ – Києву, Лебедів – Лебедіву, Львів – Львову, Кánів – Кáневу, Миколаїв – Миколаєву, óстрів – óстроу, рів – рóву, Хárків – Хárкову*.

▪ În cazul **acuzativ**, substantivele au, în funcție de semantica acestora, forme identice cu genitivul sau cu nominativul.

• Forme identice cu cele ale cazului genitiv au substantivele care denumesc însuflețite și, de asemenea, fenomene personificate: *бáтька, коня, робітнікá, товáришa, хлопця, Вітра, Морóза (зустріти бáтька, знайти кобзаря, побáчити журавля)*.

(!) Cu toate acestea, unele substantive, în special denumirile obiectelor concrete, pot avea forme paralele, comune cu cele ale genitivului sau ale nominativului: *зрубáти дýба* și *дуб*, *написáти листá* și *лист*; *взяти плацá* și *плац*; *постáвити плýга* și *плуг*; *купіти олівцá* și *олівець*.

• Restul substantivelor masculine (neînsuflețite), ca și cele neutre, au aceleași forme ca în cazul nominativ: *апарáт, будівнок, за́пис, зо́шит, інститут, міст, наро́д, ніж, стиль, сон, тра́ктор, центр, я́вір; корі́ння, місто, місце, móре, плечé, село́ (відремонтува́ти ко́мбайн, збирáти урожа́й, шукáти корі́ння, зустріча́ти со́нце, знайти́ місто)*.

▪ Cazul **instrumental** are desinențele **-ом, -ем (-єм)** și **-ям, -им**, în funcție de grupa căreia îi aparțin substantivele.

• Desinența **-ом** o au toate substantivele masculine și neutre ale grupei dure (*дирéктором, журна́лом, комітéтом, лісо́м, мо́стом, робітніко́м, столóм*; *місто́м, село́м*); desinența **-ем** (iar, după vocală și apostrof, **-єм**) o au substantivele masculine și neutre aparținând grupelor mixtă și moale (exceptând

substantivele neutre în **-я**): *го́стем, кобзарéм, конéм, ножéм, секретарéм, сторо́жем, шахтарéм, Анато́лієм, воді́єм, га́єм, солов'éм; місце́м, мо́рем, со́нцем.*

- Desinența **-ям** este proprie tuturor substantivelor neutre în **-я**: *житт́ям, змага́нням, значе́нням, кі́ллям, лі́стям, навча́нням, облі́ччям, терпі́нням, ща́стям.*

- Desinența **-им** apare la:

- substantivele proprii, numele de familie masculine proprii grupei dure în **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ив**, **-ів** (**-їв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**): *Сте́цко́вим, Станьо́вим, За́йцевим, Фе́нєвим, Ігнатéвим* (de la numele de familie *Ігнатів*), *Йосипі́вим, Менькі́вим, Несторчи́ним, Якобі́шиним, Харáїним*. Numele de familie împrumutate care se termină în **-ов**, **-ин**, **-ін** au, în acest caz, desinența **-ом**: *Да́рвіном, Ча́пліном.*

- substantivele – denumiri geografice de genul neutru, formate cu ajutorul sufixelor posesive **-ов**-, **-ев** (**-єв**), **-ин** (**-їн**), acestea declinându-se la fel ca adjectivele: *Бе́регове – Бе́реговим, Боровé – Борові́м, Деля́тин – Деля́тиним, Котелéве – Котелéвим. Dar* substantivele – denumiri geografice de genul masculin și neutru, derivate cu ajutorul sufixelor **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**), care nu se declină ca adjectivele, au desinența **-ом**: *Виногра́довом, Голосі́євом, Кі́євом, Лебе́дино́м, Льво́вом, Неті́шином, Ха́рковом.*

- În cazul **locativ**, substantivele au următoarele desinențe: **-ові**, **-еві** (**-єві**), **-у** (**-ю**), **-і** (**-ї**).

- Desinențele **-ові** (pentru substantivele grupei palatale) și **-еві** (pentru cele cu tema moale și mixtă iar, după vocală și apostrof, **-єві**), sunt proprii majorității substantivelor de declinarea a II-a (în cele mai multe cazuri, celor însuflețite), cu excepția substantivelor neutre care se termină în **-я**:

- substantivele masculine care denumesc însuflețite: *(на) бра́тові, (на) сі́нові, (при) ба́тькові, (на) зя́теві, (на) конéві, (на) геро́єві, (на) офі́ціанто́ві. Dar* substantivele care denumesc

persoane au desinențe paralele **-у (-ю)**: *(на) сiну, (на) зiтiю, (при) бiтiу*, iar acelea care numesc însuflețitele (dar nu persoane) au, în cazul locativ singular, alături de desinențele **-овi, -евi (-євi)** și **-i (-ї)**: *(на) конi, (на) ослi, (на) медведi*;

- substantivele neutre ale grupei dure, derivate cu ajutorul sufixului **-к-** (denumirile însuflețitelor): *(на) дитiятковi, (на) телятковi, (на) хлоп'ятковi*, деși, în paralel, se folosește și desinența **-у (-ю)**: *(на) дитiятку, (на) телятку, (на) хлоп'ятку*.

• Desinența **-у** (și, după vocală, **-ю**) o au:

- substantivele masculine și cele neutre ale grupei dure în **-ик, -ник, -ок, -ак, -к(о), -еньк(о)**, care denumesc neînsuflețite: *(на) держакi, (на) лiтакi, (на, при) дiоцику, (у) будiнкi, (у) вiйську, (у) мишкi, (у) серденьку*; cu toate acestea, substantivele de mai sus pot să fie folosite, în paralel, și cu formele în **-овi**: *(у) будiнковi, (на) держакi, (на) лiтакi* etc.

- substantivele masculine a căror temă este monosilabică, iar, în locativ, accentul se deplasează pe desinență: *(на) ланi, (на) льодi, (на) краi, (на) снiгi, (у) боi, (у) степi, (у) гаi*.

• Desinența **-i** (și, după vocală, **-ї**) o au:

- substantivele masculine (de obicei, nesufixate) care denumesc neînsuflețitele (atunci când acestea sunt precedate de prepozițiile **у (в), на, при**): *(у) актi, (у) декрети, (у) краi, (у) лiсi, (на) бiрези, (на) обрi, (при) дiмi, (при) унiверситети*. Atunci când se folosește prepoziția **по**, apare desinența **-у (-ю)**: *(по) гаi, (по) краi, (по) лiсi, (по) факультету*.

(!) Unele substantive de acest tip, sub influența locului accentului, pot avea desinențe paralele: **-i (-ї)** și **-у (-ю)**: *(у) гiлi – (у) гаi, (у) краi – (у) краi, (на) лiзи – (на) лугi*.

- substantivele neutre în consoană dură (fără sufixul **-к-**) și, de asemenea, cele care aparțin grupelor mixtă și palatală: *(на) селi, (на) письмi, (у) словi, (у) мiстi; (на) плечi, (на) облiччi, (на) роздорiжжi; (у) прiзвищi, (у) життi, (на) подвiр'ї, dar* cu prepoziția **по**: *(по) пiлю, (по) подвiр'ю*.

(!) În cazul construcțiilor cu prepoziția **по**, pot să se folosească desinențele paralele **-у (-ю)** sau **-і (-ї)**: (*по*) *Дніпрѹ* – (*по*) *Дніпрі*, (*по*) *містѹ* – (*по*) *місті*, (*по*) *селѹ* – (*по*) *селі*, (*по*) *лісѹ* – (*по*) *лісі*. Pentru indicarea timpului, se utilizează doar desinența **-і**: (*по*) *обіді*, (*по*) *закінченні*.

(!) Înaintea desinenței **-і**, consoanele **з, к, х** alternează cu **з, ц, с**: *круг* – (*у*) *крѹзі*, *кравчѹк* – (*на*) *кравчуці*, *Вакуленчѹк* – (*у*) *Вакуленчуці*, *кожѹх* – (*на*) *кожусі*.

▪ În cazul **vocativ**, substantivele de declinare a II-a au desinențele **-у (-ю)** și **-е**.

• Desinența **-у** este proprie substantivelor cu tema dură (mai ales celor derivate cu sufixele **-ик, -ок, -к-о**), numelor împrumutate cu tema în **з, к, х** și unor substantive ale grupei mixte cu tema în consoană șuierătoare (cu excepția lui **ж**): *батьку*, *робітніку* (**dar** și *робітніче*), *сінку*; *Джеку*, *Жаку*, *Людвігу*, *Фрідріху*; *слухачу*, *товаришу*, *Хомичѹ* și, de asemenea, substantivelor *дідѹ*, *сінѹ*, *тату*.

• Desinența **-ю** apare la substantivele în consoană moale: *вчителю*, *лікарю*, *Грицю*, *краю*, *місяцю*, *секретарю*, *ясеню*.

• Desinența **-е** o au substantivele nesufixate proprii grupei dure, cele în consoană moale derivate cu sufixul **-ець**, unele substantive ale grupei mixte, în special numele proprii cu tema în **ж, ч, ш, дж**, și cele comune cu tema în **р, ж**: *голубе*, *друже*, *козаче*, *мосте*, *орле*, *соколе*, *Богдане*, *Пётре*, *Степане*, *Ярославе*; *кравче*, *хлопче* (**dar**: *бійцю*, *знавцю*), *Довбуше*, *сторуже*, *горничаре*, *маляре*, *тесляре*, *школяре*.

(!) Înaintea desinenței **-е**, consoanele **з, к, х** din tema substantivelor alternează cu **ж, ч, ш**: *друг* – *друже*, *козак* – *козаче*, *Свѹх* – *Свѹше*.

• Numele de familie de origine adjectivală în **-ів (-їв)**, **-ов, -ев (-св)**, **-ин, -ін (-їн)**, de tipul *Павлів*, *Гриців*, *Попов*, *Янков*, *Панін*, *Ігнатіишин*, *Петев*, *Фенев*, au, în timpul adresării, atât forma de nominativ, cât și cea de vocativ: *Павлів* și *Павліве*.

Denumirile geografice, în structura cărora se află sufixele sus-menționate, au, în cazul vocativ, desinența **-е**: *Кі́еве, Лебе́дине, Львове́*.

(!) În sintagmele de adresare compuse din două substantive comune, forma de vocativ este proprie atât primului cuvânt, cât și celui de-al doilea, deși cel din urmă poate avea și formă de nominativ: *добро́дію лі́карю (лі́кар), па́не інжене́ре (інжене́р)*.

(!) În sintagmele de adresare care sunt compuse dintr-un substantiv comun și un nume propriu, forma de vocativ este proprie ambelor cuvinte: *товари́шу Степа́не, дру́же Грі́цію, коле́го Пётре, бра́те Євсе́бію*.

(!) În sintagmele de adresare compuse dintr-un substantiv comun și un nume de familie, forma de vocativ este proprie doar substantivului comun, iar numele de familie apare, întotdeauna, în cazul nominativ: *дру́же Лісе́нко, коле́го Проданчу́к, добро́дій Сковорода́, товари́шу Котля́р*.

(!) În sintagmele de adresare compuse din două substantive proprii (numele și patronimul), ambele nume au desinențele cazului vocativ: *Володи́мire Кузьмичу́, Дмитре́ Ба́бичу, Степа́не Гану́сичу, Яросла́ве Макси́мовичу*.

– la plural

• În cazul **nominativ**, substantivele cu tema în consoană dură au desinența **-и** (*батьки́, борі́, директорі́, заводи́, гори́хи, класи́, муляри́, робітники́, сніги́, праліси́, да́р дру́зі*); desinența **-і** (după vocală și apostrof, **-ї**) o au substantivele masculine, aparținând grupelor moale și mixtă (*лебе́ді, ліка́рі, кома́рі, секретарі́, учителі́; геро́ї, зви́чаї, солов'ї́, викладачі́, но́жі, товари́ші*) și unele substantive neutre (*о́чі, плéчі, у́ші, mai des, в́уха*). Substantivele neutre din toate cele trei grupe au desinența **-а** (pentru grupele dură și mixtă) și **-я** (doar pentru cea moale): *ві́кна, дзерка́ла, де́на (de la дно), міста́, се́ла; прізви́ща, яви́ща; гі́лля, знаряддя́, моря́, облі́ччя, прислі́в'я*.

(!) În timpul formării nominativului plural, unele substantive masculine în *-анин (-янин)*, *-чанин*, *-ин*, *-ін*, pierd sufixul *-ин (-ін)*: *болгарін* – *болгáру*; *вірменін* – *вірмéни*; *галичáнин* – *галичáни*; *громадянін* – *громадýни*; *киянін* – *киýни*; *селянін* – *селя́ни*; *слов'янін* – *слов'я́ни*; *татáрин* – *татáру*; *хазя́їн* – *хазя́їни́* (și *хазя́ї*), **dar**: *грузін* – *грузі́ни*; *мордвін* – *мордві́ни*, *осетін* – *осеті́ни*, *ци́ган* – *цигáни*;

(!) Câteva dintre substantivele masculine proprii grupei dure au desinențe paralele **-и** și **-а**: *вúси* – *вúса*; *грунтá* (colectiv) – *грунтú*; *рукавú* – *рукавá*; *хлібá* (colectiv) – *хлібú*. Astfel de substantive cu desinențe variate au, câteodată, sensuri diferite: *грунтá* (parcele de pământ) – *грунтú* (tipuri de soluri); *хлібá* (lanuri de cereale) – *хлібú* (pâini coapte), **dar** doar *ві́вса* și *мáти* (de la *мáто*).

(!) În cazul unora dintre substantivele grupei dure, se observă atât folosirea desinenței **-і**, cât și alternanța consoanelor (doar în cazul a trei substantive neutre: *око* – *о́чі*, *вúхо* – *уш́и* (mai des, *вуха*), *плечé* – *плéчі* și a substantivului masculin *друг* – *дру́зі*).

(!) Câteva substantive de genul neutru, care au desinențe omonimice în cazurile nominativ și acuzativ, pentru intensificarea pluralității au desinențele accentuate: *весі́лля*, *св́ята* și *весі́лля*, *св́ятá*.

▪ În cazul **genitiv** plural, substantivele au desinențele **-ів** (**-їв**), **desinența zero** (doar tema) și **-ей**.

• Desinența **-ів** (iar, după vocală și apostrof, **-їв**) o au:

- substantivele masculine: *батькíв*, *дру́зів*, *друкарíв*, *робітників*, *солдатíв*, *учителíв*, *атомíв*, *доцíв*, *життíв*, *кілограмíв*, *кораблíв*, *підписíв*; *геро́їв*, *звича́їв*, *кра́їв*, *обри́їв*.

(!) Unele substantive masculine au și desinența zero (doar tema): *вáтíв* și *ват*, *кіловáтíв* și *кіловáт*, *мáтíв* și *мат*, *чобі́т*. Același lucru se întâlnește și atunci când astfel de substantive sunt precedate de numerele: *ві́сім днів* (și *день*), *сто раз* (și *разів*), **dar**: *днів ві́сім*, *разів сто*; *ві́сім чолові́к*, adică „opt

persoane”, **dar**: *вісім чоловіків* – „opt persoane de sex masculin”, *чоловік із трійста*.

- desinența **-iv (-їв)** este proprie și unor substantive neutre: *відкриттів, життів, міжсър'їв, морів, подвір'їв, почуттів, полів* (și *піль*), *прислів'їв*.

• Alte numeroase substantive au **desinența zero**:

- cele masculine în **-анин (-янин), -ин (-їн)**, care pierd sufixele **-ин, -їн**: *болгár* (de la *болгарин*); *вірмén* (de la *вірменін*), *галичán* (de la *галичанин*); *громадýн* (de la *громадянін*); *киян* (de la *киянін*); *селян* (de la *селянін*); *татáр* (de la *татарин*); *парафіян*; *християн* etc., **dar**: *грузін* – *грузини́* – *грузинів*; *циган* – *цигани* – *циганів*; *осетін* – *осетіни* – *осетинів*; *мордвін* – *мордвіни* – *мордвинів*.

- substantivele neutre în **-о, -е** și majoritatea celor în **-я** (de obicei, cele care la nominativ singular au consoana dublă **н**): *весіль, відер, вікон, завдань, засідань, змагань, знань, коліс, небес, озér, обліч, питань, прізвищ, серць* (și *сердечь*), *сіл, слів, століть, чудес, яєць*, **dar**: *морів, полів* (mai rar, *піль*).

(!) În timpul convergenței a două consoane de la finalul temei, în cazul desinenței zero, deseori, apar vocalele protetice **о** sau **е**: *вікон, сýкон; відер, вікóнець, ден* (de la *дно*), *кілець, озéрець, рéбер*.

• Doar unele substantive masculine și neutre au desinența **-ей**: *гостей, грошей, коней; очей, плечей* (și *пліч*), mai rar, *ушей* (de obicei, *вух*).

▪ La **dativ plural**, toate substantivele masculine și neutre au desinențele unificate **-ам** (cele în consoană dură și șuierătoare) și **-ям** (cele din grupa moale): *батька́м, професора́м, робітника́м, слухача́м, студента́м, комп'ютера́м, інститу́там, трактора́м; коліна́м, прізвища́м, села́м; шахтаря́м, кра́ям; знання́м, прислів'я́м, почуття́м*; de asemenea, *дру́зьям; місця́м, моря́м, обліччя́м, пита́нням, роздоріжжя́м*.

▪ În cazul **acuzativ plural** (ca la singular), substantivele au forme identice fie cu genitivul, fie cu nominativul plural:

• Substantivele care denumesc însuflețitele au desinențe identice cu ale genitivului plural: (*зустрі́в*) *акто́рів*, *геро́їв*, *ліка́рів*, *політи́ків*, *сині́в*, *співробітників*, *юрі́стів* (**dar**: *ні́мі в партиза́ни*, *пере́йті в синдикалі́сти* – cazul nominativ).

(!) Substantivele care denumesc unele animale domestice au desinențe paralele: *напо́їти волі́в* și *волі́*, *запряга́ти коне́й* și *коне́*.

• Toate celelalte substantive (neînsuflețitele) au forme identice cu ale cazului nominativ plural: (*нобі́чив*) *берегі́*, *грибу́*, *лісі́*, *оливці́*, *тракторі́*; *міста́*, *моря́*, *облі́ччя*, *поля́*, *села́*.

▪ Și cazul **instrumental** plural se caracterizează prin desinențe unificate: **-ами (-ями)** și **-ми**.

• Desinența **-ами** (proprie substantivelor cu tema dură și șaierătoare), **-ями** (celor în consoană palatală) apare la substantivele masculine și neutre: *віри́ами*, *зброя́рами*, *меча́ми*, *робі́тниківами*, *трактора́ми*; *вуха́ми*, *міста́ми*, *села́ми*, *слова́ми*, *яви́щами*; *кобза́рями*, *хло́пцями*, *шахтаря́ми*, *кра́ями*; *місця́ми*, *моря́ми*, *облі́ччями*, *роздорі́жжями*, *сери́ями*.

• Desinența **-ми** (folosită în paralel cu **-ами**, **-ями** și **-има**) este specifică atât substantivelor masculine, cât și celor neutre: *зі́стьмі́* (mai frecvent, *го́стями*), *кіньми* (și *ко́нями*), *чо́бїтьмі́* (și *чобо́тями*, *чобота́ми*); *колі́ньми* (și *колі́нами*), *колі́сьми* (mai frecvent, *коле́сами*), *кри́льми* (mai frecvent, *кри́лами*).

(!) Desinența **-има** este proprie substantivelor neutre (*о́ко*, *вухо́*, *плече́*): *очи́ма*, *уши́ма* (mai frecvent, *вуха́ми*), *плечи́ма* și substantivului masculin defectiv de singular *гро́ши*: *гроши́ма* (mai frecvent, *грі́шми*).

▪ În cazul **locativ**, substantivele au desinența **-ах** (cele din grupele dură și mixtă), **-ях** (cele în consoană palatală): (*на*) *берега́х*, (*на*) *луга́х*, (*на*) *шляха́х*, (*у*) *ліса́х*, (*у*) *робі́тника́х*; (*на*) *шахтаря́х*, (*при*) *слюсаря́х*, (*у*) *га́ях*, (*у*) *календаря́х*; (*на*) *місця́х*, (*на*) *облі́ччях*, (*на*) *поля́х*, (*на*) *роздорі́жжях*, (*на*) *чобота́х* (și *чоботя́х*), (*по*) *узлі́ссях*, (*у*) *села́х*.

(!) Este greșită folosirea formelor de tipul: (no) лісáм, (no) мостáм, (no) перехóдам, (no) полéм, (no) морéм.

▪ Desinențele cazului **vocativ** plural sunt identice cu cele ale nominativului de același număr: браті́, директорі́, робітниківі́, заводи́; діячі́, слухачі́, сторожі́, товариші́; кобзарі́, краї́, секретарі́, учителі́; морéя, прізви́ца, сéла, яви́ца.

Declinarea a III-a (Третья відміна іменників)

Acestei declinări îi aparțin substantivele de **gen feminin** care au **desinența zero** (cu tema în **consoană**): вісь, гáлузь, до́повідь, зу́стріч, любóв, мідь, міць, мóлодь, ні́жність, ніч, óсінь, на́м'ять, по́вість, по́дорож, ра́дість, ро́зкіш, сі́ль, тінь, Прі́н'ять, Ума́нь și, de asemenea, substantivul ма́ти.

Exemple de flexiune a substantivelor de declinarea a III-a

Singular

N.	по́вість	ті́нь	ні́ч	ма́т-и (rar, ма́т-ір)
G.	по́вист-і	ті́н-і	но́ч-і	ма́т-ер-і
D.	по́вист-і	ті́н-і	но́ч-і	ма́т-ер-і
A.	по́вість	ті́нь	ні́ч	ма́т-ір
I.	по́вист-ю	ті́нн-ю	ні́чч-ю	ма́т-ір'-ю
L.	(у) по́вист-і	(на) ті́н-і	(по) но́ч-і	(у) ма́т-ер-і
V.	по́вист-е	ті́н-е	но́ч-е	ма́т-и (rar, ма́т-ір)

Plural

N.	по́вист-і	ті́н-і	но́ч-і	мат-ер-і
G.	пові́ст-éй	ті́н-ей	ноч-éй	мат-ер-ів
D.	по́вист-я́м	ті́н-я́м	ноч-а́м	мат-ер-я́м
A.	по́вист-і	ті́н-і	но́ч-і	мат-ер-ів
I.	по́вист-я́ми	ті́н-я́ми	ноч-а́ми	мат-ер-я́ми
L.	(у) по́вист-я́х	(у) ті́н-я́х	(по) ноч-а́х	(у) мат-ер-я́х
V.	по́вист-і	ті́н-і	но́ч-і	мат-ер-і

Desinențele cazuale ale substantivelor de declinarea a III-a:

Substantivele declinării a III-a nu se împart în grupe.

▪ În cazurile **genitiv**, **dativ** și **locativ**, substantivele acestei declinări au la singular aceeași desinență **-i**: *віс**т**і, галуз**і**, доно-
від**і**, любóв**і**, мід**і**, нóч**і**, óс**і**, sóл**і**, стáл**і**, тін**і**; (у) гáлуз**і**, (у)
любóв**і**, (при) віс**т**і, (на) óс**і**, (у) тін**і**.*

(!) Unora dintre substantive le este proprie alternanța vocalei **i** (din silabele închise) cu **o** sau **e** (din cele deschise): *ніж-
ність – ніжност**і**; якість – якост**і**; піч – печ**і**; річ – р**е**чі.*

(!) Formele cazurilor oblice ale substantivelor care indică caracteristici abstracte ale suprafeței, ca *височ**і**нь, глибоч**і**нь, широч**і**нь*, cu excepția cazurilor acuzativ și instrumental, se folosesc foarte rar, ele fiind înlocuite cu substantivele derivate cu ajutorul sufixelor **-ун(а)**: *височинá, глибочинá, широчинá.*

▪ Formele cazului **acuzativ** sunt identice cu cele ale nominativului (*вісь, гáлузь, любóв, ніжніст**ь**, рóзкш**и***).

▪ În cazul **instrumental**, substantivele acestei declinări au desinența **-ю**. De reținut că în acest caz sunt două situații:

• Atunci când tema substantivului se termină într-o consoană (cu excepția lui **p**), aceasta, aflată înaintea desinenței **-ю**, se dublează: *акварéлл**ю**, височ**і**нн**ю**, вісс**ю**, в'язз**ю**, галúзз**ю**, мідд**ю**,
пáм'ятт**ю**, сілл**ю**, тінн**ю**, міцц**ю**; зúстр**і**чч**ю**, нічч**ю**, пóдо-
рожж**ю**.*

• Dacă tema substantivului se termină într-un grup de consoane sau într-o labială (**в, п, б, м, ф**) și, de asemenea, în **-р, -ш**, atunci dublarea consoanei nu are loc: *вérф'ю, віст**ю**, жóвч**ю**,
кíновар'ю, крóв'ю, любóв'ю, мáтір'ю, мўжніст**ю**, пóвіст**ю**,
рáдіст**ю**, якіст**ю**.*

▪ Formele cazului **vocativ** se folosesc, de obicei, în poezie, substantivele acestei declinări având desinența **-е**: *віст**е**, крóв**е**,
любóв**е**, пóвіст**е**, рáдост**е**.*

▪ Substantivul *mámu* (*mámip*) dobândește (exceptând nominativul și vocativul singular) sufixele **-ep**, **-ip** (forma de instrumental singular având și apostrof: *mámip'io*). În cazurile **genitiv** și **acuzativ plural**, acest substantiv are desinența **-ib**.

▪ În cazurile **nominativ**, **acuzativ** și **vocativ plural**, substantivele declinării a III-a au desinența **-i**: *вісмі, ніжності, міні, якості; ночі, печі, подорожі, річі*.

▪ Cu excepția lui *mámu*, celelalte substantive de declinarea a III-a au la **genitiv plural** desinența **-ей**: *відповідей, вістей, галузей, діагоналей, областей, постатей, міней, ночей, подорожей речей, якостей*.

▪ În cazul **dativ**, apare desinența **-ям** (iar, după consoana șuierătoare a temei, **-ам**): *вістям, ніжностям, осям, путям, міням, якостям; ночам, печам, подорожам, речам*.

▪ **Instrumentalului** îi este proprie desinența **-ями** (și, după consoană șuierătoare, **-ами**): *відповідями, вістями, мазями, піснями, путями, мінями; зустрічами, ночами, печами*.

▪ În cazul **locativ**, apare desinența **-ях** (iar, după consoană șuierătoare, **-ах**): *(у) відповідях, (у) мазях, (на) осях, (на) путях, (у) мінях; (при) зустрічах, (по) ночах, (на) печах, (у) подорожах*.

Declinarea a IV-a (*Четвёрта відміна іменників*)

Acestei declinări îi aparțin substantivele de gen neutru în **-а/-я**, care, în timpul flexiunii, dobândesc sufixele **-ат-** (după consoanele șuierătoare), **-ят-** (în urma consoanelor palatalizate), **-ен-** (după consoanele dure): *лошá – лошáти; теля́ – теля́ти; ім'я́ – імені; ведмежа́, вім'я, вовча́, голуб'я, гуся́, дитя́, дівча́, зайченя́, козеня́, колиця́, курча́, плém'я, порося́, сло-неня́, тім'я, хлоп'я́, ягня́*.

Substantivele de declinarea a IV-a nu se împart în grupe.

Flexiunea substantivelor de declinarea a IV-a

Singular

N.	<i>лош-á</i>	<i>тел-я́</i>	<i>ім'я́</i>
G.	<i>лош-áт-и</i>	<i>тел-я́т-и</i>	<i>ім-ен-і, ім'я́</i>
D.	<i>лош-áт-і</i>	<i>тел-я́т-і</i>	<i>ім-ен-і (rar, ім'-ю)</i>
A.	<i>лош-á</i>	<i>тел-я́</i>	<i>ім'я́</i>
I.	<i>лош-ám</i>	<i>тел-я́м</i>	<i>ім-ен-ем, ім'-я́м</i>
L.	<i>(на) лош-áт-і</i>	<i>(на) тел-я́т-і</i>	<i>(у) ім-ен-і (rar, ім'-ю)</i>
V.	<i>лош-á</i>	<i>тел-я́</i>	<i>ім'я́</i>

Plural

N.	<i>лош-áт-а</i>	<i>тел-я́т-а</i>	<i>ім-ен-á</i>
G.	<i>лош-áт</i>	<i>тел-я́т</i>	<i>ім-én</i>
D.	<i>лош-áт-ам</i>	<i>тел-я́т-ам</i>	<i>ім-ен-ám</i>
A.	<i>лош-áт (-а)</i>	<i>тел-я́т (-а)</i>	<i>ім-ен-á</i>
I.	<i>лош-áт-ами</i>	<i>тел-я́т-ами</i>	<i>ім-ен-áми</i>
L.	<i>(на) лош-áт-ах</i>	<i>(на) тел-я́т-ах</i>	<i>(у) ім-ен-áх</i>
V.	<i>лош-áт-а</i>	<i>тел-я́т-а</i>	<i>ім-ен-á</i>

Desinențele cazuale ale substantivelor de declinarea a IV-a:

▪ În cazurile **nominativ**, **acuzativ** și **vocativ**, substantivele acestei declinări au la singular desinența **-я** (iar, după consoană șuierătoare, **-а**): *ві́м'я*, *гуся́*, *дитя́*, *зайченя́*, *ім'я́*, *плéм'я*, *теля́*, *ті́м'я*, *хлоп'я́*, *ягня́*; *вовча́*, *дівча́*, *коліщá*, *курча́*, *лоша́*.

▪ La **genitiv**, se folosesc formele în **-ят-и** (iar, după șuierătoare, **-ат-и**) și **-ен-і**: *ві́м'яти*, *гуся́ти*, *дитя́ти*, *зайченя́ти*, *козеня́ти*, *порося́ти*, *теля́ти*, *ягня́ти*; *ведмежа́ти*, *вовча́ти*, *дівча́ти*, *коліщáти*, *курча́ти*, *лоша́ти*; *імені* (și *ім'я́*), *плéмені* (și *плéм'я*), *ті́мені* (și *ті́м'я*).

▪ În cazul **dativ**, apare desinența **-і**, precedată de sufixele **-ят-** (iar, după șuierătoare, **-ат-**) și **-ен-**: *гуся́ті*, *дитя́ті*, *козеня́ті*, *ведмежа́ті*, *курча́ті*, *лоша́ті*; *імені*, *плéмені*.

• La **instrumental**, se folosește (fără sufixul **-ят/-ат-**) desinența **-ям** (iar, după șuierătoare, **-ам**): *гусѣ́ям, дитѣ́ям, козенѣ́ям; ведмежѣ́ям, курчѣ́ям, лошѣ́ям, колицѣ́ям*. Substantivele care dobândesc sufixul **-ен-** au forme paralele în **-ям** și **-ен-ем**: *ім'ѣ́ям* și *іменем*, *плѣм'ѣ́ям* și *плѣменем*, *ті́м'ѣ́ям* și *ті́менем*.

• Cazul **locativ** are formele în **-ят-і** (iar, după șuierătoare, **-ат-і**) și **-ен-і**: (у) *гусѣ́яті, (у) зайченѣ́яті, (на) курчѣ́яті; (в) імені, (у) плѣмені* (și *плѣм'ю*), (на) *ті́мені* (și *ті́м'ї, ті́м'ю*).

• **Vocativul** are forme identice cu ale nominativului.

• În cazurile **nominativ** și **vocativ plural**, substantivele au formele în **-ят-а** (iar, după șuierătoare, **-ат-а**) și **-ен-а**: *гусѣ́та, зайченѣ́та, козенѣ́та, поросѣ́ти; ведмежѣ́та, колицѣ́та, курчѣ́та, лошѣ́та; іменá, племенá*.

• La **genitiv**, substantivele au **desinența zero**, formele cauzale terminându-se cu sufixele specifice acestei declinări, **-ят-** (iar, după șuierătoare, **-ат-**) și **-ен-**: *гусѣ́т, зайченѣ́т, поросѣ́т, теля́т, ягнѣ́т; ведмежѣ́т, курчѣ́т, лошѣ́т; імѣ́н, племѣ́н*.

• În cazul **dativ**, apare desinența unificată **-ам**, precedată de sufixele **-ят-** (iar, după șuierătoare, **-ат-**) și **-ен-**: *гусѣ́там, дитѣ́там, поросѣ́там, козенѣ́там; ведмежѣ́там, курчѣ́там, лошѣ́там; іменáм, племенáм*.

• În **acuzativ**, substantivele au fie forme identice cu nominativul plural (*колицѣ́та; іменá, племенá*), fie cu genitivul (*дівчѣ́т, хлоп'ѣ́т*) ori se folosesc ambele forme (pentru denumirile de animale: *гусѣ́т* și *гусѣ́та, поросѣ́т* și *поросѣ́та, теля́т* și *теля́та, ягнѣ́т* și *ягнѣ́та*).

• Cazului **instrumental** îi este proprie desinența unificată **-ами**, precedată de sufixele **-ят-** (iar, după șuierătoare, **-ат-**) și **-ен-**: *гусѣ́тами, козенѣ́тами, ягнѣ́тами; курчѣ́тами, лошѣ́тами; іменáми, племенáми*.

• În cazul **locativ**, apare desinența unificată **-ах**, precedată de sufixele **-ят-** (iar, după șuierătoare, **-ат-**) și **-ен-**: (на) *гусѣ́тах, (на) поросѣ́тах, (на) козенѣ́тах; (на) ведмежѣ́тах, (на) курчѣ́тах, (на) лошѣ́тах; (в) іменáх, (у) племенáх*.

Declinarea substantivelor pluralia tantum (Відмінювання іменників плюріалія тінтум)

Astfel de substantive nu aparțin niciuneia dintre declinări și nu se împart în grupe. Se declină în felul următor:

N.	<i>схód-и</i>	<i>зрóш-и</i>	<i>я́сл-а</i>
G.	<i>схód-ів</i>	<i>зрóш-ей</i>	<i>я́сел</i>
D.	<i>схód-ам</i>	<i>зрóш-ам</i>	<i>я́сл-ам</i>
A.	<i>схód-и</i>	<i>зрóш-и</i>	<i>я́сл-а</i>
I.	<i>схód-ами</i>	<i>зрíш-мі́, зрош-і́ма</i>	<i>я́сл-ами</i>
L.	<i>(на) схód-ах</i>	<i>(на) зрóш-ях</i>	<i>(у) я́сл-ах</i>
V.	<i>схód-и</i>	<i>зрóш-и</i>	<i>я́сл-а</i>

N.	<i>Гімалá-ї</i>	<i>Черка́с-и</i>	<i>Карпа́т-и</i>
G.	<i>Гімалá-їв</i>	<i>Черка́с</i>	<i>Карпа́т</i>
D.	<i>Гімалá-ям</i>	<i>Черка́с-ам</i>	<i>Карпа́т-ам</i>
A.	<i>Гімалá-ї</i>	<i>Черка́с-и</i>	<i>Карпа́т-и</i>
I.	<i>Гімалá-ями</i>	<i>Черка́с-ами</i>	<i>Карпа́т-ами</i>
L.	<i>(у) Гімалá-ях</i>	<i>(у) Черка́с-ах</i>	<i>(у) Карпа́т-ах</i>
V.	<i>Гімалá-ї</i>	<i>Черка́с-и</i>	<i>Карпа́т-и</i>

Ortografierea substantivelor care se folosesc doar la plural (Право́пис іме́нників, що вжи́ваю́ться лишé в мно́жині)

▪ În cazul **nominativ** (ca și în **vocativ**), substantivelor care au doar formă de plural le sunt proprii desinențele **-и**, **-і** (după vocală, **-ї**), **-а** (mai rar, **-я**): *зúси, діти, збо́ри, іменіни, кані-кули, лóди, окуля́ри, са́ни, сі́ни, схóди, итані́, А́льпи, Сúми; грабл́і, го́рдоци́, двéрі, дрі́жджі́, коно́плі, помі́ї, ра́доци́, Гіма-ла́ї, Черні́вці́; ві́ла, ві́нця, воро́та, дро́ва, ле́цата́, я́сла, я́сна.*

(!) Unele substantive, precum *зúси, діти, кúри, лóди* au formă de singular, dar derivată de la alte teme: *зúска, диті́на, кúрка, люді́на.*

▪ Trei tipuri de desinențe au aceste substantive și în cazul **genitiv**: **-ів** (după vocală, **-їв**): *ві́борів, грабл́ів (грабéль), кай-*

да́нів, клі́щів, окуля́рів, па́хоців, схо́дів, хі́троців, шта́тів, Бровари́в, Гімала́їв, Черні́вців; -ей: грóшей, гусéй, дверéй, ді́тєй, курéй, людéй, санéй; -desinența zero: вил, воріт, вхо́дин, дров, імені́н, но́жиць, кані́кул, конопéль, я́сел, я́сен, Афін, Ка́рпат, Сум, Черка́с. Unele substantive pot avea forme paralele: cu **desinența zero** sau în **-iv**: *грабл́ів – грабéль*.

▪ În cazul **dativ**, substantivelor care au doar forme de plural le sunt proprii desinențele:

- **-ам**, în urma consoanei dure, atunci când la nominativ, acestea au desinențele **-и**, **-а** sau **-і** (după consoană șuierătoare): *весéлоцáм, ві́лам, ві́сівка́м, воро́там, в'я́зам, го́рдоцáм, грóшáм, дрі́жджáм, макарóна́м, но́чва́м, ра́доцáм, схóда́м, штанá́м (dar și штáнням), я́сла́м, я́сна́м, Аль́пам, Афíна́м (dar: гус́ям, ді́тям, лю́дя́м, ку́ря́м, сі́ня́м).*

- **-ям**, care apare după vocală și după consoană moale, atunci când în cazul nominativ substantivele au desinențele **-і** (**-ї**), **-я**: *ві́нця́м, грабл́я́м, но́жиця́м, двéря́м, помі́ям, Черні́вця́м.*

- În cazul **acuzativ**, se folosesc: **- forme identice cu nominativul**: *ві́ла, ві́нця, грабл́і, конóплі, окуля́ри, са́ни, я́сла*; **- forme identice cu genitivul** (pentru denumiri de persoane): *ді́тєй, людéй*; **- ambele forme** (pentru denumirea unor animale domestice): *гусéй* și *гуси*, *курéй* și *ку́ри*.

▪ Cazul **instrumental** are următoarele desinențe:

- **-ами**, pentru substantivele care la nominativ au desinențele **-и**, **-а** sau **-і** (după consoană șuierătoare): *ві́лами, в'я́зами, дровá́ми, кані́кулами, макарóна́ми, но́чва́ми, пі́жмурка́ми, схóда́ми, я́сла́ми, я́сна́ми; весéлоца́ми, го́рдоца́ми, па́хоца́ми, ра́доца́ми*;

- **-ями**, la substantivele care la nominativ au desinențele **-і** (**-ї**), **-я**: *вечорні́ця́ми, ві́нця́ми, грабл́я́ми, конóпля́ми, помі́ями, Піренéя́ми.*

- **-ми**, pentru substantivele care la genitiv au desinența **-ей**: *ді́тьми́, людéми́, курмі́, гусьмі́, сі́ньми́.*

• unele substantive au forme paralele: *ворітьмі́* – *воро́тами*; *грішми́* – *гроші́ма*; *двермі́* – *двері́ма*; *саньмі́* – *саня́мі*; *итаньмі́* – *итана́ми* (mai rar, *итаня́ми*).

▪ În cazul **locativ**, în funcție de caracterul consoanei finale a temei, apare desinența **-ах** sau **-ях**: *(на) ві́лах*, *(на) воро́тах* (mai rar, *воро́тях*), *(на) дро́вах*, *(на) кані́кулах*, *(на) схо́дах*, *(на) чо́ботах* (mai rar, *чобо́тях*), *(на) итана́х* (mai rar, *итаня́х*), *(у) я́слах*, *(у) Карпа́тах*; *(на) грабля́х*, *(на) лю́дях*, *(на) са́нях*, *(у) двє́рях*, *(у) помі́ях*, *(у) сі́нях*, *(у) Черні́вцях*.

Substantive indeclinabile (Невідмінювані іменники)

Acestei grupe îi aparțin:

1. Substantivele comune și proprii împrumutate care se termină în:

• **-а (-я)**: *алілу́я*, *амплу́а*, *боа́*, *бра*, *буржуа́*, *Делакруа́*, *Дюма́*, *Золя́*, *Нікара́гуа*;

• **-е (-є)**: *ало́е*, *ателье́*, *безе́*, *кашине́*, *кафе́*, *резюме́*, *турне́*, *фойе́*, *шосе́*, *Беранже́*, *Гейне́*, *Гете́*, *Данте́*, *Оноре́*;

• **-і (-ї)**: *візаві́*, *де́нді*, *жалюзі́*, *журі́*, *ківі́*, *колі́бри*, *ле́ді*, *парі́*, *пони́*, *таксі́*, *шасі́*, *Вівальді́*, *Пуччіні́*, *Нагаса́кі*, *Тбілісі́*;

• **-о**: *ада́жю*, *баро́ко*, *бюро́*, *депо́*, *ембарге́*, *жабо́*, *інтерме́цо*, *кінó*, *лібрéто*, *мае́стро*, *метрó*, *сиро́ко*, *трюмо́*, *фламінго*, *Бордо́*, *Брно́*, *Гюго́*, *Дідро́*, *Осло́*, *Пале́рмо*, *Та́ссо*, *То́кіо*, **dar** *пальто́* se declină ca un substantiv de genul neutru;

• **-у (-ю)**: *авеню́*, *інтерв'ю́*, *какаду́*, *кенгуру́*, *меню́*, *парвеню́*, *табу́*, *фра́у*, *шоу́*, *Баку́*, *Камю́*, *Перу́*.

Toate cele cinci tipuri de vocale nu sunt desinențe, ci fac parte din temă.

2. Substantivele feminin străine fie nume comune, fie prenume ori nume de familie (cu formă de feminin) terminate în consoană: *мада́м*, *міс*, *місіс*; *Аліс*, *Долóрес*, *(Дж)сєралді́на* *Ча́плін*; *Ба́уєр*, *Джонсо́н*, *Жаклі́н*, *Шмі́дт*, **dar**: *Ніне́ль* – *Ніне́ллі*, *Ніне́лю* etc. (vezi mai jos).

3. Numele de familie ucrainene în **-о** și în consoană utilizate împreună cu prenume feminine: *від Пánченко Олéни; про Крáвченко Ї́нну; за́дня Яцько́ Ларі́си; до Бóднар Оксáни; з Бойчúк А́ллою; dar* aceleași nume de familie utilizate împreună cu prenume masculine se declină: *від Пánченка Іváна; про Крáвченка Володимі́ра; за́дня Яцька́ Степанá; до Бóднара Михáйла; з Бойчúком Пантелеймонóм.*

4. Numele de familie străine (în majoritatea cazurilor, rușești) în **-их, -аго, -ово** sau în **-о, -і, -е**: *Корóтких, Живагó, Дúрного, Острóво; Рóнто, Аи́кіназі́, Шеварна́дзе.*

5. Nu se declină abrevierile (nici cele formate din majuscule, nici cele combinate):

- *МВС, НАН, ООН, СБУ, ФІФА, ЮНЕСКО, міськвнó* (= міський відділ народної освіти), *райвнó* (= районний відділ народної освіти); *райра́да* (= районна рада); **dar:** *на БАМі* (БАМ = Байкало-Амурська Магістраль), *у РАЦСі* (РАЦС = Органи реєстрації актів цивільного стану); *до ТЮГу, ТЮГОм* (ТЮГ = Театр Юного Глядача) etc.;

- abrevierile de tipul *заввідділу* (= завідувач відділу), *завка́федри* (= завідувач кафедри), *обленéрго* (= обласне енергопостачальне підприємство) etc.;

- abrevierile denumirilor de: mașini, camioane, avioane etc., care conțin în structura lor atât cifre, cât și litere: *АН-24* (= літак Антонов-24), *ЗАЗ А10.Л «І-Ван»* (= туристичний автобус середнього класу), *ТУ-154* (= літак Туполев-154).

Declinarea substantivelor care au formă adjectivală

**(Відмінювання іменників, що мають
фóрму прикметників)**

Груpei substantivelor de origine adjectivală îi aparțin:

- numele comune care denumesc însuflețite (*вартовий, днювальный, молодий, приїжджий, старий, трудящий, черговий*) și neînsuflețite (*майбутнє, мину́ле, палънэ́, суча́сне*);

• numele de familie, pseudonimele, numele topice (geografice) (*Гордій, Мудрий, Добра, Тальне, Кійв, Львів, Миколáїв, Рáхів, Тульчін, Білгород-Дністрóвський, Кам'янець-Подільський, Переяслав-Хмельницький*).

Toate substantivele de origine adjectivală (dar nu și cele posesive) se declină ca și adjectivele grupelor dură sau moale:

N.	<i>чергов-ий</i>	<i>Кійв</i>	<i>майбу́тн-є</i>
G.	<i>чергов-óго</i>	<i>Ки́єв-а</i>	<i>майбу́тнь-ого</i>
D.	<i>чергов-óму</i>	<i>Ки́єв-у</i>	<i>майбу́тнь-ому</i>
A.	<i>чергов-óго</i>	<i>Кі́їв</i>	<i>майбу́тн-є</i>
I.	<i>чергов-ім</i>	<i>Ки́єв-ом</i>	<i>майбу́тн-ім</i>
L.	<i>(на) чергов-óму (-ім)</i>	<i>(у) Ки́єв-і (по) Ки́єву</i>	<i>(у) майбу́тнь-ому (-ім)</i>
V.	<i>чергов-ий</i>	<i>Ки́єв-є</i>	<i>майбу́тн-є</i>

(Pentru detalii privind declinarea numelor de familie și a toponimelor de origine adjectivală, vezi următoarele pagini.)

Formarea, ortografierea și declinarea prenumelor și a numelor de familie masculine și feminine, a patronimelor și a denumirilor geografice
(Тво́рення, написáння та відмінювання чо́ловічих і жіно́чих іме́н та прізвищ, іме́н по ба́тькові та географі́чних назв)

Declinarea prenumelor (Відмінювання іме́н)

Prenumele ucrainene masculine și feminine și unele patronime se declină la fel ca substantivele corespunzătoare uneia dintre declinări.

A. Prenumelor feminine și masculine, patronimelor feminine, care la nominativ au forma în **-а (-я)**, le sunt proprii desinențele specifice **declinării I**: *Га́нна, Ка́тря, Ма́рія, На́дія, Ода́рка, Тетя́на, Парáска, Уля́на; Єремі́я, Ілля́, Лука́, Мико́ла, Микі́та, Олеха́, Хома́, Яре́ма; Андрі́ївна, Васи́лівна, Іва́нівна, Ілля́вна, Миколáївна, Михáйлівна, Хо́мівна, Які́вна*.

Grupa dură

	Singular		Plural	
	Feminin	Masculin	Feminin	Masculin
N.	<i>Олѣн-а</i>	<i>Микѡл-а</i>	<i>Олѣн-и</i>	<i>Микѡл-и</i>
G.	<i>Олѣн-и</i>	<i>Микѡл-и</i>	<i>Олѣн</i>	<i>Микѡл</i>
D.	<i>Олѣн-ѣ</i>	<i>Микѡл-ѣ</i>	<i>Олѣн-ам</i>	<i>Микѡл-ам</i>
A.	<i>Олѣн-у</i>	<i>Микѡл-у</i>	<i>Олѣн</i>	<i>Микѡл</i>
I.	<i>Олѣн-ою</i>	<i>Микѡл-ою</i>	<i>Олѣн-ами</i>	<i>Микѡл-ами</i>
L.	<i>(на) Олѣн-ѣ</i>	<i>(на) Микѡл-ѣ</i>	<i>(на) Олѣн-ах</i>	<i>(на) Микѡл-ах</i>
V.	<i>Олѣн-о</i>	<i>Микѡл-о</i>	<i>Олѣн-и</i>	<i>Микѡл-и</i>

Grupa moale

Singular

	Feminin		Masculin
N.	<i>Натѡл-я</i>	<i>Марѣ-я</i>	<i>Лл-ѣ</i>
G.	<i>Натѡл-ѣ</i>	<i>Марѣ-ѣ</i>	<i>Лл-ѣ</i>
D.	<i>Натѡл-ѣ</i>	<i>Марѣ-ѣ</i>	<i>Лл-ѣ</i>
A.	<i>Натѡл-ю</i>	<i>Марѣ-ю</i>	<i>Лл-ѣ</i>
I.	<i>Натѡл-ею</i>	<i>Марѣ-ею</i>	<i>Лл-ѣю</i>
L.	<i>(на) Натѡл-ѣ</i>	<i>(у) Марѣ-ѣ</i>	<i>(в) Лл-ѣ</i>
V.	<i>Натѡл-ю</i>	<i>Марѣ-е</i>	<i>Лл-ѣ</i>

Plural

	Feminin		Masculin
N.	<i>Натѡл-ѣ</i>	<i>Марѣ-ѣ</i>	<i>Лл-ѣ</i>
G.	<i>Натѡль</i>	<i>Марѣѣ</i>	<i>Лл-ѣв</i>
D.	<i>Натѡл-ям</i>	<i>Марѣ-ям</i>	<i>Лл-ѣм</i>
A.	<i>Натѡль</i>	<i>Марѣѣ</i>	<i>Лл-ѣв</i>
I.	<i>Натѡл-ями</i>	<i>Марѣ-ями</i>	<i>Лл-ѣми</i>
L.	<i>(на) Натѡл-ях</i>	<i>(у) Марѣ-ях</i>	<i>(в) Лл-ѣх</i>
V.	<i>Натѡл-ѣ</i>	<i>Марѣ-ѣ</i>	<i>Лл-ѣ</i>

(!) În cazurile dativ și locativ singular, consoanele finale ale temei *з, κ, х*, proprii unor prenume feminine, aflate înaintea

desinenței **-i**, alternează cu **з, ц, с**: *О́льга – О́льзи, Пала́жка – Пала́жці, Соло́ха – Соло́сі*.

(!) La prenumele feminine de tipul *Ода́рка, Пара́ска*, în cazul genitiv plural, între consoanele finale ale temei apare vocala **-о**: *Ода́рок, Пара́сок*.

Patronimele feminine (*Жіночі іменá по ба́тькові*)

Patronimele feminine se formează prin adăugarea la temele numelui (tatălui) a sufixului **-івн(а)/-ївн(а)** (unde $\text{й} + \text{i} > \text{ї}$): *Бори́с – Бори́сівна; Васи́ль – Васи́лівна; Григо́рій – Григо́рівна; Іва́н – Іва́нівна; Ігор – Ігорівна; Ілля – Іллівна; Кузьма́ – Кузьми́вна; Лука́ – Луки́вна; Миха́йло – Миха́йлівна; Сава – Са́вівна; Хома́ – Хо́мівна; Які́в – Я́ківна; Анато́лій – Анато́лївна (Анатполій + **івна**); Андрі́й – Андрі́ївна; Генна́дій – Генна́дїївна; Горді́й – Горді́ївна; Микола – Миколо́ївна; Серге́й – Серге́ївна; Ю́рій – Ю́рїївна*.

(!) În timpul formării patronimelor feminine, în tema unor nume are loc alternanța lui **i** cu **о**: *Анти́н – Анти́нівна; Не́стір – Не́сторівна; Фе́дір – Фе́дорівна*.

Modele de declinare a numelui feminin și a patronimelor (Зразкі відмінювання жіночого імені та по ба́тькові)

N.	<i>Наді́-я</i>	<i>Іва́нівн-а</i>	<i>Іллі́вн-а</i>	<i>Андрі́ївн-а</i>
G.	<i>Наді́-ї</i>	<i>Іва́нівн-и</i>	<i>Іллі́вн-и</i>	<i>Андрі́ївн-и</i>
D.	<i>Наді́-ї</i>	<i>Іва́нівн-і</i>	<i>Іллі́вн-і</i>	<i>Андрі́ївн-і</i>
A.	<i>Наді́-ю</i>	<i>Іва́нівн-у</i>	<i>Іллі́вн-у</i>	<i>Андрі́ївн-у</i>
I.	<i>Наді́-сю</i>	<i>Іва́нівн-ою</i>	<i>Іллі́вн-ою</i>	<i>Андрі́ївн-ою</i>
L.	<i>(у/в, на) Наді́-ї</i>	<i>Іва́нівн-і</i>	<i>Іллі́вн-і</i>	<i>Андрі́ївн-і</i>
V.	<i>Наді́-є</i>	<i>Іва́нівн-о</i>	<i>Іллі́вн-о</i>	<i>Андрі́ївн-о</i>

B. Prenumele și patronimele **masculine** a căror temă este în **consoană** sau în **-о** se declină ca substantivele **de declinare a II-a**: *Анти́н, Андрі́й, Васи́ль, Ві́ктор, Зино́вій, Іва́н, І́гор,*

Лаврін, Лев, Нестір, Олэг, Олесь, Мака́р, Прокіп, Тиміш, Фédір; Дани́ло, Дмитро́, Миха́йлo; Васи́льович, Дóрошович, Григóрович, Іва́нович, Ігорович, Ілліч, Кузьміч (și Кúзьмович), Микі́тович, Микола́йович (și Микóлович), Нéсторович, Олексійович, Фédорович, Ю́рійович, Я́кович, Яросла́вич.

Grupa dură

Singular

N.	<i>Антін</i>	<i>Олэг</i>	<i>Миха́йл-о</i>
G.	<i>Анто́н-а</i>	<i>Олэг-а</i>	<i>Миха́йл-а</i>
D.	<i>Анто́н-ові (-у)</i>	<i>Олэг-ові (-у)</i>	<i>Миха́йл-ові (-у)</i>
A.	<i>Анто́н-а</i>	<i>Олэг-а</i>	<i>Миха́йл-а</i>
I.	<i>Анто́н-ом</i>	<i>Олэг-ом</i>	<i>Миха́йл-ом</i>
L.	<i>(у) Анто́н-ові (-і)</i>	<i>(на) Олэг-ові (-у)</i>	<i>(у) Миха́йл-ові (-і)</i>
V.	<i>Анто́н-е</i>	<i>Олэг-у (Олэгж-е)</i>	<i>Миха́йл-е</i>

Plural

N.	<i>Анто́н-и</i>	<i>Олэг-и</i>	<i>Миха́йл-и</i>
G.	<i>Анто́н-ів</i>	<i>Олэг-ів</i>	<i>Миха́йл-ів</i>
D.	<i>Анто́н-ам</i>	<i>Олэг-ам</i>	<i>Миха́йл-ам</i>
A.	<i>Анто́н-ів</i>	<i>Олэг-ів</i>	<i>Миха́йл-ів</i>
I.	<i>Анто́н-ами</i>	<i>Олэг-ами</i>	<i>Миха́йл-ами</i>
L.	<i>(у) Анто́н-ах</i>	<i>(на) Олэг-ах</i>	<i>(у) Миха́йл-ах</i>
V.	<i>Анто́н-и</i>	<i>Олэг-и</i>	<i>Миха́йл-и</i>

Grupa moale

Singular

N.	<i>Олесь</i>	<i>Ігор</i>	<i>Андрій</i>
G.	<i>Олес-я</i>	<i>Ігор-я</i>	<i>Андрі-я</i>
D.	<i>Олес-еві (-ю)</i>	<i>Ігор-еві (-ю)</i>	<i>Андрі-еві (-ю)</i>
A.	<i>Олес-я</i>	<i>Ігор-я</i>	<i>Андрі-я</i>
I.	<i>Олес-ем</i>	<i>Ігор-ем</i>	<i>Андрі-ем</i>
L.	<i>(у) Олес-еві (-ю, -і)</i>	<i>(на) Ігор-еві (-ю, -і)</i>	<i>(у) Андрі-еві (-і, -ю)</i>
V.	<i>Олес-ю</i>	<i>Ігор-е</i>	<i>Андрі-ю</i>

Plural

N.	<i>Олѣс-і</i>	<i>Їгор-і</i>	<i>Андрі-ї</i>
G.	<i>Олѣс-ів</i>	<i>Їгор-ів</i>	<i>Андрі-їв</i>
D.	<i>Олѣс-ям</i>	<i>Їгор-ям</i>	<i>Андрі-ям</i>
A.	<i>Олѣс-ів</i>	<i>Їгор-ів</i>	<i>Андрі-їв</i>
I.	<i>Олѣс-ями</i>	<i>Їгор-ями</i>	<i>Андрі-ями</i>
L.	<i>(у) Олѣс-ях</i>	<i>(на) Їгор-ях</i>	<i>(у) Андрі-ях</i>
V.	<i>Олѣс-і</i>	<i>Їгор-і</i>	<i>Андрі-ї</i>

Grupa mixtă

	Singular		Plural	
N.	<i>Лукаш</i>	<i>Тимош</i>	<i>Лукаш-і</i>	<i>Тимош-і</i>
G.	<i>Лукаш-а</i>	<i>Тимош-а</i>	<i>Лукаш-ів</i>	<i>Тимош-ів</i>
D.	<i>Лукаш-éві (-ý)</i>	<i>Тимош-éві (-ý)</i>	<i>Лукаш-ам</i>	<i>Тимош-ам</i>
A.	<i>Лукаш-а</i>	<i>Тимош-а</i>	<i>Лукаш-ів</i>	<i>Тимош-ів</i>
I.	<i>Лукаш-ém</i>	<i>Тимош-ém</i>	<i>Лукаш-ами</i>	<i>Тимош-ами</i>
L.	<i>(у) Лукаш-éві (-і, -ý)</i>	<i>(на) Тимош-éві (-і, ý)</i>	<i>(у) Лукаш-ах</i>	<i>(на) Тимош-ах</i>
V.	<i>Лукаш-е (-у)</i>	<i>Тимош-е</i>	<i>Лукаш-і</i>	<i>Тимош-і</i>

(!) În cazul prenumelor de tipul *Антін*, *Нестір*, *Прокін*, *Сідір*, *Тиміш*, *Федір*, **i** apare doar în cazul nominativ singular, în timp ce, în cazurile oblice, trece în **о**: *Анто́на*, *Анто́нові*, *Анто́ном*; *Нестора*; *Сідору*; *Федором*; *Тимоше́ві* etc., **dar**: *Авенір* – *Авені́ра*, *Лаврін* – *Лаврі́на*, *Олефір* – *Олефі́ра*.

(!) Unele dintre prenumele masculine, care la nominativ singular se termină în **-p**, au, în cazul genitiv singular, desinența **-a** (aparținând grupei dure): *Віктор* – *Віктора*, *Макар* – *Мака́ра*, *Світозър* – *Світоза́ра*, **dar**: *Їгор* – *Їгоря*, *Кесар* – *Кеса́ря*, *Лазар* – *Лазаря* (aparținând grupei moi).

(!) Prenumele *Лев* are, în timpul declinării, forme paralele: *Лéва* și *Льва* (G., Ac.), *Лéвові* și *Льво́ві* (D.), *Лéвом* și *Львом* (I.), *(на) Лéвові* și *(на) Льво́ві* (L.), *Лéве* și *Льве* (V.).

Patronimele masculine (*Чоловічі іменá по бáтькові*)

Patronimele masculine se formează prin adăugarea la temele numelui (tatălui) a sufixului **-ович** (la unele nume, apare **й** înaintea desinenței) sau **-ич** (foarte rar, **-іч**): *Анатолій – Ана-то́лійович; Васи́ль – Васи́льович; Генна́дій – Генна́дійович; Григо́рій – Григо́рович* (mai rar, *Григо́рійович*); *До́рош – До́рошович; Іва́н – Іва́нович; І́гор – І́горович; Мико́ла – Мико-ла́йович* (mai rar, *Мико́лович*); *Микі́та – Микі́тович; Миха́й-ло – Миха́йлович; Олексі́й – Олексі́йович; Ю́рій – Ю́рійович; Кузьма́ – Кузьмі́ч* (și *Ку́зьмович*); *Лев – Льво́вич; Лука́ – Луки́ч* (și *Лу́кович*); *Са́ва – Са́вич* (și *Са́вович*); *Хома́ – Хомі́ч* (și *Хо́мович*); *Ілля́ – Іллі́ч*.

(!) În timpul formării patronimelor masculine, în tema nume-
lui se produce alternanța vocalei **і** cu **о**: *Анті́н – Анто́нович; Не́стір – Не́сторович; Фе́дір – Фе́дорович; Які́в – Я́кович*.

Modele de declinare a numelui masculin și a patronimelor (Зразкі́ відмінювання чо́ловічого імені та по бáтькові)

N.	Євге́н	І́горович	Іллі́ч
G.	Євге́н-а	І́горович-а	Іллі́ч-а́
D.	Євге́н-ові (-у)	І́горович-у (-еві)	Іллі́ч-у́ (-éві)
A.	Євге́н-а	І́горович-а	Іллі́ч-а́
I.	Євге́н-ом	І́горович-ем	Іллі́ч-ém
L.	(в, на) Євге́н-і (-ові)	І́горович-і (-у, -еві)	Іллі́ч-і́ (-у́, -éві)
V.	Євге́н-е	І́горович-у	Іллі́ч-у́

C. Prenumele feminine cu tema în consoană se declină la fel ca substantivele de **declinarea a III-a**: *Любо́в, Ніне́ль*.

N.	Любо́в	Ніне́ль
G.	Любо́в-і	Ніне́л-і
D.	Любо́в-і	Ніне́л-і
A.	Любо́в	Ніне́ль
I.	Любо́в'-ю	Ніне́лл-ю
L.	(при) Любо́в-і	(у) Ніне́л-і
V.	Любо́в-е	Ніне́л-е

Declinarea numelor de familie

(Відмінювання прізвищ)

După caracterul declinării, numele de familie ucrainene se împart în două grupe: nume de **tip substantival** și **adjectival**.

A. Numele de tip substantival (cele care au la bază diverse apelative ori hipocoristice ale prenumelor, la origine nume proprii) se declină după modelul substantivelor corespunzătoare declinărilor I și II, respectiv al grupelor de care acestea aparțin.

• Numele de familie de acest tip, care se termină în **-a (-я)**, atâta timp cât au la bază substantive de declinarea I (*Биса́га, Бэ́чка, Бо́рта, Ве́рета, Ду́да, За́рха, Кали́на, Ка́ша, Коза́, Кри́хта, Кукурудза́, Пли́та, Ри́бка, Ри́пка, Розва́га, Сли́ва; Во́ля, Ге́ндя, Ги́ря, Ду́ля, Зубе́ня, Тупи́ця* etc.), cât și cele derivate (*Базао́ка, Бе́рла, Во́нча, Груме́за, Маце́на, По́пиш; Бо́гря, Мару́ня, Ште́ля* etc.) se declină ca și substantivele de **declinarea I** (conform celor trei grupe: dură, moale și mixtă).

Declinării I îi aparțin și numele de familie de tipul *Дави́да, Гри́ця, Ко́ста, Шве́да, Па́нця, Юри́ця*, care, genetic, reproduc formele cazului genitiv singular ale antroponimelor *Да́вид, Гри́ця(ь), Ко́ст(ь), Шве́д, Па́нці(ь)о, Юре́ць*, în momentul apariției fiind indeclinabile, iar, odată devenite nume de familie, acestea au dobândit desinențele cazuale ale declinării I: *Шве́да, Шве́ди, Шве́ду, Шве́дою, (на) Шве́ді*.

Declinarea I

	Grupa dură	Grupa moale	Grupa mixtă
N.	<i>Жа́лоб-а</i>	<i>Каву́л-я</i>	<i>Лу́киш-а</i>
G.	<i>Жа́лоб-и</i>	<i>Каву́л-і</i>	<i>Лу́киш-і</i>
D.	<i>Жа́лоб-і</i>	<i>Каву́л-і</i>	<i>Лу́киш-і</i>
A.	<i>Жа́лоб-у</i>	<i>Каву́л-ю</i>	<i>Лу́киш-у</i>
I.	<i>Жа́лоб-ою</i>	<i>Каву́л-ею</i>	<i>Лу́киш-ею</i>
L.	<i>(на) Жа́лоб-і</i>	<i>(на) Каву́л-і</i>	<i>(на) Лу́киш-і</i>
V.	<i>Жа́лоб-а, Жа́лоб-о</i>	<i>Каву́л-я, Каву́л-е</i>	<i>Лу́киш-а, Лу́киш-е</i>

(!) Numele de familie terminate în **-а (-я)** au, în timpul declinării, forme identice, indiferent de genul prenumelor: *Васіль Слівка, Оксана Слівка* – N.; *Василя Слівки, Оксани Слівки* – G.; *Василéві (-у) Слівці, Оксáні Слівці* – D.; *Василя Слівку, Оксáну Слівку* – Ac. ș.a.m.d.

(!) Pentru numele de familie de acest tip (la fel ca în cazul substantivelor comune de declinarea I) este specifică alternanța consoanelor **з, к, х**, cu **з, ц, с**, în cazurile dativ și locativ: *Гўга – Гўзі; Дрóbка – Дрóbці; Зáрха – Зáрсі*.

(!) Numele de familie de tipul *Гайдучéня, Глушéня, Зубéня, Любéня, Сергі́эня*, formate de la substantive comune ce aparțin declinării a IV-a (*зайдученя, глушеня, зубеня, любеня*), odată cu schimbarea accentului în timpul declinării, pierd sufixul **-ат- (-ят-)**, ceea ce face ca acestea să fie declinate după modelul substantivelor de declinarea I: *Гайдучéні, Гайдучéні, Гайдучéню, Гайдучéнею, (на) Гайдучéні* etc.

• Toate celelalte nume de familie de tip substantival, adică acelea care se termină în **consoană** dură sau moale, în **-й** și în **-о** (precedat de consoană dură sau moale) se declină la fel ca substantivele corespunzătoare **declinării a II-a**: *Аніóк, Антóш, Бадю́к, Біла́ш, Войт, Гáврош, Дéрюч, Кула́к, Ліцýк, Пуд, Турча́н; Відра́й, Возі́й, Ге́й, Купрі́й, Тіне́й, Фесте́й; Попéнко, Сьомкó, Тімкó, Франкó, Ба́дьó, Іваньó, Пильó, Руньó* etc.

Declinarea a II-a

Grupa dură			
N.	<i>Дяку́н</i>	<i>Бо́йк-о</i>	<i>Ка́чур</i>
G.	<i>Дяку́н-а</i>	<i>Бо́йк-а</i>	<i>Ка́чур-а</i>
D.	<i>Дяку́н-ові (-у)</i>	<i>Бо́йк-ові (-у)</i>	<i>Ка́чур-ові (-у)</i>
A.	<i>Дяку́н-а</i>	<i>Бо́йк-а</i>	<i>Ка́чур-а</i>
I.	<i>Дяку́н-ом</i>	<i>Бо́йк-ом</i>	<i>Ка́чур-ом</i>
L.	<i>(на) Дяку́н-ові (-у)</i>	<i>(на) Бо́йк-ові (-у)</i>	<i>(на) Ка́чур-ові (-у)</i>
V.	<i>Дяку́н-е, Дяку́н</i>	<i>Бо́йк-у, Бо́йк-о</i>	<i>Ка́чур-е, Ка́чур</i>

Grupa moale			
N.	<i>Горобець</i>	<i>Будей</i>	<i>Тóкар</i>
G.	<i>Горобц-я́</i>	<i>Буде-я́</i>	<i>Тóкар-я</i>
D.	<i>Горобц-éвi (-ю́)</i>	<i>Буде-éвi (-ю́)</i>	<i>Тóкар-евi (-ю)</i>
A.	<i>Горобц-я́</i>	<i>Буде-я́</i>	<i>Тóкар-я</i>
I.	<i>Горобц-ém</i>	<i>Буде-ém</i>	<i>Тóкар-ем</i>
L.	<i>(на) Горобц-éвi (-ю́)</i>	<i>(на) Буде-éвi (-ю́)</i>	<i>(у) Тóкар-евi (-ю)</i>
V.	<i>Горобц-ю́, Горобець</i>	<i>Буде-ю́, Будей</i>	<i>Тóкар-ю, Тóкар</i>

Grupa mixtă			
N.	<i>Óташ</i>	<i>Корж</i>	<i>Скляр</i>
G.	<i>Óташ-а</i>	<i>Корж-á</i>	<i>Скляр-á</i>
D.	<i>Óташ-евi (-у)</i>	<i>Корж-éвi (-ý)</i>	<i>Скляр-éвi (-ý)</i>
A.	<i>Óташ-а</i>	<i>Корж-á</i>	<i>Скляр-á</i>
I.	<i>Óташ-ем</i>	<i>Корж-ém</i>	<i>Скляр-ém</i>
L.	<i>(на) Óташ-евi (-у)</i>	<i>(на) Корж-éвi (-ý)</i>	<i>(на) Скляр-éвi (-ý)</i>
V.	<i>Óташ-е, Óташ</i>	<i>Кóрж-е, Корж</i>	<i>Скля́р-е, Скляр</i>

Numele de familie *Ба́дьо́, Ива́ньо́, Ма́ньо́, Пу́льо́, Ру́ньо́* etc. aparțin tipului mixt de declinare: *Ива́ньо́: Иван-я́, Ива́нь-о́вi (-ю́), Иван-я́, Ива́нь-о́м, (у, на) Ива́нь-о́вi (-ю́), Иван-ю́* (și *Ива́ньо́*).

(!) Trebuie să ținem seama de câteva aspecte privind ortografierea și utilizarea unor forme cazuale ale numelor de familie:

– în cazul **dativ**, desinențele de bază sunt **-овi, -евi (-евi)**, în timp ce formele cu **-у (-ю)** se folosesc conform normei generale a limbii ucrainene literare: atunci când numele de familie apare alături de un alt substantiv (comun sau propriu), care are deja desinența **-овi** sau **-евi**, trebuie evitată utilizarea desinențelor de același fel (*Ива́новi Бойчуку, Васи́лєвi Мотилію́, Серге́евi Остапéнку* sau *Ива́ну Бойчукóвi, Васи́лю Мотилéвi, Серге́ю Остапéнковi; па́ну Ткачéвi* ori *па́новi Ткачу́*);

– formele cazului **acuzativ** (atât la singular, cât și la plural) sunt întotdeauna identice cu cele ale genitivului;

– cazul **vocativ** al tuturor numelor de familie, în sintagmele de adresare formate dintr-un substantiv comun și un nume de familie, este identic cu nominativul: *пáne Вiкáр, пáни Тарiця, пáнно Дабéка, дрўже Косóван*, însă fără substantive comune sunt posibile formele: *Вiкáрю, Тарiцю, Дабéко, Косóване*.

▪ Numele de familie în **-р** aparțin grupelor dură, moale sau mixtă.

După modelul grupei dure se declină toate numele de familie în **-р**, cu excepția acelor care au în structura lor **-ар** sau **-яр**: *Лáвiр, Кушiнiр, Сáмбiр, Шпiр, Якiр, Бóкор, Кóндор, Скiпор, Тiтор, Бандўр, Сáмбур, Снiгўр, Соқўр, Тур*. Acestora li se adaugă și unele în **-ир** (**-ер** și **-єр**): *Волонти́р, Дир, Татоми́р, Бобéр, Вiнтер, Дзер, Лáкер, Бáєр, Гóєр, Лéндєр, Фéєр* etc.

Grupei moi îi aparțin numele de familie derivate cu ajutorul sufixului **-ар**: *Бóндар, Вакáр, Дудáр, Замáр, Кобзáр, Колесáр, Коритáр, Крáмар, Комáр, Пинзáр, Рóмар, Пушкáр*.

Din grupa mixtă fac parte numele de familie terminate în **-яр**: *Дихтiяр, Золя́р, Козя́р, Сидля́р, Угля́р, Цегля́р* etc.

(!) Numele de familie *Гайдáр, Гончáр* se declină după modelul grupei dure, și nu după cel al grupelor mixtă sau moale (deși substantivul comun se declină astfel: *гончáр, гончаря́, гончарéвi, гончарéм, гончáрю*).

(!) Acest tip de declinare se caracterizează prin aceea că, în cazul genitiv singular, toate numele de familie au doar desinența **-а** (**-я**), chiar și atunci când numele comun care stă la baza lor are, în același caz și număr, desinența **-у** (**-ю**): *Вiл – Волá (волá), дар: Борц – Борцá (борцў), Вiтер – Вiтра (вiтру), Гай – Гáя (гáю), Грiм – Грóма (грóму), Гáлас – Гáласа (гáласу), Квас – Квáса (Квáсу), Мед – Мéда (мéду), Морóз – Морóза (морóзу), Снiг – Снiга (снiгу), Хóлод – Хóлода (хóлоду)*.

(!) În timpul declinării numelor de familie de tip substantival de declinarea a II-a, au loc (ca și în cazul numelor comune) alternanțele:

– vocala *i* (din în silaba închisă) alternează cu *o*, *e* (în cea deschisă): *Біловіл* – *Біловолá*, *Обзін* – *Обзóна*, *Кóринь* – *Кóре-ня*, *Хміль* – *Хмéля*, **dar** la unele nume de familie *i* se păstrează: *Куліш* – *Кулішá*; *Чміль* – *Чмíля*; *Чип* – *Чíпа*;

– vocalele *o*, *e* (mai rar, *i*) suferă elipsă (alternează cu vocala Ø, adică dispar): *Пиріжók* – *Пиріжкá*, *Дурень* – *Дурня*, *Пень* – *Пня*, *Якубéць* – *Якубця́*, *Шворінь* (*Сворінь*) – *Шворня* (*Сворня*); însă, în cazul unor nume de familie, vocala *e* nu cade: *Мудрéць* – *Мудреця́*; *Пéрець* – *Переця́*; *Чернéць* – *Чернеця́*; *Шéршень* – *Шéршеня*;

(!) În cazul numelor de familie de tipul *Жнець*, *Швець* nu are loc permutarea lui *e*: *Жнеця́*, *Швеця́* (cu toate că substantivele comune se declină astfel: *жнець* – *женця́*, *швець* – *шеця́*).

(!) Numele de familie care aparțin declinării a II-a purtate de persoane de sex feminin (ce apar alături de prenume feminine) nu se declină: *Світла́ну Барáн*, *Марі́ї Романю́к*, (з) *Оле́ною Жебру́к*, (у) *Віри́ Нежéрко*, *Ніни́ Оренда́р*. În aceeași situație, sunt și alte nume de familie substantive care aparțin aceleiași declinări: (у) *Настáсії Ба́жан*, (з) *Вікто́рією Ві́нцив*.

▪ După tipul declinării a II-a își schimbă flexiunea numele de familie masculine precum *Піч*, *Рись*, *Рóзкіш* – *Пічя*, *Ріся*, *Рóзкоша*, *Пічеві*, *Рісеві*, *Рóзкошеві*, ..., *Пічем*, *Рісем*, *Рóзкошем*, deși sunt formate de la substantive feminine aparținând declinării a III-a (a se compara cu declinarea numelui comun *рóзкіш*: *рóзкоші*, *рóзкоші*, *рóзкіш*, *рóзкішию*, (у) *рóзкоші*). Aceste nume de familie folosite împreună cu prenume feminine nu se declină: *Окса́ни Рись*, *Окса́ні Рись*, *Окса́ну Рись* etc.

▪ Numele de familie formate cu ajutorul sufixului **-ин**, care indicau apartenența etnică, fac parte din grupa substantivală, și nu din cea adjectivală: *Воло́шин*, *Грузи́н*, *Литви́н*, *Руси́н*, *Сéрбин*, *Турчи́н*. În cazul instrumental singular, numele de familie masculine de acest tip au desinența **-ом** (! și nu **-им**): *Воло́шином*, *Грузи́ном*, *Сéрбином*. Numele de familie feminine de acest tip nu se declină: *Оле́на Воло́шин*, *Оле́ни Воло́шин*.

(!) Indeclinabile sunt și numele de familie masculine (folosite alături de prenume masculine) și anume:

– cele care se diferențiază de substantivele de declinarea I și a II-a: *Півторáдні, Лéле*.

– numele împrumutate din alte limbi, ca de exemplu: - cele din limba română în **-у (-ю)** (*Даскалéску, Крéцу, Попéску, Пýю, Танасéску*), în **-е (-е)** (*Некúлче, Абобуцоáе(ї), Амíхала-кíоé(ї)*), în **-і** (*Аілінкі(ї), Аникулаéсі(ї), Асáкі*); - cele din rusă în **-их** (*Бодрíх, Глáдких, Мирськíх, Чернíх*), **-ово** (*Дұрново, Острóво*) și **-аго** (*Живáго*).

B. Numele de familie de **tip adjectival** au, în timpul declinării, desinențele proprii adjectivelor masculine sau feminine, corespunzătoare celor două grupe: dură ori moale. Acestea pot fi împărțite în trei grupe: a) nume care provin din adjective sau participii (având forma de bază în **-ий** sau **-ій**); b) nume de familie care reproduc formele scurte ale adjectivelor calitative și posesive ori ale participiilor (păstrând vechiul model de declinare); c) nume care au la bază adjective posesive derivate cu ajutorul sufixelor **-ів (-ів), -ов, -ев (-ев), -ин (-ін)** și numele în **-ишин (-ишин)**.

a) Numele de familie de origine adjectivală (în **-ий** sau **-ій**) se declină ca și adjectivele aparținând, în funcție de tipul desinenței, grupelor dură sau moale: *Басíстий, Білий, Білінський, Гóжий, Посáдський, Турóвський* (masc.), *Березя́нська* (fem.); *Бабíй, Завалíй, Загорóдній, Мокрíй* etc.

	Grupa dură		Grupa moale
N.	<i>Пекáрськ-ий</i>	<i>Кобиля́нськ-а</i>	<i>Дáвн-ій</i>
G.	<i>Пекáрськ-ого</i>	<i>Кобиля́нськ-ої</i>	<i>Дáвнь-ого</i>
D.	<i>Пекáрськ-ому</i>	<i>Кобиля́нськ-ій</i>	<i>Дáвнь-ому</i>
A.	<i>Пекáрськ-ого</i>	<i>Кобиля́нськ-у</i>	<i>Дáвнь-ого</i>
I.	<i>Пекáрськ-им</i>	<i>Кобиля́нськ-ою</i>	<i>Дáвн-ім</i>
L.	<i>(на) Пекáрськ-ому</i>	<i>(на) Кобиля́нськ-ій</i>	<i>(на) Дáвнь-ому</i>
V.	<i>Пекáрськ-ий</i>	<i>Кобиля́нськ-а</i>	<i>Дáвн-ій</i>

b) Numele de familie care au la bază forme scurte ale adjectivelor calitative sau posesive (*Білоус, Білобров, Буй, Глух, Куц, Молод*) sau ale participiilor (*Бажан, Ждан, Кóхан, Підорван, Прóдан, Рубан, Скидан*) au pierdut trăsăturile gramaticale ale temelor primare și se declină ca substantivele (proprii grupelelor dură, moale ori mixtă) de declinarea a II-a:

N.	<i>Куц</i>	<i>Жуй</i>	<i>Глух</i>
G.	<i>Кúц-а</i>	<i>Жú-я</i>	<i>Глúх-а</i>
D.	<i>Кúц-ові (-у)</i>	<i>Жú-єві (-ю)</i>	<i>Глúх-ові (-у)</i>
A.	<i>Кúц-а</i>	<i>Жú-я</i>	<i>Глúх-а</i>
I.	<i>Кúц-ом</i>	<i>Жú-єм</i>	<i>Глúх-ом</i>
L.	<i>(у, на) Кúц-у (-ї), (при) Кúц-ові</i>	<i>(у, на) Жú-ю (-ї), (при) Жú-єві</i>	<i>(у, на) Глúх-у (-ї), (при) Глúх-ові</i>
V.	<i>Кúц</i>	<i>Жуй</i>	<i>Глух</i>

N.	<i>Бажán</i>	<i>Скидан</i>
G.	<i>Бажан-á</i>	<i>Скидан-а</i>
D.	<i>Бажан-óві (-ý)</i>	<i>Скидан-ові (-у)</i>
A.	<i>Бажан-á</i>	<i>Скидан-а</i>
I.	<i>Бажан-óm</i>	<i>Скидан-ом</i>
L.	<i>(на) Бажан-óві (-ý, -ї)</i>	<i>(на) Скидан-ові (-у, -ї)</i>
V.	<i>Бажán-е</i>	<i>Скидан-е</i>

c) Numele de familie masculine care au forma adjectivelor posesive derivate cu ajutorul sufixelor **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин (-ін/-їн)** (*Дяків, Гурєїв, Зерów, Курашєв, Курáєв, Дóнчин, Уля́нин, Потáнин, Льй́н*) și numele în **-ишин (-їшин/-йшин)** (*Василíишин, Івáсиишин, Петрíишин, Андрíишин, Никола-й́ишин*) se declină după următoarele modele:

N.	<i>Ковалів</i>	<i>Гурєїв</i>	<i>Зерów</i>
G.	<i>Ковалєв-а, Ковалів-а</i>	<i>Гурєєв-а</i>	<i>Зерów-а</i>
D.	<i>Ковалєв-у, Ковалів-у</i>	<i>Гурєєв-у</i>	<i>Зерów-у</i>

Declinarea toponimelor (denumirilor geografice)

(Відмінювання географічних назв)

În limba ucraineană, denumirile geografice (numele de localități, regiuni, râuri, munți, continente, lacuri, mări, oceane etc.) sunt de origine adjectivală și de cea substantivală (acestea declinându-se în funcție de declinarea și grupa căreia îi aparțin).

N.	<i>Харків</i>	<i>Канів</i>	<i>Берегов-е</i>
G.	<i>Харков-а</i>	<i>Канев-а</i>	<i>Берегов-ого</i>
D.	<i>Харков-у</i>	<i>Канев-у</i>	<i>Берегов-ому</i>
A.	<i>Харків</i>	<i>Канів</i>	<i>Берегов-е</i>
I.	<i>Харков-ом</i>	<i>Канев-ом</i>	<i>Берегов-им</i>
L.	<i>(у; по) Харков-і; -у</i>	<i>(у; по) Канев-і; -у</i>	<i>(у) Берегов-ому (-ім)</i>
V.	<i>Харков-е</i>	<i>Канев-е</i>	<i>Берегов-е</i>

(!) De obicei, în cazul instrumental, numele de familie au desinența **-им**, iar toponimele – **-ом**: *Зерóвим*, *Драгома́новим*, *Петри́шиним*, *Рє́ніним* și *Каневом*, *Лебеді́ном*, *Тильчі́ном*.

N.	<i>Вісл-а</i>	<i>Львівщин-а</i>	<i>Ніжн-я Дувáнк-а</i>
G.	<i>Вісл-и</i>	<i>Львівщин-и</i>	<i>Ніжнь-ої Дувáнк-и</i>
D.	<i>Вісл-і</i>	<i>Львівщин-і</i>	<i>Ніжн-ій Дувáнц-і</i>
A.	<i>Вісл-у</i>	<i>Львівщин-у</i>	<i>Ніжн-ю Дувáнк-у</i>
I.	<i>Вісл-ою</i>	<i>Львівщин-ою</i>	<i>Ніжнь-ою Дувáнк-ою</i>
L.	<i>(у) Вісл-і</i>	<i>(на) Львівщин-і</i>	<i>(у) Ніжн-ій Дувáнц-і</i>
V.	<i>Вісл-о</i>	<i>Львівщин-о</i>	<i>Ніжн-я Дувáнк-о</i>

N.	<i>Дніпр-ó</i>	<i>Терно́піль</i>	<i>Карпа́т-и</i>
G.	<i>Дніпр-á</i>	<i>Терно́пол-я</i>	<i>Карпа́т</i>
D.	<i>Дніпр-óві (-ý)</i>	<i>Терно́пол-ю (-еві)</i>	<i>Карпа́т-ам</i>
A.	<i>Дніпр-ó</i>	<i>Терно́піль</i>	<i>Карпа́т-и</i>
I.	<i>Дніпр-óм</i>	<i>Терно́пол-ем</i>	<i>Карпа́т-ами</i>
L.	<i>(на; по) Дніпр-і; -ý</i>	<i>(у) Терно́пол-і (-ю)</i>	<i>(у) Карпа́т-ах</i>
V.	<i>Дніпр-е</i>	<i>Терно́пол-ю</i>	<i>Карпа́т-и</i>

(!) În cadrul numelor de localități ucrainene trebuie realizată diferența dintre **-поль**, prezent în câteva cuvinte de origine greacă, din grecescul **polis** „oraș” (*Маріуполь, Нікополь, Севастополь, Сімферополь, Тирасполь*) și **-піль**, din ucraineanul **поле** „câmp” (*Бориспіль, Крижопіль, Ольгопіль, Тернопіль*).

(!) La toponimele formate dintr-un adjectiv și un substantiv sau dintr-un substantiv și un adjectiv, se declină ambele părți componente: *Гóла-Прістань, Гóлої-Прістані, Гóлою-Прістанню; Білгород-Дністрóвський, Білгоро́да-Дністрóвського, Білгороду-Дністрóвському; Кам'янець-Поді́льський, Кам'я́нця-Поді́льського, Кам'я́нцю-Поді́льському* etc.

(!) În cazul denumirilor compuse din substantiv și adjectiv posesiv, se declină doar partea a doua a acestora: *Іва́но-Франкі́вськ, Іва́но-Франкі́вська, Іва́но-Франкі́вську* etc.

(!) La numele topice formate dintr-un substantiv sau un adjectiv, o prepoziție și un substantiv, care indică locul situării unei localități, se declină doar prima parte: *Ростóв-на-Дону́, Ростóва-на-Дону́, (у) Ростóві-на-Дону́; Яр-під-Зáйчиком, Яру-під-Зáйчиком, (у) Яру́-під-Зáйчиком* etc.

Modurile de formare a substantivelor **(Спóсоби твóрення прикме́тників)**

În limba ucraineană contemporană, substantivele s-au format și se formează prin mai multe moduri: *morfologic, morfo-sintactic, lexico-sintactic* și *lexico-semantic*. Dintre acestea, cel mai productiv este modul morfologic, unde un loc important îl ocupă *sufixarea* și *compunerea cuvintelor*.

La baza noilor substantive, stau, de obicei, verbe, adjectivele și substantivele. Doar de la primele două părți de vorbire (verbe și adjective) se formează substantive cu sensuri noi, în timp ce, de la substantive se formează derivate atât cu sensuri, cât și cu nuanțe semantice noi.

Derivarea cu sufixe / Sufixarea

(Суфіксальний спосіб)

În funcție de sensul substantivelor pe care le formează, sufixele pot fi de mai multe feluri:

1. Sufixe care indică denumirile persoanelor după diferite trăsături sau caracteristici legate de: profesie, ocupație, locul de muncă și de domiciliu, origine, naționalitate, trăsături fizice și de caracter, starea socială, activitatea pe care o desfășoară sau funcția pe care o ocupă etc. Acestea derivă:

a) **verbe:**

Cele mai productive sufixe sunt:

-ник, -івник, -льник: *виробні́к, візні́к, ремо́нтник; буді́вник, кері́вник, рахі́вник, ряті́вник, заготі́вник; в'язі́-льник, намо́тувальник;*

-ач (-яч): *збирáч, заві́дувач, заспі́вувач, переклада́ч, поші́рювач, ткач, читáч; ді́яч;*

-ень: *веле́ть, віторопе́нь, в'язе́нь, дуре́нь, уче́нь;*

-ець, -нець: *борéць, знавéць, мешкане́ць, перемóжець, повста́нець, продаве́ць, співéць; висува́нець, примирéнець;*

-ар (-яр), -ир: *воло́да́р, друкáр, косáр, лі́кар, пі́сар, то́кар; ма́ляр, кресля́р; проводі́р.*

Celor mai puțin productive le aparțin sufixele:

-тель (moștenit din slava comună): *верши́тель, визволи́тель, засіда́тель, люби́тель, мисли́тель, учі́тель;*

-ій: *води́й, заводі́й, круті́й, носі́й, палі́й;*

-ак (-як): *співа́к; воя́к;*

-ун: *балаку́н, бігу́н, бреху́н, реготу́н, стрибу́н, шепту́н;*

-к(о), -к(а): *забу́дько, незна́йко, хвалько́; писа́ка;*

-ок: *зна́ток, їдо́к;*

-чик (-щик): *льо́тчик, го́нщик; розно́щик;*

-аль: *кова́ль, скрипа́ль;*

-ич: *пого́нич, підпа́сич.*

Destul de productive sunt și sufixele împrumutate:

-атор, -итор: *агіта́тор, екза́міна́тор, нова́тор, орга-
ніза́тор, дикта́тор; репеті́тор;*

-ер, -ор: *контрóлер, монте́р, тре́нер; дикто́р, ревізо́р;*

-ант, -ент: *арешта́нт, практика́нт; конкуре́нт;*

-ан și **-ат:** *критика́н; делега́т.*

b) adjective:

Sufixele productive sunt:

-ак (-як), -чак: *дива́к, проста́к, чужа́к; бідня́к, добра́к,
смугля́к; весельча́к, смільча́к;*

-ик: *визво́льний, відми́нник, залізни́чник, заóчник, лісо-
ви́к, масови́к, передови́к, степови́к, фронтови́к;*

-ист-, -іст-: *фігури́ст; баталі́ст, модерні́ст;*

-ець: *марафо́нець, молодéць, мудре́ць, сміли́вець.*

Neproductive au devenit următoarele sufixe:

-ань: *вуха́нь, здорова́нь;*

-ач: *бага́ч;*

-ох: *чистьóха;*

-ун: *дику́н, горбу́н;*

-ш(а): *лівши́а, прави́а.*

c) substantive:

Foarte productive sunt sufixele:

-ар (-яр): *вівча́р, господа́р, килима́р, шахта́р; ковзня́р,
сто́ляр, школя́р;*

-анин (-янин), -чанин, -ин: *мища́нин, молдава́нин,
пража́нин; горя́нин, кия́нин, львів'я́нин, селя́нин, харкі-
в'я́нин; донечча́нин, луганча́нин; грузи́н, осети́н;*

**-ець, -анець, -івець, -іанець, -инець, -інець, -овець,
-янець:** *украї́нець, фахі́вець; африка́нець; кантіа́нець;
республіка́нець; кубі́нець; якобі́нець; гегелья́нець;*

-ник, -ик-, -івник, -овик, -овник, -атник, -ятник:
*ванта́жник, колго́спник, олі́йник; газі́вни́к; горлові́к, пол-
ко́вник; ведмежа́тник; гуся́тник, теля́тник;*

-ик, -ік (-ік): догма́тик, істо́рик, сати́рик, фанта́с-
тик; бота́нік, акаде́мік, хімі́к; проза́йк;

-ир: бригади́р, каси́р, команді́р, проводи́р;

-ер: боксе́р, комба́йнер, мільйоне́р, фє́рмер;

-ист, -іст: бандури́ст, трактори́ст, фольклори́ст;
гандболи́ст, маши́ніст, новели́ст, романі́ст, футболи́ст,
шахи́ст;

-ак (-як): риба́к, слова́к; земля́к, моря́к, подoliáк;

-ич: в'ятич, костромі́ч, москві́ч;

-ит: одеси́т;

-ор: агре́сор, дире́ктор, кіноопера́тор, профе́сор, рек-
тор, сенато́р;

-чук: бондарчу́к, ковальчу́к, чабанчу́к, шевчу́к;

-щик, -ник, -чик, -овщик: бараба́нщик, пра́порщик,
газе́тчик, коміте́тчик, крано́вчик.

Numeroase sufixe formează derivate **feminine** de la sub-
stantive masculine:

-к(а): арти́стка, білору́ска, гімна́стка, гітари́стка,
грузи́нка, делега́тка, медали́стка, парижа́нка, по́лька, секре-
та́рка, студе́нтка, угóрка, учи́телька, шахи́стка, школя́рка;

-иц(я), -ниц(я), -щиц(я): жни́ця, льóтчиця, фельдше-
ри́ця; провідни́ця, розвідни́ця; продави́ця;

-анк(а), -енк(а): греча́нка, турча́нка; францу́женка;

-ш(а): педикю́риша, інжене́риша, профе́сориша;

-их(а): кравчи́ха, ткачи́ха, сторожі́ха, чабани́ха.

Mult mai puțin productive sunt sufixele de altă origine:

-ант, -ент: диверса́нт, комерса́нт, курса́нт, музика́нт,
фабрика́нт, кореспонде́нт; рецензє́нт (derivate masculine);

-ес(а): бароне́са, поете́са (derivate feminine);

-ис(а): актри́са, дире́ктри́са (derivate feminine).

Deloc productive sunt vechile sufixe **-х(а) (пряха)** și **-ал(я)**
(пра́ля, тка́ля).

d) Unele substantive de acest tip se formează cu ajutorul sufixelor **-ик, -як** de la **numerale** (*шістьдесятник, сімдесятник*) sau de la **pronume** (*свійяк*).

Patronimele se formează cu ajutorul sufixelor **-ич (-іч), -ович, -івн- (-івн-)**: *Луки́ч, Сави́ч; Іллі́ч; Генна́дійович, Микі́тович; Васи́лівна, Петро́вна; Андрі́ївна, Сергі́ївна*.

Substantivele colective care denumesc persoane se formează cu ajutorul următoarelor sufixe: **-в(а)**: *братва́, мужва́, татарва́*; **-н(а)**: *куркульня́, офіцерня́, рідня́*; **-ор(а)**: *дітвора́*; **-от(а)**: *голо́та, кінно́та, парубо́та*; **-ств(о), -цтв(о)**: *лицарство, людство́, міщанство, пото́мство; жіно́цтво*.

2. Sufixe care formează denumirile obiectelor concrete și cele ale însuflețitelor (cu excepția denumirilor de persoane). Acestea sunt mai puțin productive, numind obiecte, sedii, instituții, unelte de muncă, produse, substanțe, nume de locuri, plante etc. și câteva însuflețite (animale). Ele se formează de la:

a) **verbe**:

Productive sunt următoarele sufixe:

-ак (-як): *держак, лежак, літак, різак, черпак; вітряк, маяк, стояк*;

-ач: *вими́кач, подóвжувач, радіоприйма́ч, сіка́ч*;

-ник: *кип'яті́льник, розмі́нник, трійни́к*;

-к(а), -к(о): *віялка, до́відка, ла́тка, мі́ска, мі́рка, пі́лка, сіялка, скрі́пка, соро́чка; лі́жко*;

-л(о), -ил(о): *зуби́лю, житло́, кресало́, мі́ло, сі́дло, ши́ло, точи́ло*;

-льн(я): *копа́льня, роздяга́льня, спа́льня, чита́льня*;

-ець: *сма́лець*;

-иц(я): *дійни́ця, мазни́ця*,

-ушк(а): *перту́шка*;

-ун: *колу́н, дви́гун*;

-атор (-ятор): *амортиза́тор, генера́тор, вентиля́тор*.

b) adjective:

Sunt productive sufixele:

-иц(я), -ниц(я): *гнилі́ця, па́лиця, кислі́ця, віко́нниця, попі́лниця, руши́ниця*; și nume de animale: *вовчі́ця, лисі́ця*;

-ик-: *дров'я́ник, молито́вник, торф'я́ник*;

-к(а): *вівся́нка, земля́нка, пі́шка, ру́банка, сітча́тка, соля́нка, скля́нка; мало́літра́жка, зарубі́жка*.

Următoarele sufixe sunt puțin productive sau neproductive:

-инк(а): *кислі́нка, хитрі́нка*.

-ак (-як): *синя́к*;

-ин(а): *пухлі́на*;

-м(о): *більмó*;

-ок: *біло́к*;

-уг: *терпу́г*.

c) substantive:

Sufixele productive sunt:

-ик, -ник (de obicei, atunci când are loc o raportare la obiect sau la animal): *борові́к, пухові́к, баво́вник, годі́нник, корі́вник, курні́к, мавпя́тник, пухові́к, салáтник, сі́рник, сметáнник, супні́к, ча́йник*;

-иц(я): *хлі́бниця, салáтниця, су́пниця*;

-иш(е): *ві́сшице, во́гнище, двóрище, дні́ще, коно́плище, пожа́рище, полотні́ще, пиєні́чище, се́ліще, топорі́ще*;

-аж: *дубля́ж, метра́ж, тонна́ж*;

-арій: *дельфіна́рій, лимона́рій, океана́рій*;

-н(я): *друка́рня, ліка́рня, пека́рня, цукрова́рня*.

Puțin productive sunt următoarele sufixe:

-ник (derivă un substantiv care denumește un element component al unei mulțimi, al unui întreg): *дові́дник, зада́чник, словні́к; кві́тнік, виногра́дник*;

-ав: *рука́в*;

-ак (-як): *вітря́к*; (derivă și nume de animale: *зуса́к, їжа́к*);

-ар: *буква́р, дима́р;*

-ець: *стіле́ць;*

d) **numerale** (se formează puține derivate), mai ales cu sufixele **-ин(а)** și **-ик:** *четверти́на, шесте́рик.*

3. Sufixe care formează substantive colective, denumind plante, animale și alte produse. La baza acestora, pot sta:

a) **substantive:**

Productive sunt următoarele sufixe:

-ств(о), -зств(о), -цств(о): *вівча́рство, пта́ство, боягу́зство, бджі́льніцтво, городні́цтво, коза́цтво, саді́вніцтво;*

-ин(я): *горо́дина, озими́на, садовина́, яри́на;*

-инн(я), -інн(я): *бурячи́ння, гарбузи́ння, картоплі́ння, квасо́ління, кукурудзи́ння, цибулі́ння; павути́ння, ласто-ві́ння; ка́міння;*

-ат (-іат): *деканáт, старостáт, секретаріáт;*

-іj(а) (-ій-а): *адміністра́ція, інтелі́генція, кавале́рія; ан-тоні́мія; топоні́мія, омоні́мія;*

-ик(а), -ік(а): *тема́тика, пробле́матика, синоні́міка;*

-ур(а): *адвока́тура, аспіранту́ра, професу́ра;*

-ив(о): *ва́риво, до́брово, ме́ливо, мере́живо, місиво, моро́зиво, па́ливо, пе́чиво, пряди́во;*

-от(а): *злидо́та.*

Puțin productive sau neproductive sunt sufixele care derivă nume de animale sau de plante:

-в(а): *мишва́, мушва́;*

-ор(а): *мошкоро́;*

-н(я): *кома́рня, комаши́ня, собачня́; насі́ння, корі́ння;*

-няк, -ник: *березня́к, ви́шняк (dar și ви́шнік), дубня́к, лозня́к, сливня́к, сосня́к; виногра́дник, (з)орі́шник;*

-ад(а): *колонáда, олі́мпіáда;*

-ар(ій): *герба́рій, роза́рій;*

-іан(а): *Шевченкі́ана, Шопені́ана.*

b) adjective:

-ик(а): *автомáтика, клáсика, періóдика;*

-ин(а): *зайдамáччина, козáччина.*

Cu ajutorul acestor sufixe se formează atât substantive care denumesc regiuni sau țări (*Вінниччина, Львівщина, Туреччина*), cât și cele care au sensul de „unic; izolat”, „extras dintr-o mulțime” (*рівніна; калина; горошійна, соломіна, цибуліна*).

4. Sufixele substantivelor derivate de la **verbe**, care indică procesul acțiunii, denumirea acțiunii sau a stării, starea de după acțiune (acțiunea și starea fiind abstracte) etc.:

-ання(я), -яння(я): *догравáння, малювáння, писáння, переконáння, споживáння; стоя́ння, ухилýння;*

-ення(я): *звérнення, напру́ження, ні́щення, понево́лення;*

-іння(я): *володі́ння, голосі́ння, ході́ння, умі́ння;*

-іт-: *брязкі́т, дзэнькі́т, гуркі́т, плéскіт, стýкіт;*

-к(а): *зага́дка, óранка, примóвка, суперéчка, чýтка.*

5. Sufixe care formează substantive ce exprimă sensuri generale și abstracte. Au la bază:

a) **verbe** (din această categorie fac parte și cele de la pct. 4.):

Sunt productive sufixele:

-аж: *зонда́ж, монта́ж, сабота́ж;*

-аціj(а) (-ацій-а): *газифіка́ція, реаліза́ція, компенса́ція;*

-ок: *доста́ток, наслідок, порядок;*

-тв(а): *бі́тва, гоні́тва, кля́тва.*

Неproductive sunt următoarele sufixe:

-б(а): *боротьба́, ганьба́, мо́лотьба́, про́сьба, сівба́;*

-ин(а): *бігáніна;*

-унок: *дару́нок, грабу́нок;*

-н(я): *біготня́, гульня́, гризня́, метуши́ня, реготня́, тупотня́;*

-от(а): *дрімо́та, робо́та, скорбо́та, турбо́та;*

-т(я) (< -ѣ-а): *биття, взяття, забуття, життя, каяття, почуття*.

b) adjective:

Productive sunt următoarele sufixe:

-ість: *благість, близькість, вартість, гордість, давність, молодість, мудрість, мужність, ніжність, радість, свіжість, сміливість*;

-изн(а): *білізна, дешевізна, жовтізна, лівизна, крутізна, новизна, прямизна*;

-изм, -ізм: *ліризм, гуманізм, позитивізм, реалізм*;

-ин(а): *величинá, давнинá, довжинá, новинá, ширинá*;

-от(а): *добротá, довготá, німбá, пишнóта, теплотá, чистотá*;

-ощ(і): *гордощі, заздрощі, любощі, пахощі, нустощі, радощі, солодощі, труднощі, хитрощі*.

Mai puțin productive sau deloc productive sunt sufixele:

-ств(о), -зтв(о), -цтв(о): *злодійство, недбальство, нехлойство; убо́зтво; виробні́цтво, калі́цтво* (în schimb, fiind foarte productive în cadrul derivării temelor substantivale);

-інь (sufix vechi): *височінь, глибочінь, далечінь, широчінь*;

-об(а): *жадобá*;

-яв(а): *сінява*.

c) substantive:

-ізм (-їзм), -изм: *капіталізм, колоніалізм, модернізм; герої́зм; класици́зм, патріоти́зм*;

-ик(а): *аерона́втика, журналі́стика, стилі́стика*.

6. Sufixe care derivă forme diminutive și indică o nuanță afectivă pozitivă (alintătoare), adăugându-se, în special, temelor **substantivale**. În funcție de categoria insuflețit/neînsuflețit a substantivelor de la care se formează, derivatele cu aceste sufixe pot fi împărțite în:

A. Denumiri ale însuflețitelor:

În limba ucraineană, formarea diminutivelor este destul de complexă. De multe ori, de la o formă diminutivală se pot crea alte forme prin adăugarea consecutivă a diferitelor sufixe (de exemplu, de la *дитя* se formează derivate: *дитина*, *дитинча*, *дитиночка*, *дитинятко*, *дитинчатко*, *дитинчаточко*). De obicei, este productiv tipul derivațional specific substantivelor de genul neutru, cu acestea fiind create denumirile pentru copii și adolescenți, Totodată, sunt productive sufixele specifice substantivelor masculine, feminine sau ale genului comun, formele create putând indica persoane aparținând ambelor genuri.

Cele mai productive sufixe care derivă forme diminutivale și de alint de la denumiri de persoane și de animale (păsări, pești, insecte etc.) sunt:

-ок, -очок: *дідо́к*, *землячо́к*, *козачо́к*, *пано́к*, *пастушо́к*, *свато́к*, *сино́к*, *сніжо́к*; *їжачо́к*; *сино́чок*;

-ик, -ник, -івник, -чик, -ичок: *аристокра́тик*, *бра́тик*, *ковали́к*, *ко́ник*, *ко́тик*, *пе́сик*; *гірні́к*, *кулеметник*; *зайчи́к*, *праці́вник*, *хло́пчик*, *бра́тчик*; *степовичо́к*;

-к(а), -к(о): *бджі́лка*, *му́шка*, *ри́бка*, *сини́чка*; *солове́йко*; *Ма́ріка*, *Оле́нка*, *Андрі́йко*, *Ілько́*, *Ю́рко*;

-чк(а), -счк(а), -ечк(о), -счк(о), -ичк(а), -очк(о): *до́нечка*; *ба́течко*, *дя́дечко*; *сестри́чка*; *солове́счко*; *Ма́рісчка*;

-инк(а), -иночк(а): *дівчи́нка*, *дівчи́ночка*;

-оньк(о/а), -ен(ь)к(о/а): *си́нонько*, *дівчи́нонька*; *вну́ченька*, *ковале́нко*, *кравче́нко*, *ба́тенько*, *се́рденько*, *Са́шенька*; *кони́ченько*; *кізо́нька*, *кори́вонька*, *лебе́донька*;

-атк(о), -ятк(о): *дитя́тко*, *маля́тко*, *маленя́тко*, *паца́нятко*, *немовля́тко*, *циганя́тко*; *курча́тко*, *теля́тко*;

-аточк(о), яточк(о): *кришеня́точко*, *маля́точко*, *немовля́точко*, *хлоп'я́точко*; *курча́точко*;

-ен(я): *вовче́ня*, *гусе́ня*, *козе́ня*, *лисе́ня*, *мишеня́*;

-енятк(о): *зайче́нятко*, *гусе́нятко*, *козе́нятко*;

-иц(я): (*сестри́ця*) (poate avea și sens depreciativ);

-ус(ь/я): *ді́дусь, Петру́сь, бабу́ся, мату́ся;*

-ч(а): *дити́нча́, дівча́.*

De la teme **adjectivale**, se pot forma derivate de tipul *га́р-нець, га́рни́ок* sau forme care apar în perechi, fiind corelative cu substantivele de genul masculin și de cel feminin: *красу́нчик* și *красу́ня, хитру́нець* și *хитру́нка*.

B. Denumiri ale neînsușeștelor:

Sufixele cele mai productive sunt:

-ок: *вершо́к, візо́к, гайо́к, деньо́к, горішо́к, горо́шок, димо́к, дубо́к, лісо́к, лужо́к, пеньо́к, садо́к, сніжо́к;*

-ик, -чик: *во́гник, ко́шик, сто́лик; сто́впчик;*

-к(а): *бері́зка, рі́ска, ха́тка, ягі́дка, я́мка;*

-ячк(о): *воло́ссячко, здоро́в'ячко, подві́р'ячко;*

-ин(а), -инк(а), -иночк(а): *хати́на, хви́ліна, хусті́на; хати́нка, хви́лінка, хусті́нка; хати́ночка, хви́ліночка, хусті́ночка;*

-ець: *каміне́ць, папіре́ць, реміне́ць, хліве́ць, чавуне́ць;*

-оньк(а), -еньк(а/о): *голіво́нька, та́йстро́нька; дорі́женька, ні́женька, ру́ченька, топо́ленька; лі́ченько;*

-очок, -ечок, -ичок, -очк(а), -ечк(а/о), -ичк(а): *зві́здочок, кіло́чок, садо́чок; верше́чок, мішечо́к; во́гничок, ко́шичок; гі́лочка, доли́ночка, кві́точка; рі́чечка; віко́нечко, місте́чко, со́нечко, місте́чко; словéчко; ву́личка, крині́чка;*

-ц(е): *віко́нце, кубе́льце, озе́рце, сальце́, сли́вце́.*

7. Sufixe care exprimă o nuanță afectiv-negativă (augmentativă) și ironică (peiorativă). Altfel spus, substantivele formate cu ajutorul acestor sufixe denumesc persoane sau obiecte ori părți componente ale acestora cu dimensiuni crescute sau cu însușiri superioare față de tema care stă la baza lor, având o nuanță depreciativă. De cele mai multe ori, aceste sufixe se alătură **substantivelor** și, mai rar, **verbelor** și **adjectivelor**:

A. Denumiri ale însuflețitelor:

a) formate de la **substantive**:

-ок: *зятьо́к, царьо́к, князьо́к*;

-ець: *бреху́нець, обі́рванець, голодра́нець, задрі́панець*.

Sufixele **-ок** și **-ець** formează, când temei nu îi este propriu vreun alt sens semantic, substantive cu cea mai redusă nuanță augmentativă. Abia următoarele sufixe conferă substantivelor sens augmentativ-peiorativ:

-иськ(о): *бабі́сько, хлопчи́сько, коті́сько, вовчи́сько*;

-ищ(е): *парубі́ще; комарі́ще, кабані́ще, павучі́ще*;

-уг(а), -юг(а): *діду́га, босяцю́га, злодю́га, катю́га*;

-ук(а), -юк(а): *багнію́ка, змію́ка*;

-ун(ь/я): *тату́нь, діду́нь, бабу́ня, маму́ня*;

-юр(а): *басю́ра, носю́ра*;

-ок: *вілупок, віродок* (cu nuanță negativă ridicată);

-як(а): *кабаня́ка, свиня́ка*;

-яр(а): *котя́ра, слоня́ра*.

b) formate de la **adjective**:

-ань: *головáнь, горба́нь, горла́нь, здорова́нь*;

-к(а): *грамоті́йка, розума́ка*;

-юг(а): *жаднию́га, ледацю́га, п'янію́га*.

c) formate de la **verbe**:

-яг(а): *бродя́га, блудя́га, сутя́га, тюря́га*;

-ук(а), -ух(а): *скаженію́ка; балаку́ха, гладу́ха*;

-к(а), -к(о): *кривля́ка; всезна́йко* (de la pronume și verb);

-ал(о), -ил(о): *базікало, пугало; здоровіло, страшило*.

Puțin sau deloc productive sunt următoarele sufixe: **-ах(а)**, **-ех(а)** (*недобáха; довбéха*); **-ищ(я)** (*телі́щя*); **-ул(я)** (*капризу́ля*); **-юг(а), -юк(а)** (*котію́га; звірю́га; звірю́ка*, formate de la substantive); **-юр(а)** (*собацю́ра*, format de la substantiv); **-яр(а)** (*нездáра*, format de la verb).

B. Denumiri ale neînsuflețitelor:

-иськ(о), -їськ(о): *вітрі́сько, коні́сько; гної́сько;*

-ищ(е): *вітрі́ще, вогни́ще, голові́ще, голосі́ще, горі́ще, домі́ще, дубі́ще, латі́ще, копиті́ще, морозі́ще, мості́ще, хвості́ще, холоді́ще, чоботі́ще;*

-омах(а): *грудомáха, костомáха;*

-ук(а), -юк(а): *камені́юка, пилю́ка;*

-як(а): *гарбузі́яка, ротя́ка.*

Mai puțin productive sunt sufixele: **-ищ(а)** (*очи́ща*); **-уган** (*вітрию́ган*); **-яг(а)** (*хвостя́гя*).

Derivarea cu prefixe / Prefixarea

(Препі́ксальний спосі́б)

În limba ucraineană contemporană, derivarea substantivelor cu ajutorul prefixelor este mai puțin productivă, în comparație cu alte moduri de formare a cuvintelor. Limitat este și numărul prefixelor substantivale. Unele dintre acestea sunt moștenite din limba slavă comună și din ucraineana veche, pierzându-și însă expresivitatea semantică și fiind identificate, în mai multe cazuri, doar în urma analizei etimologice a cuvintelor.

Adesea, prefixele apar la substantivele derivate de la verbe care au temele prefixate. În aceste cazuri, baza substantivului o reprezintă verbul, și, ca urmare, respectivele prefixe nu aparțin celor substantivale (*ви́бух, відва́р, замáт, на́дпис, обі́г, о́гляд, підкуп, підпис, по́їзд, пробі́л, про́від, ро́згляд, ро́змір* etc.).

Prefixele substantivale propriu-zise (moștenite dintr-o perioadă mai veche a limbii) sunt:

па- (denumea obiecte apropiate cu cele exprimate de substantivul neprefixat, dar cu o manifestare a trăsăturii mai diminuată: *па́волока, па́гін, па́горб, па́зелень, па́кіл; па́вітер, па́молодь, па́росток;*

су- (exprima, printr-o apropiere sau o unificare parțială a unor obiecte, sensul de ansamblu, totalitate sau de vecinătate, ulterior dezvoltându-l și pe acela de *însoțitor*): *сув'язь, сүміш, сүкровиця, сусід, сүтінки, сузір'я, сүнісок, сунокій, суспільність; супротивник, сунутник;*

пра- (indica gradele de înrudire îndepărtate pe linie ascendentă și de succesiune (originea îndepărtată; cf. rom. „stră-”), iar, azi, exprimă un fenomen care precedă ceea ce denumește substantivul neprefixat; cf. rom. „proto-”): *пращур, прадід, прабаба, прародич, правнук, правнучка; прабатьківщина, прадавнина, праісторія, прамова, прабобраз, праслов'яни.*

Acestui tip de prefixe îi mai aparțin:

уз- (exprimă o parte a unei suprafețe, a unei forme de relief): *узбіччя, узберéжжя, узгір'я, узлісся* (Nu excludem faptul ca aceste forme să fie niște derivate parasintetice.);

при- (are sensuri diferite, cele mai utilizate fiind acelea de „mare” și „anterior”): *прірва; прізвище, прізвисько.*

Se observă tendința de îmbogățire a numărului de prefixe folosite în prefixarea substantivelor. Astfel, o productivitate mai ridicată o au prefixele **без-, до-, за-, над-, пере-, перед-, під-, по-, при-, про-** (de origine prepozițională) care sunt comune și temelor adjectivale, verbale și adverbiale:

без- (безо-) (poate fi sinonim cu **не-** (vezi, mai jos), însă, de cele mai multe ori, indică lipsa a ceea ce este numit de substantivul de la care s-a format): *беззвучність, безідейність, безлад, безнадія, безсмак; безодня;*

до-, за- (aceste sufixe formează substantive cu o semantică diversificată): *довібори, додавання, дóсвіт; закордón;*

над- (derivă substantive care denumesc obiecte și fenomene mărite în ceea ce privește calitatea, dimensiunea, volumul, suprafața etc.): *надвартість, надвиробніцтво, надзавдання, надзвичайність, надпотужність;*

перед- (indică repetarea acțiunii sau a fenomenului denumit de substantivul neprefixat și, mai rar, un obiect mărit): *пересадка, перевага, перегадування, передаваність, перезаїзд, переобмір, переобмолот, перенесення, переодягальня, пересвідство; перетворення, перевиторг, переоблік*);

перед- (передо-), про- (derivă substantive care, pe de-o parte, denumesc obiecte ce se află înaintea sau sunt parte a celor exprimate de substantivul neprefixat, iar, pe de altă parte, indică fenomene care le preced pe cele indicate de substantivul-temă): *передкамера, передмістя, передстѣн; передвік, переддень, передісторія, передсвітання; провесна; прообраз, просвіт*;

під- (obiectele, fenomenele și diferitele noțiuni pe care le denumesc substantivele derivate cu acesta exprimă subordonare, supunere, dependență etc.): *підвид, підвідділ, підгрупа, підзаголовок, підрозділ, підстанція; підмайстер, піднекар*;

при- (indică o asemănare cu obiectele și fenomenele exprimate de substantivul neprefixat): *прибавка, пригадака, приказка, прикіл, призвук, присвист, присмак, прицвітток*.

Productive sunt prefixele ucrainene **не-** și **спів-**:

не- (cu ajutorul acestui sufix-particulă se formează substantive cu sens antonimic celui exprimat de numele neprefixat, indicând o negare a celui din urmă): *невизгода, неволя, невротжай, недоля, незгода, ненапад, неохота, неприязнь, нерівність, нероба*;

спів- (principala funcție este aceea de indica sensul de interacțiune și de colaborare la o activitate prin apartenența la același grup de oameni; cf. rom. „co-”): *співавтор, співвиконавець, співдоповідь, співзвучність, співпраця, співпричетність, співробітник, співспадкоємець, співучасник*.

Aceste prefixe sunt mult mai productive în cadrul derivării parasintetice (cu sufixe și prefixe).

Referitor la terminologia specifică, productive în derivarea substantivelor sunt următoarele prefixe împrumutate (la început, împreună cu lexemele gata derivate):

анти-: *антивірус, антиречовина, антитіза;*
архі-: *архідиякон, архієпископ, архіспекулянт;*
де- (дез-): *дегероїзація, декомпресія, денационалізація;*
віце-: *віце-адмірал, віце-губернатор, віце-президент;*
дис-: *дисгармонія, диспропорція, дискомфорт;*
екс-: *екс-журналіст, екс-президент, екс-чемпіон;*
екстра-: *екстраклас, екстралюди, екстрамода;*
контр-: *контратака, контрнаступ, контрудар;*
прото-: *прототип, протонеоліт, протопресвітер;*
ре-: *реевакуація, рееміграція, реекспорт;*
суб-: *субпродукт, суборенда, субінспектор, субтроніки, субстратосфера, субтітр;*

супер-: *суперфільтр, суперприз, супертип, суперпозиція, суперкультура, суперобкладинка, суперобгортка;*

ультра-: *ультрамода, ультрафільтр, ультрасклó.*

În limba ucraineană contemporană, morfemele de tipul *анти-, архі-, віце-, екстра-* etc. sunt considerate prefixe, comparativ cu limba română, unde acestea sunt prefixoide.

Totuși, între modurile de formare a substantivelor, un loc însemnat îl ocupă cuvintele-afixoide de origine ucraineană sau împrumutate (în majoritatea cazurilor, din greacă și latină): *пів-, напів-, полу-, все-; авіа-, авто-, агро-, біо-, вело-, гео-, гідро-, макро-, мікро-, мега-, мото-, ней-, псевдо-, полі-, радіо-, соціо-, теле-, фоно-, фото-* etc. Acestea nu mai sunt percepute ca morfeme componente ale unui substantiv compus, ci au devenit prefixoide, iar noile substantive derivate cu ajutorul lor nu sunt percepute ca lexeme compuse, ci ca simple cuvinte: *півдня, півострів, напівімла, всесвіт; авіалінія, авіамоделізм, агробіолог, агротехніка, біогенез, біоритм, велодром, гідроспоруда, кіноапарат, космодром, макрорельсф, радіопередача, соціотерапія, нейрохірургія* etc.

Derivarea cu sufixe și prefixe / Derivarea parasintetică (Суфіксально-префіксальний / Конфіксальний спосіб)

Azi, în limba ucraineană, derivarea parasintetică a substantivelor este puțin productivă. Cu ajutorul acestui mod de formare a cuvintelor se creează substantive doar de la teme nededicate.

Substantivele derivate cu ajutorul acestui procedeu s-au format, de obicei, de la substantive și verbe cu ajutorul următoarelor perechi de prefixe și sufixe (unde, la temele substantivale sufixate se adaugă prefixele):

о-...-ок: *одвірок, острішок, ошийок, огрізок;*

ви-...-ок: *вібалок, відолинок;*

пере-...-ок: *перелісок, перégorок, перетінок, перешарок, перешийок;*

про-...-ок: *провулок, пробісок;*

спів-...-ник (-ик): *співбесідник, співрозмовник, співвітчизник.*

O productivitate ceva mai însemnată o înregistrează sufixarea sintagmelor prepozițional-substantivale: în procesul formării cuvintelor, prepoziția (**без, до, за, між, на, над, перед, під, при, по** etc.) devine prefix, iar formei nou create i se adaugă sufixele **-ї-, -енк-, -ик-, -к-, -н-, -ник, -ок, -ств-** (de exemplu: *передплужник* < *перед* + *плужом* + *ник*, unde *-ом* cade, iar *з* alternează cu *ж*). Prezentăm, în continuare, câteva exemple, în funcție de primul component al cuvântului derivat (prefixul):

без-: *беззубка, безпáм'ятство, безрукáвка, безúмство;*

за-: *загрівок, за́пічок, зашийок;*

на-: *навіко́нник, наву́шник, нагруд́ник, нахлі́бник, на-колі́нник, нарукáвник, наший́ник;*

над-: *надгортáнник, надколі́нок;*

перед-: *передба́нник, передплу́жник;*

під-: *підберез́ник, підборі́дник, підколі́нок, підні́жка, підосі́чник, підоплі́чка, підфа́рник, підшоло́мник;*

по-: *подорóжник, поплічник*;
при-: *придо́лінок, при́горок, при́лісок, прийме́нник, прислівник, при́стінок*.

Sufixelor sus-menționate li se adaugă acelea care constituie rezultatul vechilor transformări fonetice ale consoanei finale și a lui **-j-** (astăzi, în limba ucraineană contemporană, ele apar ca și consoane lungi/duble: **-жж-**, **-чч-**, **-шш-**, **-дд-**, **-тт-**, **-лл-**, **-нн-**, **-зз-**, **-сс-** și **-йй-** (**-jj-**), redat în grafia contemporană prin **'я**):

без-: *безсілля, бездоріжжя, беззаконня, безправ'я*;
за-: *замóр'я, заріччя; Закавка́ззя, Закарпа́ття*;
між-: *міжбрів'я, міжгір'я, міжребер'я, міжряддя*;
над-: *надберіжжя, надбрів'я, надмор'я, надперенісся*;
перед-: *передур'я, передгір'я, передгірззя*;
під-: *підборіддя, підвіконня, підгір'я, підземелля, підда́шшя, піднебесся, Підмоско́в'я*;
по-: *поберіжжя, погруддя, помор'я, поріччя, поруччя; Побу́жжя, Поділля, Подністро́в'я, Полісся*;
при-: *Прибайка́лля, Придністро́в'я, Прикарпа́ття, Приура́лля*.

Derivarea regresivă / Derivarea inversă

(Іме́нники безафі́ксного твóрення /

Нульсуфіка́льний спóсіб твóрення іме́нників)

Substantivele derivate regresiv (*безсуфі́ксні іме́нники*) se formează de la verbe ori de la adjective prin suprimarea sufixelor specifice respectivelor două părți de vorbire.

De la verbe neprefixate s-au format substantivele de tipul: *біг, біль, зсув, лік, ляк, гук, лай, мах, сад, стук, шум, рев* (a se compara cu *бігти, боліти, зсува́тися, лікува́ти, ляка́ти* etc.).

Există și adjective neafixate care stau la baza unor astfel de substantive (acestea folosindu-se, cu precădere, în textele literare): *блaкíть, даль, зе́лень, краса́, ла́мань, лють, міц, мо́лодь*,

пóросль, рань, синь, сýша, твердь (a se compara cu: *блакі́т-ний, далéкий, зелéний, крáсний, ла́маний, лю́тий, мі́цний, молоді́й, порóслий, ра́нній, сі́ній, сухі́й, тверді́й*).

Cu ajutorul derivării regresive (a morfemului zero / нульова́ морфе́ма) se pot forma substantive noi de la verbe care au în structura lor afixe (acestea nefiind active în procesul apariției noului lexem) doar prin eliminarea sufixelor: *ві́хід, до́каз, за́клик, на́бір, об'ї́зд, пере́їзд, перéклик, перéсів, підхі́д, при-ї́зд, ро́збір, ро́змір, посі́в, ро́зповідь* (a se compara: *вихо́дити, до́казувати, за́кликати, наби́рати*).

Verbele de la care se formează substantive au, în majoritatea cazurilor, în structura lor următoarele prefixe:

ви-: *ві́бух, ві́вих, ві́гад, ві́гін, ві́клик, вимóга, ві́твір*;
від-: *відбі́й, відва́р, відві́д, відго́мін, від'ї́зд, відрі́з*;
до-: *до́бір, до́говір, до́звіл, до́каз, до́пис, до́свід, до́тик*;
з- (с-): *зда́ча, зго́да, згу́ба, злив, зрі́ст; склад, спад*;
за-: *за́клик, заві́са, заві́т, завія́, за́гін, заї́зд, замéт, засі́в*;
на-: *на́бір, на́гад, на́їзд, на́каз, на́пад, насáд, на́тяг*;
над-: *надла́м, надмі́р, надку́с, надпис*;
о- (об-): *о́гляд, о́клик, ома́на, осві́та; обва́л, обгі́н, о́біг, об'ї́зд, облі́г, о́блік, обло́м, о́бмір, о́брис*;
пере-: *пере́бір, пере́діл, пере́друк, пере́їзд, перéклик, перенóс, перéпáл, перéпис, перéтин, перехва́т*;
під-: *підбі́р, під'ї́зд, підка́з, підко́ва, підкуп, підлі́т, підло́га, підмет, підмо́ва, підсі́в, підступ*;
по-: *покі́с, по́клад, по́клик, поклі́н, помі́ст, по́міч, посі́в*;
при-: *при́дих, при́гар, при́жмур, при́падь, приї́зд*;
про-: *пробі́й, прова́л, прові́на, про́від, про́даж, прої́зд, прока́т, проло́м, промі́р, промо́ва, прохі́д*;
роз-: *ро́збір, розва́га, розва́л, ро́згляд, ро́здум, ро́зквіт, ро́зклад, ро́змах, ро́змір*.

(!) În temele substantivale formate de la verbe prefixate sau neprefixate, deseori, au loc alternanțe vocalice: *вигóнити* –

ві́зін, вихо́дити – ві́хід, добирáти – до́бір, збирáти – збі́р, перехо́дити – перехі́д.

Compunerea

(Осново- й словоскладання)

Sistemului derivațional al limbii ucrainene îi este proprie formarea cuvintelor moștenită din perioada slavă comună și din cea a limbii ucrainene vechi. Mijloacele tradiționale ale formării substantivelor sunt: *compunerea temelor* (основоскладання/композиція): *залізоце́мент, кінопо́вість, самоцві́т, сталевáр* și *alipirea de cuvinte/juxtapunerea* (словоскладання/юкстапозиція): *хлі́б-сі́ль, ді́зель-мото́р, інжене́р-еле́ктрик, АН-24*.

A. Substantivele compuse din teme sau din teme și un cuvânt întreg se formează, în majoritatea cazurilor, pe baza relațiilor de *coordonare* și *subordonare* cu ajutorul interfixelor (vocalelor de legătură) **o** și **e** sau fără acestea.

Coordonarea între componentele substantivului compus constă în alipirea, în această situație, a două substantive egale din punct de vedere sintactic: *залізобето́н* (< залізо și бето́н), *лісо́смуга* (< ліс și смуга), *світло́тінь* (< сві́тло și ті́нь).

Subordonarea se realizează între două componente, unul dintre acestea fiind subordonat celui alt (în exemplele care urmează, în rolul subordonatului apare substantivul, adjectivul, numeralul): *шовкотка́цтво* (< тка́цтво шовк-у), *сухофру́кти* (< сух-і фру́кти), *двокра́пка* (< дві кра́пки).

De asemenea, compunerea substantivelor poate să fie *simplexă* (în care sunt alipite două sau mai multe teme ca în exemplele de mai sus) sau *mixtă* (derivată cu afixe): *рукóпис* (< рук-ó-пис-Ø < писá-ти рук-óю), *м'ясо́рубка* (< м'я́с-о-ру́б-к-а < руб(á)-ти м'я́с-о), *босоні́жка, інозе́мець, наро́доволець, сторі́ччя* etc.

În funcție de modalitatea de compunere a temelor și de trăsăturile morfo-structurale (participarea părților de vorbire și

felul realizării legăturilor dintre acestea), substantivele compuse pot fi împărțite în următoarele categorii:

1) formate din **două teme substantivale** (dintre care a doua poate fi nesufixată sau sufixată): *авіапо́шта, бурякоко́пач, газобало́н, гідроліта́к, димопрові́д, землечерпа́лка, книгопро́давець, мовозна́вець, сталепрока́тник, турбобуді́вник*;

2) compuse dintr-o temă **substantivală** și una **verbală** (ultima, sufixată sau nesufixată): *водово́з, дощомі́р, мукомельня́, садово́д, сирова́рня, сталева́р, хліборо́б*. Morfemele verbale împrumutate din alte limbi (*-граф, -лог, -метр, -скоп, -філ*) formează, de obicei, termeni tehnici: *лексико́граф, філо́лог, термоме́тр, мікроско́п, слов'янофі́л*;

3) formate dintr-o temă **adjectivală** și una **substantivală** (nesufixată sau sufixată): *білору́чка, босоні́жка, вітро́двигу́н, довгоно́сик, дурно́сміх, жовтобрю́х, жовтоцві́т, красно́мовство, плоскогу́бці, прямоку́тник, рідколі́сся, старшо́класник, сухофру́кти, чорно́зем, чорноморе́ць*;

4) compuse dintr-un **numeral** (ca prim element) și un **substantiv** (nesufixat sau sufixat): *восьми́ніг, двовла́ддя, двохо́три́ччя, одно́літок, односі́льча́нин, однофа́мілець, першо́джерело́, першоро́зрядник, трито́мник, трито́нка, три́член, шестикла́сник*;

5) formate dintr-o temă **pronominală** și una **verbală** sau **nominală**: *всевла́ддя, всезна́йко, самоана́ліз, самодія́льність, самоза́хист, самоконтро́ль, самокρί́тика, самооці́нка, самосу́д, самоцві́т, своєрідність, своєча́сність*;

6) compuse dintr-un **adverb** (ca prim element) și un **verb** (în majoritatea cazurilor, sufixat): *гурто́житок, далеко́глядність, довготерпіння́, скоро́пис, тихохі́д, швидкопли́нність*;

7) formate dintr-o formă de **imperativ** și un **substantiv**: *ло́микамінь, пере́коті́поле, пройди́світ; Верні́гора, Зася́двовк, Ломі́ніс* (nume de familie);

8) compuse din **numeralele** *пів-, на́нів-, по́лу-* (având sensul de „jumătate”) și un **substantiv**: *північ, півколо, напіваавто-мат, напівімліа, полубóток, полукіпок, полумисок*.

B. Substantivele compuse care se formează prin procedeul *juxtapunerii* se deosebesc de celelalte nume compuse atât prin faptul că se formează pe baza sintagmelor de tip apozitional, cât și prin aceea că, întotdeauna, ele denumesc o singură noțiune: *інженер-економіст, лікар-терапевт, Зайчик-Побігзайчик*.

În funcție de sensul cuvintelor de la care s-au format, substantivele de acest fel relevă:

1) apropiieri sinonimice: *пан-отець, стéжски-доріжскі, шлях-дорóга*;

2) perechi de cuvinte cu sensuri diferite sau opuse (care exprimă o singură noțiune): *ба́тько-ма́ти* („părinți”), *вну́ки-пра́внуки* („descendenți, urmași”), *ру́ки-но́ги* („extremități”), *хліб-сі́ль* („ospitalitate”), *мед-вино́, щáстя-до́ля* („soartă”), *купівля-про́даж* („comerț”); *уві́з-ві́віз*;

3) unirea într-un întreg a determinatului și determinantului: *рай-де́рево, цвіт-калі́на, фі́льм-о́пера*;

4) denumiri tehnice care au în structura lor un numeral: *АН-225* (avion), *Київ 60* (aparat foto), *КрАЗ-250* (automacara);

5) nume de profesii, meserii, ocupații, instituții, diverși termeni care sunt înrudiți: *слю́сар-ремóнтник, техні́к-мехáнік, то́кар-оперáтор, читéць-декламáтор; ха́та-читáльня, са-лoн-перука́рня, га́мма-промі́ння, ди́зель-мото́р* etc.;

6) denumiri populare ale plantelor: *буркун-зі́лля, іва́н-чай, плакун-трава́, розрив-трава́, рута-м'я́та, чар-зі́лля*;

7) nume de animale, insecte și microbi: *меч-ри́ба, ри́ба-я́нгол, клоп-водо́мір; метéлик-адмі́рал; бакте́рія-доно́р*;

8) numele personajelor din povești: *Іва́сик-Телéсик, Лу-сі́чка-Сестри́чка*.

(Pentru mai multe exemple, vezi următorul subcapitol.)

Ортографієра субстантивелор компусе

(Правѳпис складних іменників)

În limba ucraineană, unele substantive compuse (contopite sau alăturate) prezintă particularități privind ортографієра lor. Cele contopite pot fi formate din două sau mai multe părți de vorbire ce sunt sau nu legate între ele cu ajutorul unei vocale. Toate substantivele compuse alăturate se scriu cu cratimă.

– Se scriu împreună (Рáзом пишуться):

1. substantivele compuse formate din două sau mai multe teme (dintre care una poate fi verb; adjectiv + substantiv; două substantive sau pronume + substantiv) cu ajutorul vocalelor de legătură *o, e, є*: *важкоатлѳт, верболіз, вертолѳт, водогрăй, водозбір, газомір, газопровідник, дощомір, залізобетѳн, коногѳн, лѳсосмуга, лѳсостѳн, самохѳд, самовчѳтель, самопăл, свинопăс, тепловѳз, середньовѳччя, чорнозем; бурелѳм, землетрус, зорепăд, сталевăр; життѳпис, красзнăвство;*

2. substantivele compuse dintr-un numeral cardinal (doar atunci când acesta nu se scrie în cifre) în cazul genitiv (numeralul *сто* apare, întotdeauna, la nominativ) și un substantiv: *вісімдесятиріччя, двобій, двознăчність, п'ятилітка, семидѳнка, трикутник, чотиритѳмник; столѳття, сторѳччя, dar: 80-річчя, 100-річчя;*

3. substantivele compuse formate din imperativul verbului și un substantiv: *горѳцвіт, зірвіголова, ломікамінь, перекотинѳле, пройдѳсвіт; Затулівітер, Непийтіво, Перебийніс, Продăйвода, Убийвовк* (nume de familie sau porecle);

4. substantivele compuse a căror parte inițială conține *нів-* (*нанів-, полу-*), urmate de un alt substantiv: *нівăркуша, ніввіку, нівгодѳни, нівдня, нівкѳло, нівміста, нівмісяць, нівогірка, нівѳстрів, нів'ѳрти, нів'яблука; нанівавтомăт, нанівбезробѳтний, нанівбѳг, нанівімлі, нанівсѳн; полубѳток, полудѳнь,*

полу́кінок, полу́мисок, **dar:** *нів-Азії, нів-Європи, нів-Кієва* (căci numelor proprii se separă de *нів-* prin cratimă);

5. substantivele compuse în a căror structură intră două sau mai multe teme: *автомоторго́к, веломотоспо́рт, паровозобудува́ння, світловодоли́кування, термогідродина́міка*;

6. substantivele compuse împrumutate derivate cu ajutorul prefixoidelor *авіа-, авто-, агро-, архі-, біо-, вело-, взаємо-, відео-, гео-, гідро-, зоо-, кіно-, космо-, лже-, макро-, мото-, палео-, псевдо-, радіо-, теле-, фоно-, фото-* etc.: *авіабáза, авіаконстру́ктор, авіалі́нія, авіамоделі́зм, автобáза, автобіо-графі́я, автоблокува́ння, автонаванта́жувач, агробіоло́г, агроте́хніка, архідія́кон, архієпі́скоп, біо́граф, біогенéз, біорі́тм, велодро́м, велоспо́рт, взаємові́дно́сини, взаємо́дія, взаємодопо́мога, відеоте́ка, відеоте́лефо́н, геобота́нік, гідроавіа́ція, гідроспо́рудá, зоогігіéна, зоопáрк, кіноапа́рат, космо́лог, космодро́м, лженау́ка, лжепа́тріо́т, макроклі́мат, макроре́льеф, макрострукту́ра, метеослужба, мікроавто́бус, мікроелеме́нт, мотого́нки, мотозаво́д, неокла́сики, палеоантропóлог, псевдоісторі́зм, псевдонау́ка, радіоама́тор, радіопереда́ча, соціотерапі́я, телеавтома́тика, телеапа́рату́ра, фоно́граф, фоногра́ма, фонокабіне́т, фотоальбо́м, фотоапа́рат, фотоательé* etc.;

7. substantivele compuse care fac parte din terminologia internațională, în structura căroră apar sufixoide de tipul *-граф, -графі́я, -лог, -логія, -метр, -філ*: *гідрóграф, лексикóграф, палеографі́я, цинкографі́я, філо́лог, міколóгія, фітобіоло́гія, геóметр, слов'янофі́л*;

8. toate substantivele compuse formate din abrevieri sau derivatele acestora (cu excepția celor care au în structura lor cifre): *виконко́м, держадміністра́ція, міськра́да, облвиконко́м, профспі́лка, санепідемста́нція, соцстра́х, Міносвіти, Мін'юст, Нацбанк, Укрінфо́рм, dar: А-95 (бензи́н), Ан-225 (літа́к), КН-3 (кле́й), КраЗ-6511 (ванта́жний автомобі́ль).*

– Se scriu cu cratimă (*Через дефіс пишуться*):

A. substantivele compuse formate din două substantive, fără ajutorul vocalei de legătură (multe formate prin juxtapunere):

1. cuvintele care denumesc profesii, meserii, specializări: *інженер-економіст, інженер-електрик, лікар-еколог, лікар-терапевт, магнітолог-астрonom, учитель-фізик, хімік-органік*;

2. substantivele care arată noțiuni opuse ca sens: *експорт-імпорт, купівля-продаж, розтяг-стиск*;

3. substantivele proprii care reprezintă numele personaje-lor din povești: *Вовчик-Братик, Зайчик-Побігзайчик, Івасик-Телесик, Лисичка-Сестричка*.

(!) În cazul substantivelor compuse de la punctele 1., 2. și 3., se declină ambele părți componente: *інженера-електрика, інженерові-електрику, інженером-електриком* etc.

4. substantivele care indică funcții de stat, grade militare și titluri științifice: *генерал-губернатор, генерал-лейтенант, контр-адмірал, прем'єр-міністр, унтер-офіцер, член-кореспондент, штабс-капітан*;

5. substantivele care denumesc: - unități de măsură compuse: *грам-атом, кіловат-година, людино-день, мерт-градус, тонно-кілометр*; - note muzicale: *мі-бемоль, соль-дієз, фабекар* și - tipurile de voci în muzică și instrumente muzicale: *меццо-сопрано, бас-баритон, бас-гітара, дар трудодень*;

6. substantivele în care primul cuvânt este purtătorul unei însușiri sau caracteristici a obiectului denumit prin cel de-al doilea component al acestora: *вакуум-фільтр, блок-система, буй-тур, гала-концерт, дизель-мотор, жар-птиця, козир-дівка, крем-брюле, свят-вечір (дар și святвечір), стон-кран*.

(!) Substantivelor compuse de la punctele 4., 5. și 6. le este specifică doar declinarea celui de-al doilea component al acestora: *кіловат-години, кіловат-години, кіловат-годиною* etc.

B. substantivele compuse formate din alte părți de vorbire, cu sau fără ajutorul interfixelor, cu sensuri primare modificate:

7. substantivele compuse a căror primă parte este *нів-* (cu sensul de *половіна* „jumătate”): *нів-Амэрики*, *нів-Африки*, *нів-Львова*, *нів-Япо́нії* sau *пан-*: *пан-Євро́па*;

8. substantivele care denumesc: - plante: *іван-чай*, *любі-менé* (întreaga denumire: *любі-менé-не-покінь*), *сви́ан-зілля*, *розр́ів-трава́*, *чар-зілля*, *ма́ти-й-ма́чуха*; - animale și insecte: *заєць-русáк*, *риба-я́нгол*, *клоп-водоми́р*; *метéлик-адмірал*; - microbi: *бакте́рія-донóр*, *інфузо́рія-труба́ч*;

9. substantivele compuse care exprimă o singură noțiune: *ба́тько-ма́ти* (ба́тьки „părinți”), *хліб-сі́ль* (госпа́нність „ospitalitate”), *и́цястя-до́ля* (гала́н „soartă, destin”);

10. substantivele compuse al căror prim component conține *ві́це-*, *екс-*, *лейб-*, *ма́ксі-*, *мі́ді-*, *міні-*, *-о́бер*, *у́нтер-*, *штаб-* (*штабе-*), *штабс-*: *ві́це-адміра́л*, *ві́це-президéнт*, *екс-президéнт*, *екс-чемпіо́н*, *лейб-ме́дик*, *ма́ксі-мо́да*, *ма́ксі-спі́дні́ця*, *мі́ді-мо́да*, *мі́ді-спі́дні́ця*, *мі́ді-проце́сор*, *міні-тра́ктор*, *міні-футбо́л*, *о́бер-конду́ктор*, *о́бер-лейтена́нт*, *о́бер-ма́йстер*, *у́нтер-офіце́р*, *штаб-кварти́ра*, *штабс-капіта́н*;

11. cuvintele împrumutate care denumesc puncte cardinale intermediare: *зойд-ве́ст*, *но́рд-ве́ст*, *но́рд-о́ст* sau părți ale țărilor, continentelor etc.: *Вест-І́ндія*;

12. împrumuturile din alte limbi de tipul *а́льма-ма́тер*, *де-фа́кто*, *де-ю́ре*, *мас-ме́дія*, *тет-а-те́т*, **dar**: *персо́на нон гра́та*, *а́льтер э́го*, *та́була ра́са*;

13. partea de început a cuvântului compus (pe care-l scriem împreună sau cu cratimă) dacă următorul cuvânt e tot un compus ce are a doua parte identică: *ба́ро- й термока́мера*, *во́до- й енергопостача́ння*, *кіно- й фотоплівка*, *ра́діо- й телеапа-рату́ра*, *те́пло- й гідроелектроста́нція*;

14. denumirile partidelor politice, ale organizațiilor, ale uniunilor și ale curenților: *соці́ал-демокра́тія*, *соці́аліст-рево-люціо́нер*, *ана́рхо-синдикалі́зм*, *націо́на́л-радикалі́зм*;

15. termenii în structura cărora intră o literă a alfabetului: *альфа-промені, бета-зализо, гамма-глобулін, гамма-частінки, ікс-проміння (ікс-промені), dar: альфатрон, дельтаплан, гаммаграма, гаммаграфія, гаммаскопія;*

16. substantivele prescurtate care sunt formate din începutul și sfârșitul cuvântului: *б-ка – бібліотека, вид-во – видавництво, д-р – доктор, ін-т – інститут, л-ра – література, р-н – район, т-во – товариство, ф-ка – фабрика; вид-ва – видавництва, ін-ти – інститути* (ultimele două exemple fiind forme de plural);

17. numele de familie și numele topice compuse: *Зинівій-Богдан, Карпенко-Карай, Квітка-Основ'яненко, Корсунь-Шевченківський, Косач-Квітка, Марія-Тереза, Переяслав-Хмельницький, Рава-Руська. Dar*, atunci când în structura unor astfel de toponime intră elemente componente de tipul *велико-, верхньо-, мало-, нижньо-, ново-, старо-*, acestea se scriu, întotdeauna, împreună: *Великодолінське, Великокам'янка, Верхньодніпрівськ, Малокатеринівка, Малорязанцеве, Нижньогірський, Новоайдар, Новобіличі, Нововолінськ, Новоміргород, Старобішеве, Старобільськ, Староконстантинів.*

(!) Trebuie reținut faptul că există cuvinte care se scriu cu două cratime: *Ростов-на-Дону́, Фрэнкфурт-на-Майні, Рио-де-Жанейро, Па-де-Кала́, Яр-під-Зайчиком, альфа- і бета-промені, рок-н-ро́л etc.*

(!) Totodată, numele orașului *Івано-Франківськ* (ca și adjectivul format de la acesta, *івано-франківський*) se scrie cu cratimă, **dar** *іванофранківець* (locuitor al orașului Ivano-Frankivsk); *Санкт-Петербург, dar санктпетербуржець; Південно-Африканська Республіка, dar південноафриканець.*

Schema analizei morfologice a substantivului **(Схема морфологічного розбору іменника)**

1. Cuvântul analizat /
Аналізоване слово.
2. Forma de bază a cuvântului (cazul nominativ singular) /
Початкова форма (називний відмінок однини).
3. Categoriile lexico-gramaticale /
Лексико-граматичні категорії:
 - a) nume comun sau nume propriu/
власна чи загальна назва;
 - b) însuflețit sau neînsuflețit /
істоти чи неістоти;
 - c) sensul lexical – concrete (obiecte, materiale, colective)
sau abstracte/
*лексичне значення – конкретне (предметне,
речовинне, збірне) чи абстрактне.*
4. Categoriile gramaticale /
Грамаатичні категорії:
 - a) genul și modalitățile de exprimare a acestuia (trăsături
semantice, structura morfologică) /
*рид і засоби вираження його (семантичні ознаки,
морфологічна будова);*
 - b) numărul și modalitățile de exprimare a acestuia /
число й засоби вираження його;
 - c) cazul și modalitățile de exprimare a acestuia /
відмінок і засоби вираження його;
 - d) declinarea și grupa (dacă există) /
відміна і група (якщо є).
5. Structura cuvântului (modalitatea de formare, doar dacă
este un cuvânt derivat) / accentul
*Будова слова (спосіб творення, якщо це похідне
слово) / наголос.*
6. Ortografierea cuvântului /
Правопис слова.

Model de analiză morfologică
(Зразок морфологічного розбору)

Андрій прийшов до висновку, що Жозеф є франкмасоном.
(М. Трайста)

1. *висновку*;
2. *висновок*;
3. a) substantiv comun / загальна назва;
b) neînsuflețit / неістота (що?);
c) substantiv cu sens abstract /
назва абстрактного поняття;
4. a) genul masculin (desinența -у) /
чоловічий рід (закінчення -у);
b) singular (desinența -у) /
однина (закінчення -у);
c) cazul genitiv, desinența -у /
родовий відмінок, закінчення -у;
d) declinarea a II-a, grupa moale /
II відміна, м'яка група;
5. *вісненок* (nederivat / непохідне); accentul pe prima
silabă / наголос на першому складі;
6. în timpul declinării, vocala **o** a sufixului suferă elipsă
(alternează cu vocala Ø, cade: *вісненок* – *вісновку*,
вісновком etc. /
при відмінюванні голосний **o** суфікса чергується з
нульовим звуком (випадний)

Андрій – ...

Жозеф – ...

франкмасоном – ...

✱ Identificați și analizați morfologic substantivele din următoarea propoziție:

Дорогою до замку Марія міцно притулилась до нього.

(М. Трайста)

ADJECTIVUL (ПРИКМЕТНИК)

Adjectivul este partea de vorbire de sine stătătoare (cu sens lexical), flexibilă care exprimă o însușire (*озна́ку*) sau o proprietate (*власти́вість*) a unui obiect (în înțelesul larg al acestui cuvânt) și răspunde la întrebările *який?*, *яка?*, *яке?*, *які?* (ce fel de?, care?); *чий?*, *чия?*, *чиє?*, *чий?* (al, a, ai, ale cui?): *до́брий хлопець*, *га́рна дівчи́на*, *широ́кий лан*, *бі́ла ха́та*, *зеле́на тра́ва*, *вели́ке мі́сто*, *розу́мні учні*, *во́вчий по́гляд*, *Шевче́нківська по́езія*, *ове́ча нату́ра*, *за́яче ву́хо*.

*** Sensul lexical al adjectivului** (*Лексі́чне зна́чення прикме́тника*) este exprimat prin însușirea obiectului (*озна́ка предме́та*) care se poate realiza atât direct/nemijlocit (*ні́жний по́гляд*, *бі́лий сніг*, *висо́ка гора́*, *чи́сте не́бо*, *до́брі лю́ди*), cât și prin raportarea la alte obiecte (*золоті́ ло́жки* – *ло́жки із зо́лота*, *лв́івські ву́лиці* – *ву́лиці зі Льво́ва*) etc. Însușirea obiectului se referă la: - **culoare** (*зеле́ний парк*), - **dimensiune** (*висо́кий буди́нок*); - **formă** (*вузька́ дорóга*); - **materialul** din care a fost realizat obiectul (*бето́нна сті́на*); - **gust, miros și simț tactil** (*солóна ї́жа*, *тверді́й хлі́б*, *запахни́й цвіт*); - **apartenență** (*бра́тів автомо́биль*); - **trăsături fizice și sufletești** (*стрункі́й хлопець*; *біля́вий*, *весéлий*, *до́брий*, *здо́ровий*, *щі́рий*); - **raportare la spațiu și timp** (*близькі́й міст*; *до́вгий*, *широ́кий*, *дале́кий*, *здо́ровий*, *центра́льний*, *ра́ний*, *майбу́тній*).

În majoritatea cazurilor, adjectivele sunt polisemantice (*бага-тозна́чні*). Dăm ca exemplu (utilizat în multe dintre lucrările de morfologie ucraineană) adjectivul *золоті́й* (*золотá*, *золотé*, *золоті́*) „de aur”, folosit în diverse sintagme din care se pot observa caracteristicile pe care acesta le poate indica: *золоті́й*

néрстень „inel de aur”; *золотá осiнь* „toamnă de aur, adică cu frunze îngălbenite”; *золотá голоvá* „cap de aur, adică o persoană talentată, înzestrată”; *золотá людiна* „om de aur, adică o persoană cumsecade”; *золотá серéдина* „mijlocul de aur, adică cea mai bună comportare sau cea mai înțeleaptă alegere”; *золотé céрце* „inimă de aur, adică o persoană bună”; *золотi словá* „cuvinte de aur, adică vorbe înțelepte”; *золотi рýки* „mâini de aur, adică dibace, iscusite”; *золотá дитiна* „copil de aur, adică un copil ascultător, educat”; *золотiiй вiк* „epoca de aur, adică perioada când știința și arta unui popor cunosc cea mai mare dezvoltare”.

Categoriile morfologice ale adjectivelor (*Морфологічні категорії прикметників*)

În limba ucraineană, adjectivul are următoarele categorii morfologice: **gen** (*рiд*), **număr** (*числó*), **grad de comparație** (*стýпiнь порiвняння*) (doar cele calitative) și **caz** (*вiдмiнок*). De categoria cazului, se leagă împărțirea în **grupe de declinare** a adjectivelor (*група вiдмiнювання*): **dură** (*твердá*) și **moale** (*м'якá*). Determinând substantivele, adjectivele se acordă cu acestea în gen (doar la singular), număr și caz, categoriile adjectivelor nefiind independente, ci în strânsă relație cu formele substantivale cu care se acordă (*новiiй олівéць, новóго олівця́, новóму олівцю́, новiiм олівцéм; новá рýчка, новóї рýчки, новiiй рýчці, новóю рýчкою* etc.).

Forma de bază sau cea **de pozitiv a adjectivului** (*початкóва фóрма прикметника*) este cea de masculin, singular, nominativ: *дорогий, свiтлий, тéплий, товстiiй*.

Clasele semantice ale adjectivelor (*Семантичні рóзряди прикметникiв*)

Din punct de vedere **semantic** (după capacitatea de a indica o însușire a obiectului într-un mod nemijlocit ori prin raporta-

rea sa la alte obiecte sau persoane), adjectivele pot fi: **calitative** (*якісні*), **relaționale** (*відносні*) și **posesive** (*присвійні*).

Totodată, există clase intermediare: **relațional-calitative** (*відносно-якісні*), **posesiv-relaționale** (*присвійно-відносні*), **posesiv-calitative** (*присвійно-якісні*).

● **Adjectivele calitative** (*якісні*) sunt acelea care desemnează însușirile intrinsece (într-un mod nemijlocit) ale obiectelor (*добрий торт, весела пісня, велике місто, зелений цвіт, ніжна людина, сміливий хлопець, хоробрий воїн, чисте повітря*), acestea, în majoritatea cazurilor, putându-se manifesta într-o măsură mai mare sau mai mică: *щедрий – щедріший – найщедріший; яскравий – більш яскравий – найбільш яскравий; приємний – менш приємний – найменш приємний*.

* Adjectivele calitative exprimă caracteristicile obiectelor sau ale ființelor după:

- culoare: *каштановий, коричневий, червоний, синій;*
- miros: *духмяний, запашиный, пахучий;*
- gust: *гіркий, кислий, солодкий, солоний, смачний;*
- simț tactil și auditiv: *гострий, коравий, твердий; голосний, гучний, тихий;*
- dimensiune, greutate și formă: *довгий, малий, широкій; важкий, легкий, вузький; косий, кривий, круглий, прямий;*
- vârsta ființelor, trăsăturile fizice și de caracter ale acestora: *молодий, старий; високий, здоровий, німий, сліпий, стрункий, худий; лагідний, меткий, мужній, настірливий, розумний;*
- o caracteristică generală: *гάρний, добрий, поганий.*

* Adjectivelor calitative le sunt proprii următoarele trăsături lexico-gramaticale:

- au grade de comparație prin care pot reda o caracteristică într-o măsură mai mare sau mai mică: *ясний – ясніший – найясніший; добрий – більш добрий – найбільш добрий; дорогий – менш дорогий – найменш дорогий.*

▪ Un număr mare de adjective calitative formează perechi antonimice: *бага́тий – бі́дний, близький – далéкий, весéлий – сумний, висо́кий – низький, гаря́чий – холо́дний, го́стрий – тупи́й, старі́й – молоді́й, ширóкий – вузький*.

▪ De la acestea se pot forma (cu ajutorul sufixelor și al prefixelor) derivate diminutive, afective, augmentative, peiorative (prin care este exprimată intensitatea însușirii): *біле́нький, білі́сенький, білува́тий; гарне́сенький, гарнісі́нький, гарніо́сінський; чисте́нький, чистісі́нький; здоро́внний; грубе́зний; худю́щий; предобра́й, премі́цний, прему́дрий, пречі́стий*.

▪ Unele dintre adjectivele calitative pot avea forme scurte: *дрі́бний – дрі́бен, зеле́ний – зе́лен, пе́вний – пе́вен, по́вний – по́вен, ра́дий – рад, срі́бний – срі́бен, я́сний – я́сен*.

▪ De la adjective calitative se pot deriva substantive cu sens abstract: *до́брий – добротá, молоді́й – мо́лодість, нові́й – нові́зна, тверді́й – тве́рдість, ширóкий – широчі́нь*.

▪ Totodată, de la acest tip de adjective se pot forma adverbe calitativ-atributive: *гаря́чий – гаря́че, га́рний – га́рно, духмя́ний – духмя́но, ні́жний – ні́жно, старáнный – старáнно, терпе́лячий – терпе́ляче, ті́хий – ті́хо, чу́йний – чу́йно*.

▪ Adjectivelor calitative li se pot alătura adverbele cantitativ-atributive (*винятко́во, де́що, ду́же, за́надто, зле́гка, зо́всім, ма́ло, надзви́чайно, на́дто, особлі́во, тро́хи*): *винятко́во вві́чливий, ду́же до́брий, за́надто сором'язлі́вий, зо́всім незрозу́млий, ма́ло рухлі́вий, на́дто горді́й, особлі́во успі́шний, тро́хи тверді́й* sau pronumele *та́кий, я́кий*: *та́кий непрозо́рий, та́кий га́рний, я́кий розу́мний, я́кий прива́бливий*.

▪ Aceste adjective pot fi primare/nederivate: (*важли́вий, о́стрий, до́брий, ди́кий, скупі́й*) sau derivate (*безсе́рдний, біля́вий, голо́вний, горла́стий, жи́лавий, зерні́стий, кислува́тий, прихі́льний, рухлі́вий, срі́блястий, талано́витий*).

(!) Trebuie reținut că nu toate adjectivele calitative au respectivele trăsături. De asemenea, acestea nu sunt proprii, în tota-

litate, nici adjectivelor relaționale, nici celor posesive (cu excepția faptului că pot fi derivate), deoarece acestea din urmă exprimă însușirea într-un mod mijlocit.

● **Adjectivele relaționale/de relație (відносні)** nu prezintă într-un mod direct însușirea unui obiect, ci prin raportarea acestuia la alte obiecte, fenomene, acțiuni, stări, circumstanțe etc.: *виховна́ година, вступний́ екса́мен, гли́няний по́суд, дерев'я́ний сті́л, драматі́чний геро́й, за́втрашній де́нь, залі́зна лопáта, за́хідний ві́тер, коно́пляне полотно́, літа́льний апарáт, математі́чний жу́рнал, повто́рне завда́ння, п'яти́річна дити́на, романті́чний тві́р, спуско́вий механі́зм, учора́шня зу́стріч, фрукто́вий сі́к, шкільна́ майсте́рня.*

* Adjectivele relaționale exprimă o însușire prin raportare la:

▪ materialul (din care este confecționat obiectul): *во́дяний, гли́няний, дерев'я́ний, залі́зний, кам'я́ний, ля́ний, сі́тцевий, соло́м'яний, цегля́ний, чаву́нний;*

▪ timp: *вечі́рний, годи́нний, де́нний, зимо́вий, лі́тний, ранко́вий, рі́чний, то́рішний, учора́шний;*

▪ spațiu (loc): *за́хідний, колекті́вний, ки́ївський, лісо́вий, польо́вий, прикордо́нний, примі́ський, сі́льський, степо́вий;*

▪ diferite unități de măsură: *десятипро́центний, кіломе́тровий, кілогра́мовий, літро́вий, повто́рний, семирі́чний; дво́кварти́рний, трьо́хярусний, чоти́риповерхо́вий;*

▪ destinația obiectului: *ванта́жний, виховні́й; спо́ртівний, столя́рний, університе́тський, чита́льний, шве́йний;*

▪ un obiect concret: *апельсі́новий, вишні́вий, греча́ний, жу́рнальний, корáловий, лікува́льний, мідний, помідоро́ний;*

▪ un fenomen al naturii: *дощо́вий, грунто́вий, сніго́вий;*

▪ o noțiune abstractă: *анти́чний, арха́йчний, демокра́тичний, іде́йний, істо́ричний, мовлені́свий, науко́вий, полі́тичний, прасло́в'янський, романті́чний;*

▪ naționalitate: *гре́цький, польський, руму́нський, туре́цький, украї́нський, че́ський, япо́нський.*

* Adjectivelor relaționale le sunt proprii următoarele trăsături gramaticale:

- însușirea pe care o indică adjectivele relaționale este fixă (invariabilă), ea nu poate fi comparată (nu poate fi redată într-o măsură mai mare sau mai mică ca și în cazul celor calitative), fapt pentru care adjectivele relaționale nu au grade de comparație și nici forme diminutive, alintătoare (afective), augmentative, peiorative (prin care poate fi exprimată intensitatea însușirii);

- adjectivele de relație nu au perechi antonimice;

- acestora nu li se pot alătura adverbele (neputând indica intensitatea sau nuanțele vreunei însușiri);

- de la adjective relaționale nu pot fi derivate substantive cu sens abstract;

- toate adjectivele de relație sunt derivate, în majoritatea cazurilor, de la substantive: *ба́тьківський* (< *ба́тькі*), *житловий* (< *житло*), *книжко́вий* (< *книжкі*), *літро́вий* (< *літр*), *наро́дний* (< *наро́д*), *науко́вий* (< *нау́ка*), *со́нний* (< *сон*), *трав'я́ний* (< *травá*), *тури́стський* (< *тури́ст*), *цегля́ний* (< *це́гла*), *Ха́рківський* (< *Ха́рків*).

• **Adjectivele posesive** (*присвійні*) indică apartenența obiectului la o anumită persoană sau, mai rar, la un animal și răspund la întrebările *чий?*, *чия?*, *чиє?*, *чий?*: *ба́тькова* (< *ба́тько*) *ха́та*, *Віта́лійв* (< *Віта́лій*) *брат*, *директорі́в* (< *директорі́й*) *нака́з*, *матері́на* (< *ма́ти*) *ху́стка*; *ведме́жа* (< *ведмідь*) *ла́па*, *за́ячий* (< *за́єць*) *хві́ст*, *соколі́ні* (< *соколі́й*) *кри́ла*.

Toate adjectivele posesive sunt derivate, ele formându-se doar de la substantive însuflețite (nume de oameni sau animale).

Atunci când au la bază nume proprii și substantive comune care exprimă relații familiale, adjectivele posesive sunt derivate cu ajutorul sufixelor **-ів-** (**-їв-**), **-ин-** (**-їн-**), având, în cazurile nominativ și acuzativ, forme scurte: *ба́тьків*, *бра́тів*, *ді́дів*, *дя́дьків*, *Васи́лів*, *Зо́їн*, *І́горів*, *Мико́лін*, *Сергі́їв*, *Софі́їн*, *ма́мин*, *неві́стчин*, *ня́нин*, *све́крушин*, *сестри́н*, *ті́тчин*.

Adjectivele posesive derivate de la nume de animale cu ajutorul sufixelor **-ач-** (**-яч-**), **-ин-** (**-їн-**) au, în aceleași cazuri, de obicei, forma completă (cu desinențele specifice adjectivului: **-ий**, **-а**, **-е**; **-і**): *котячий, лісячий, поросячий, собачий; бджолиний, орліний, соколіний, солов'їний, дар зозулін*. Unele dintre adjectivele posesive de acest tip au sufixul zero: *ведмезий, вóвчий, заячий, овéчий* (vezi, în detaliu, mai jos).

(!) Există un număr mic de adjective derivate de la nume de animale cu ajutorul sufixului **-ів**, având formă scurtă: *соловейко – соловейків, шпак – шпаків*.

(!) Adjectivele posesive se folosesc, cu precădere, în limba vorbită, în beletristică și în folclor. De obicei, posesia e redată prin forma de genitiv: *му́зика Лісенка, тво́ри Франка́, зая́ва Їгоря*.

(!) Nu exprimă posesia nici adjectivele care au intrat în structura frazeologismelor și a sintagmelor terminologice: *áвгієві ста́йні* (коню́шні), *áдамове* яблуко, *ахіллéсова* п'ятá, *гóрдійв* ву́зол, *дамóклів* меч, *прокру́стове* ло́же, *ку́ряча* сліпотá, *ку́ряча* пám'ять, *торичéллієва* пустотá, *осля́че* ву́хо, *волóвий* язýк (plantă), *петрóві* батогú (plantă); *волóве* óко (óчко) (pasăre), nici cele care au devenit toponime sau nume de familie: *Ки́їв, Микола́їв, Шевче́нкове; Івані́в, Які́в, Павлі́шин*.

Formarea adjectivelor posesive

(Тво́рення присв́ійних прикмéтників)

Adjectivele posesive se pot forma:

1. de la substantive feminine și masculine comune sau proprii de declinarea I, cu ajutorul sufixelor **-ин-**, **-ін** (**-їн-**, unde **ї** = **й** + **і**): *до́неччин* (< до́нечка), *до́нин* (< до́ня), *до́ньчин* (< до́нька), *до́ччійн* (< до́чка), *небо́жжін* (< небо́га), *неві́стчин*, *ня́нин*, *све́крушин*, *Га́лін*, *Жа́ннин*, *Ма́ріїн*, *Мела́цин* (< Мела́шка: [щ = шч]), *Наді́їн* (< На́дія: [ї = й + і]), *На́стин*, *Пала́жчин*, *Пара́счин*, *Та́нин* (< Та́ня), *Та́ньчин* (< Та́нька), *Тетя́нин*, *Тетя́ноччин* (< Тетя́ночка), *Тетя́нчин* (< Тетя́нка); *Мико́лін*.

(!) În timpul formării unor astfel de adjective, au loc alternațe consonantice: *х > ш, з > ж, к > ч*: *свекру́ха > свекру́шин*, *небо́га > небо́жин*, *Пара́ска > Пара́счин*.

2. de la substantive masculine comune sau proprii de declinarea a II-a, cu ajutorul sufixelor **-ів-** (**-їв-**, *ї = й + і*): *ба́тьків, бра́тів, ді́дів, дя́дків, Віта́ліїв, Іва́нів, Ї́горів, Сергі́їв*;

3. de la nume de animale (indiferent de declinare și de gen), cu ajutorul sufixelor **-ач-** (**-яч-**), **-ин-**, **-ін-** (**-їн-**, *ї = й + і*): *кота́чий, ку́рячий, лі́сський, лоша́чий, осля́чий, порося́чий, соба́чий, теля́чий; бджо́лінний, орлі́ний, соко́лінний, солов'я́ний, да́р зозу́лин* (fără desinența **-ий**); *во́вчий, ведме́жий, воло́вий, зая́чий, ове́чий* și **-ів-** (cu **desinența zero**): *шпа́ків*.

(!) În timpul formării unor astfel de adjective, se produc alternațe consonantice: *д > ж, к > ч, ц > ч*: *ведмі́дь > ведме́жий*, *вовк > во́вчий, вівця́ > ове́чий*.

Clasele semantice intermediare ale adjectivelor (Промі́жні семанти́чні ро́зряди прикме́тників)

Ținând cont de faptul că adjectivele se folosesc deseori cu sens figurat, este posibilă trecerea lor dintr-o clasă semantică în alta. Oricare dintre adjectivele aparținând celor trei clase semantice (*calitative, relaționale* și *posesive*) pot să-și piardă sensul inițial, dobândind altul.

Astfel, adjectivele *relaționale* (*de relație*) trec în rândul celor *calitative*, *posesivele* devin *relaționale* sau *calitative*, iar *calitativele* intră în clasa celor *relaționale*.

Calitativ-relaționale / Якісно-відно́сні

Adjectivele calitative pot să treacă în clasa semantică a celor relaționale dacă își pierd trăsăturile specifice și indică o caracteristică invariabilă (ca intensitate) a obiectului. O astfel de

trecere se poate observa doar în cadrul sintagmelor terminologice și al frazeologismelor: *важкá атлétика, легкá промислó-вість, жóвта рáса, слíний полíт, шлiбóний полíт*.

Relațional-calitative / Відносно-якісні

Adjectivele relaționale, folosite cu sens figurat, trec în clasa celor calitative dacă (pierzându-și calitatea de a exprima trăsăturile într-un mod mijlocit) exprimă însușiri ce pot fi percepute direct. A se compara: *вишнéвий сiк* (relațional) – *вишнéва хúстка* (calitativ); *золотíий пéрстень* – *золотí рúки*; *кам'яний мiст* – *кам'яné сéрце*; *кам'яна підлóга* – *кам'яné обліччя*; *крилатий птаx* – *крилатá фрáза*; *льодяна крiга* – *льодяné сéрце*; *малинóве варéння* – *малинóве пальтó*; *малинóві ягоди* – *малинóвий небосхiл*; *срібний пóсуд* – *срібна голова*; *сталéва пружiна* – *сталéва вóля*.

Adjectivele acestei subclase sunt de două feluri.

1. La unele dintre acestea predomină trăsăturile adjectivelor calitative: -pot forma grade de comparație (*драматiчний подiї* – *драматичніiшi подiї* – *найдраматичніiшi подiї*, *твóрчий вéчiр* – *бiльш/мениш твóрчий вéчiр*, *найбiльш/найменш твóрчий вéчiр*; -pot intra în relație cu adverbele care exprimă măsura, gradul ori intensitatea caracteristicii (cantitativ-atributive) (*дúже, нáдто, зóвсім, надзвичáйно, особлiво, трóхи: дúже драматiчний подiї, нáдто твóрчий вéчiр*) sau cu pronumele *такiй, якiй* (*такá картiнна постáва, якi дiловi дискúсiї*); -pot sta la baza formării adverbelor calitativ-atributive în *-о*: *відповідáльно, драматiчно, лiрично, мiрно, твóрчо*; -pot forma substantive abstracte: *драматiчність, твóрчiсть*.

2. Celelalte adjective, deși redau o însușire calitativă, nu posedă niciuna din cele trei trăsături lexico-gramaticale. Acestea aparțin celor care indică culoarea (*вишнéвий автомобiль, золотé волóсся, золотá óсiнь, лимóнний гáлстук, сiні гúби*) sau materialul ori substanța (*дубóва мóва, металéвий гóлос, мiдні лобi, молóчне свiтло, шовкóва травá*).

Posesiv-relaționale / Присвійно-відносні

Sunt acele adjective care pot să indice atât caracterul posesiv, cât și cel de relație (relațional), mai exact ele nu exprimă apartenența obiectului la o persoană sau un animal, ci indică o raportare generală la acestea. A se compara: *ведмѣжа лапа* (posesiv) – *ведмѣжа шуба* (din blană de urs) (relațional), *вóвчий хвіст* – *вóвча шуба*; *журавліне крило* – *журавліний ключ*; *змійне жало* – *змійна отрута*; *коров'ячі роги* – *коров'яче молоко*; *материнське поле* – *материнське мовлення*; *орліне пір'я* – *орліне гніздо*; *риб'яча луска* – *риб'ячий жир*.

Astfel de adjective se formează (în special, de la nume de persoane) cu ajutorul diferitelor sufixe: **-ськ-** (**-цьк-**): *адміральський* (*наказ*); *учитильський* (*наради*); *козацька* (*шабля*); sau a aceluiași sufix **-ськ-**, precedat de intersufixe **-ів-** (**-їв-**), **-ин-** (**-їн-**) *батьківський*, *дідівський*, *материнський*, *Миколаївський*. Celor derivate de la nume de animale (mai rar, de la nume de persoane) le sunt caracteristice sufixele **-ач-**, **-яч-**, **-оч-**; **-ин-** (**-їн-**) și, mai rar, **-ов-**: *дівочий*, *дитячий*, *хлопчачий*; *гусячий*, *коров'ячий*, *телячий*, *качінний*, *змійний*; *воловий*.

Tuturor grupelor derivaționale de mai sus le este proprie desinența **-ий/-ій** (cu variantele de gen **-а/-я**, **-е/-є**, **-і**), aceasta putând să apară și fără a fi precedată de vreun sufix (**sufix zero**): *отчий*; *вóвчий*, *ворóжий*, *овéчий*, *орліий* (**dar** și *орліний*).

Adjectivele posesiv-relaționale se deosebesc de cele posesive propriu-zise printr-o generalizare mai mare a sensului (a se compara: *батькова порада* – *батьківська порада*; *учителева книга* – *учительська книга*; *дівчачий гурт*; *орліна сім'я*; *Шевченківські місця*). Aceste adjective se caracterizează prin: -semantică complexă; -polisemantism ridicat; -capacitatea de a forma frazeologisme (*вóвча ягода*, *ведмѣже вушко*, *гусяча шкіра*, *гусячі лапки*, *Чумáцький (Молóчний) шлях*).

(!) Adjectivele posesive răspund la întrebările *чий?*, *чия?*, *чийé?*, *чий?* (al, a, ai, ale cui?), iar cele posesiv-relaționale – la întrebările *який?*, *яка?*, *яке?*, *які?* (ce fel de?, care?): *зáячий хвіст*

(чий?) – *заяча шапка* (яка?); *дідова порада* (чия?) – *дідівські методи* (які?); *дівочі уста* (чий?) – *дівочий танок* (який?).

Posesiv-calitative / Присвійно-якісні

Adjectivele posesive (posesiv-reționale), folosite cu sens figurat, pot deveni calitative (posesiv-calitative). A se compara: *батьківське майно* (posesiv) – *батьківське ставлення* (calitativ), *вовча лапа* – *вовчий погляд*, *ведмежа лапа* – *ведмежа послуга*, *дідівська папица* – *дідівські закони*, *заячий хвіст* – *заяча душа*, *овеча вівна* – *овеча натура*, *ослячі вуха* – *осляча впертість*, *собаче гавкання* – *собачий холод*, *левовий зір* – *левава частина*, *козяча шкіра* – *козяча борідка*.

Cu același sens calitativ, apar adjectivele din frazeologismele: *гордіїв вузол*, *діло теляче*, *козяча (козина) ніжка*, *кур्याча сліпотя*, *лебедина пісня*, *Охрімова світа*, *Прометей(ський) вогонь*, *Теплий Олексій (Олекса)*, *шагрєнева шкіра*.

Adjectivele posesiv-reționale, trecând în clasa calitativelor, dobândesc însușiri gramaticale care sunt proprii celor din urmă, ca de exemplu, unele dintre acestea având capacitatea de a forma sintagme cu adverbe cantitativ-atributive: *дуже дружня розмова*, *надто осляча впертість*, *майже звірячий погляд*, *надзвичайно ведмежа послуга*, *особливо собачий холод*.

De la aceste adjective pot fi derivate adverbe calitativ-atributive cu sufixe și prefixe, în același timp: *по-батьківському* (*по-батьківськи*), *по-дідівському* (*по-дідівськи*), *по-материнському* (*по-материнськи*), *по-приятельському* (*по-приятельськи*), *по-вовчому* (*по-вовчи*), *по-собачому*.

Gradele de comparație ale adjectivelor calitative (Ступені порівняння якісних прикметників)

Una dintre categoriile gramaticale ale adjectivelor calitative o reprezintă gradele de comparație. Acestea sunt acele forme care

indică o intensitate diferită a prezenței vreunei însușiri într-un anumit obiect.

În limba ucraineană, există două grade de comparație: **comparativ** (*ві́щий*) și **superlativ** (*найві́щий*). La rândul lor, fiecare dintre acestea au o formă **simplă** (*проста́ форма*) și una **compusă**, fie **sintetică** (*складна́ форма*) (doar pentru gradul superlativ), fie **analitică** (*складе́на форма*) (pentru ambele grade).

Gradul comparativ (*Ві́щий ступі́нь*)

Este gradul care arată că într-un obiect însușirea e prezentă într-o măsură mai mare sau mai mică decât în altul.

A. Forma simplă (*проста́ форма*) a gradului comparativ se obține prin adăugarea la tema adjectivului a sufixelor **-иш-** sau **-іш-**: *молоді́й* – *молоді́ишій*; *дешеві́й* – *дешеві́ишій*; *сі́льний* – *сі́льни́ишій*; *веселі́й* – *веселі́ишій*; *те́плий* – *те́плі́ишій*; *здорóвий* – *здорóви́ишій* – *здорóві́ишій*; *мі́хий* – *мі́хи́ишій* și *мі́хі́ишій*.

(!) Însă există cazuri când, în timpul formării gradului comparativ simplu, au loc unele procese fonetice, cum ar fi: • căderea sufixelor din temele adjectivelor (**-к-**, **-ок-**, **-ек-**): *тонкі́й* – *то́ни́ишій*, *глибо́кий* – *гли́би́ишій*, *дале́кий* – *да́льи́ишій*; • prezența unor alternanțele consonantice (*з* > *жч*, *з* > *жч*, *жс* > *жч*, *с* > *шч* [*шч*], *ст* > *шч* [*шч*]): *дорогі́й* – *дорóжчій*; *близькі́й* – *блі́жчій*; *ду́жий* – *ду́жчій*; *висо́кий* – *ві́щи́й*; *товсті́й* – *то́ві́щи́й*, **dar** și *товсті́ишій*. (Vezi tabelul de mai jos.)

(!) Există adjective al căror comparativ simplu (și, ulterior, superlativul) se formează de la altă temă: *вели́кий* – *бі́льи́ишій*, *га́рний* – *кра́щи́й*, *до́брий* – *кра́щи́й* și *лі́пни́й*, *мали́й* – *ме́нши́й*, *пога́ний* – *гі́ри́ишій*. Acestea sunt forme supletive.

(!) În unele cazuri, sunt posibile forme paralele ale gradului comparativ: *бага́тий* – *бага́ти́ишій* și *бага́ті́ишій*, *гру́бий* – *гру́би́ишій* și *гру́бі́ишій*, *мі́хий* – *мі́хи́ишій* și *мі́хі́ишій*. Astfel de forme paralele se pot deosebi semantic: *рі́дкі́й* – *рі́ди́ишій* (concret/abstract: cu elemente componente/cazuri rare) și *рі́дкі́ишій* (in-

dică structura sau compoziția obiectelor concrete: de exemplu, densitatea mică: la lichide, la pânză etc.); *старій* – *старіиий* (după funcție sau grad), *старіиий* (ca vârstă).

Schematic, regulile formării gradului comparativ simplu (cu schimbările fonetice și morfematice aferente) pot fi reprezentate astfel:

Forma de pozitiv a adjectivelor (de la tema cărora se formează gradul)	Modurile de formare			Forma gradului comparativ
	Sufixul	Căderea sufixelor (unde e cazul)	Alternanțele fonetice înaintea lui -и-	
<i>дешівий</i>	-и-	—	—	<i>дешівіиий</i>
<i>розумний</i>	-іи-	—	—	<i>розумніиий</i>
<i>здоровий</i>	-и- ori -іи-	—	—	<i>здоровіиий, здоровіиий</i>
<i>рідкий</i>	-и- -іи-	-к- —	— —	<i>рідіиий, рідкіиий</i>
<i>тонкий</i>	-и-	-к-	—	<i>тоніиий</i>
<i>глибокий</i>	-и-	-ок-	—	<i>глибіиий</i>
<i>далекий</i>	-и-	-ек-	—	<i>дальіиий</i>
<i>дорогий</i>	-и-	—	г > жч	<i>дорожчіиий</i>
<i>вузький</i>	-и-	-к-	з > жч	<i>вужчіиий</i>
<i>дужий</i>	-и-	-к-	ж > жч	<i>дужчіиий</i>
<i>високий</i>	-и-	-ок-	с > ич [ич]	<i>виціиий</i>
<i>товстий</i>	-и- ori -іи-	—	ст > ич [ич]	<i>товстіиий, товстіиий</i>
<i>великий</i>	-и-	de la tema unui alt cuvânt		<i>білийиий</i>
<i>малій</i>	-и-	—	—	<i>меніиий</i>
<i>добрий</i>	-и-	—	—	<i>кращіиий, ліпніиий</i>
<i>гарний</i>	-и-	—	—	<i>кращіиий</i>

B. Forma compusă a gradului comparativ / *складена форма вищого ступеня* (sau **analitică / **аналітична форма**)** se obține prin adăugarea la forma de pozitiv a adjectivului a cuvintelor

бі́льш (pentru a arăta superioritatea) sau **менш** (pentru a indica inferioritatea): **бі́льш** *акті́вний* – **менш** *акті́вний*, **бі́льш** *бага́тий* – **менш** *бага́тий*, **бі́льш** *голосні́й* – **менш** *голосні́й*, **бі́льш** *до́брий* – **менш** *до́брий*, **бі́льш** *поту́жний* – **менш** *поту́жний*, **бі́льш** *зді́бний* – **менш** *зді́бний*, **бі́льш** *таланові́тий* – **менш** *таланові́тий*, **бі́льш** *ува́жний* – **менш** *ува́жний*.

(!) Adjectivele *ві́щий*, *ні́жчий*, *моло́дший*, *ста́рший* se folosesc atât ca forme ale comparativului, cât și ca adjective propriu-zise (ca formă de pozitiv), pierzându-și sensul comparativ, în următoarele sintagme consacrate: *ві́ща осві́та*, *моло́дший лабо́рант*, *ні́жчий сорт*, *ста́рший лейте́нант* etc.

(!) Alăturarea cuvintelor *бі́льш* – *менш* neutralizează gradul de comparație, adjectivul folosindu-se, în acest caz, cu sens incomplet, însușirea exprimată fiind una parțială (moderată); a se compara: *бі́льш* – *менш* *відо́мий*, *бі́льш* – *менш* *прие́мний*, *бі́льш* – *менш* *солóдкий*, *бі́льш* – *менш* *розкі́шний*, *бі́льш* – *менш* *чу́йний*, *бі́льш* – *менш* *яскра́вий*.

Formarea gradului **comparativ** poate fi reprezentată, schematic, astfel:

Adjectivul (forma de pozitiv)	Forma simplă	Forma compusă analitică
<i>молоді́й</i> <i>дале́кий</i> <i>мі́лий</i> <i>складні́й</i>	– se adaugă la tema adjectivului sufixul -ш- sau -іш- : <i>моло́дший</i> <i>да́льний</i> <i>ми́льний</i> <i>складні́ший</i>	– бі́льш, менш + adjectivul (forma de pozitiv): бі́льш, менш <i>молоді́й</i> бі́льш, менш <i>дале́кий</i> бі́льш, менш <i>мі́лий</i> бі́льш, менш <i>складні́й</i>

(!) Cuvântul *тро́хи* slăbește din intensitatea gradului comparativ, indicând un nivel nesemnificativ al prezenței graduale a însușirii: *тро́хи* *блі́жчий*, *тро́хи* *вда́лий*, *тро́хи* *до́вший*, *тро́хи* *корóтший*, *тро́хи* *кра́щий*, *тро́хи* *рете́льніший*.

(!) Formele gradului comparativ pot crea sintagme cu ad-
 verbe de tipul: *багато, значно, набагато, куді* (colocvial),
 care indică o amplificare a însușirii, o subliniere a intensității
 acesteia: *багато то́нший, багато вразли́вий, значно го-
 лосні́ший, значно активні́ший, набагато доро́жчий, наба-
 гато відомі́ший, куді лі́тний, куді ві́рний*.

(!) În limba ucraineană, diferitele nuanțe semantice ale in-
 tensității unei însușiri pot fi exprimate cu ajutorul adjectivelor
 formate prin numeroase metode de derivare sau compunere a
 cuvintelor, cum ar fi: sufixarea (*старувáтий, старéзний*), sufi-
 xarea și prefixarea (*приста́ркуваний*) sau prin repetarea fie a
 temelor cuvintelor (*старі́й-старéнкий*), fie a aceluiași cuvânt
 (*старі́й-старі́й, до́брий-до́брий*).

Gradul superlativ (*Найви́щий ступінь*)

Gradul superlativ al adjectivelor indică faptul că într-unul
 din obiectele comparate însușirea este exprimată într-o măsură
 foarte mare sau foarte mică: *найбі́льший, найви́щий, найме́н-
 ший, найскла́дніший, найсолóдший, найчисті́ший*.

Superlativul adjectivelor are trei forme: **simplă** (*простá
 фóрма*), **compusă sintetică** (*скла́днá фóрма*) și **compusă
 analitică** (*скла́дена фóрма*).

A. Forma simplă (*простá фóрма*) a superlativului se obține
 prin adăugarea la forma comparativului simplu a prefixului **най-**:
*бі́льший – найбі́льший; бли́жчий – найбли́жчий; ви́щий –
 найви́щий; ме́нший – найме́нший; милі́ший – наймилі́ший;
 молóдший – наймолóдший, ціка́вий – найці́кавий*.

B. Forma compusă sintetică (*скла́днá фóрма*) se reali-
 zează prin adăugarea la forma simplă de superlativ a prefixelor
що-, **як-** (ele exprimând nuanțe complementare ale întensifi-
 cării însușirii): *щонайдеше́вий, щонайдоро́жчий, щонаймі́-
 ний, щонайпоту́жніший, щонайсма́чній, якнайві́рний, якнай-
 прива́бливий, якнайрі́дний, якнайсма́чній*.

С. Forma compusă analitică (складена форма) se obține prin adăugarea la forma de pozitiv (de bază) a adjectivului a cuvintelor **найбільш** și **найменш**: **найбільш авторитетний**, **найбільш вибагливий**, **найбільш досконалий**, **найбільш дзвінкий**, **найбільш корисний**, **найменш вігідний**, **найменш голосний**, **найменш зручний**, **найменш придатний**.

Câteodată, cuvintelor **найбільш** și **найменш** li se pot adăuga particulele **що-**, **як-**, care amplifică însușirea cu încă o nuanță graduală: **щонайбільш складний**, **щонайбільш широкій**, **якнайменш вузький**, **якнайменш товстий**.

(!) Câteva adjective formează gradele de comparație (comparativul și superlativul) de la alte teme: **великий** – **більший** – **найбільший**; **малій** – **менший** – **найменший**; **добрий** – **кращий**, **ліпший** – **найкращий**, **найліпший**; **гάρний**, **красівий**, **хороний** – **кращий**, **ліпший** – **найкращий**, **найліпший**; **поганий** – **гірший** – **найгірший**.

(!) Sensul gradului superlativ poate fi exprimat sau/și amplificat cu ajutorul sintagmenlor **за всіх/від усіх**, **над усіе**: **вірніший за всіх**; **молодіший від усіх**; **головніший над усіе**.

(!) În lingvistică, există și o altă clasificare a gradului superlativ, conform căreia acesta ar avea doar: o formă *simplă* (**найцікавіший**, **щонайцікавіший**, **якнайцікавіший**) și una *compusă analitică* (**найбільш цікавий**, **найменш цікавий**).

(!) Nu trebuie folosite formele incorect create ale gradelor comparativ și superlativ. Greșeala stilistică constă în utilizarea, în același timp, atât a sufixelor **-ш-**, **-иш-**, cât și a cuvintelor sinonimice **більш**, **мениш**; **найбільш**, **найменш** (forme corecte: **легший**, **більш легкий**; **кращий**, **більш гάρний**; **найбільш щирій**, **найщиріший**; forme incorecte: **більш легший**; **більш кращий**; **найбільш щиріший**) sau crearea formei compuse analitice a gradului superlativ cu ajutorul cuvântului **самий** (forme corecte: **найвидатніший**, **щонайвидатніший**, **найбільш видатний**; formă incorectă: **самий видатний**).

Schematic, formarea gradului de comparație **superlativ** al adjectivelor poate fi ilustrată astfel:

Adjectivul (forma de pozitiv)	Forma simplă	Forma compusă sintetică	Forma compusă analitică
<i>молоді́й</i>	– най- + forma simplă a comparativului: най молоді́йшій	– як- și що- + forma simplă a superlativului: якнай молоді́йшій	– найбі́льш, найменш + forma de pozitiv: найбі́льш <i>молоді́й</i>
<i>дале́кий</i>	най дале́кийшій	якнай дале́кийшій	найбі́льш <i>дале́кий</i>
<i>мі́лий</i>	най мі́лийшій	якнай мі́лийшій	найбі́льш <i>мі́лий</i>
<i>складні́й</i>	най складні́йшій	щонай складні́йшій	найме́нш <i>складні́й</i>

Adjective care nu au grade de comparație (*Прикметники, від які́х не твóряться ступені порівняння*)

În limba ucraineană, nu toate adjectivele calitative formează grade de comparație. Din această categorie fac parte:

1. adjectivele derivate cu ajutorul sufixelor **-ав-** (**-яв-**), **-уват-** (**-юват-**), în care intensitatea însușirii este exprimată parțial: *жовта́вий/жовтя́вий, зеленáвий, сін́явий* (mai rar, *синáвий*), *чорня́вий*; *білува́тий, синюва́тий, холоднува́тий*;

2. adjectivele formate cu ajutorul sufixelor **-еньк-**, **-есеньк-**, **-ісіньк-** (**-юсіньк-**), **-єзн-**, **-єнн-**, **-ущ-** (**-юн-**) care indică forme diminutival-alintătoare și peiorative (exprimând o măsură redusă a calității): *глибоче́нький, молодече́нький, білесе́нький, малесе́нький, тихесе́нький, білісі́нький, дрібнісі́нький, то́нісі́нький, то́ніюсі́нький, величе́зний, старе́зний, здоро́вєнний, широче́нний, хитрю́щий*;

3. adjectivele derivate cu prefixele **архі-, за-, над-, пра-, пре-, ультра-**: *архіважлівий, архіоберэжний, заважкий, завеликий, високій, надзвичайний, прадавній, прастарий, премудрий, пречудовий, ультрамодний, ультрафіолетовий*;

4. adjectivele care denumesc culori ce, inițial, aparțineau celor relaționale (redând culorile specifice obiectelor de la care s-au format): *блакитний, бородовий, буришинівий, вишневий, волошковий, кавовий, каштановий, кремовий, малиновий, салатовий, шоколадний, янтарний*;

5. adjective care indică pragul semantic absolut al însușirii (adjective care exprimă însușiri ce nu pot fi comparate): *босий, глухий, голий, готівий, жонатий, кривий, лисий, мертвий, німий, порожній, сліпий, хворий* (În limbajul colocvial sau în textele literare, pot apărea forme de comparativ ale acestor adjective, ca de exemplu, *жонатіший від жонатого.*);

6. adjectivele care denumesc culorile animalelor: *буланний, вороний, гнідий, карий, сівий, сірий, солівий, чалий* (Unele dintre acestea se pot folosi împreună cu lexemele *світло* și *темно*, formând, astfel, adjective compuse care exprimă un oarecare grad al intensității însușirii: *світло-гнідий, світло-сірий, світло-солівий; темно-буланний, темно-карий, темно-сівий.*);

7. adjectivele compuse formate prin alăturarea a două sau mai multe teme fie identice (repetitive), fie diferite, acestea indicând o calitate cu o nuanță complementară sau denumiri ale nuanțelor culorilor de bază: *білий-білий, високій-високій; біло-сніжний, жовтогарячий, кисло-солодкий, світло-червоний, світло-коричневий, сіро-білий, темно-зелений, темно-золотистий, темно-синій, червонобарвний, синьо-біло-червоний*;

8. adjectivele care au la bază participii în **-ан-** și **-енн-**: *невблаганный, нездоланный, незбагненний, незчислений*;

9. adjectivele de origine verbală derivate cu ajutorul sufizului **-не-**, **-енн-**: *недремний, неохитний*;

10. majoritatea adjectivelor compuse cu elementele secundare *-подібний, -видний*: *зигзагоподібний, бруньковидний*.

Forme complete (pline) și forme scurte ale adjectivelor (Повні і короткі форми прикметників)

În limba ucraineană contemporană, adjectivele au două forme: **completă** sau **declinabilă** (повна або відмінювана) și **scurtă** sau **indeclinabilă** (коротка або невідмінювана).

Prevalează folosirea adjectivelor **complete**, acestea având desinențe specifice pentru toate cazurile: високий, високого, високому, високим, (на) високому.

Formele **scurte** ale adjectivelor se folosesc doar în cazurile nominativ și acuzativ, genul masculin, singular: варт, вінен, готів, дівен, дрібен, зéлен, крáсен, лáден, пéвен, пóвен, потрібен, рад, слáвен, срібен, ясен. Majoritatea acestora sunt adjective calitative. Formă scurtă au și adjectivele posesive derivate cu ajutorul sufixelor -ів- (-їв-), -ин- (-їн-): батьків, братів, дядьків, Іванів, Олексіїв, Миколін, нянин, сестрин, тімчин, Кáмрин, Зóїн. Formele scurte se folosesc, de obicei, în stilul colocvial, în folclor și în poezie: Пливé чóвен воді́ пóвен. І шуміть, і гудé, дрібен до́щик іде. Не рад коза́к жу́ритися, так серде́нько ну́є! (exemple din folclor).

(!) Adjectivele *complete (pline)* își schimbă forma după gen, număr și caz, iar cele *scurte* sunt indeclinabile.

La rândul lor, formele **complete** ale adjectivelor pot fi **contrase** (стягнені) (весéла, весéле, весéлі) și **necontrase** (нестягнені) (весéлая, весéлеє, весéлії).

Formă **necontrasă** pot avea adjectivele feminine și neutre în cazurile nominativ și acuzativ singular și la nominativ plural. Desinențele acestora sunt **-ая (-яя), -еє (-еє), -ії(-ії)** (до́брая, до́бреє, до́брїї; но́вая, но́веє, но́вії; чи́стая, чи́стее, чи́стїї; дру́жняя, дру́жнєє, дру́жнїї; сї́няя, сї́нєє, сї́нїї), comparativ cu cele ale formelor **contrase, -а (-я), -е (є), -і (-ї)** (до́бра, до́бре, до́брї; но́ва, но́ве, но́ві; чи́ста, чи́сте, чи́сті; дру́жня, дру́жнє, дру́жні; сї́ня, сї́нє, сї́ні).

La rândul lor, formele *contrase* s-au constituit din cele *necontrase* astfel: consoana intervocalică (situată între două vocale) [j] a căzut, iar desinența s-a contras într-un singur sunet: *visókaja* > *visókaa* > *visóka*; *čísteje* > *čístee* > *číste*.

Formele *necontrase* ale adjectivelor (ca și cele *scurte*) se folosesc în stilul colocvial, în folclor, în opere literare, reprezentând un mijloc de exprimare a solemnității, a sublimității emoționale, de stilizare a limbii cântecelor populare: *Ой, зійді́, зійді́, зі́рочко вєчі́рня́, ой вийди́й, вийди́, дівчи́но моя́ ві́рня́...* (din folclorul ucrainean); *Ой, у свѣтѹю неді́лєньку / Рано́поранє́ньку / Не сѹзі́й тумáни устáвали, / Не бѹйні́й ві́три пові́вали, / Не чо́рні́й хма́ри наступáли, / Не дрі́бні́й дощí накрапáли...* (din folclorul ucrainean).

Declinarea adjectivelor (Відмінювання прикметників)

Adjectivele *complete* își schimbă forma (în timpul flexiunii) după gen, număr și caz. Respectivetele trăsături morfologice sunt flexibile, dar nu independente (de sine stătătoare), căci adjectivul dobândește aceeași formă a genului, a numărului și a cazului ca și substantivul ori pronumele cu care se acordă.

În funcție de caracterul consoanei finale a temei, în limba ucraineană, adjectivele complete (pline) contrase se împart în două grupe de declinare: **dură** (*тверда́*) și **moale** (*м'яка́*).

1. Grupei dure îi aparțin:

a) adjectivele calitative și relaționale, a căror temă se termină în **consoană dură**, iar, în cazul nominativ singular, genul masculin, au desinența **-ий**: *безла́дний, безробі́тний, вели́кий, вели́чний, весéлий, весня́ний, відпові́дний, гіркі́й, глухі́й, дові́чний, за́хідний, замо́жний, золоті́й, ко́сий, кні́жний, комп'ю́терний, мо́дний, майсте́рний, міські́й, молоді́й,*

наро́дний, нові́й, око́личний, пито́мий, попере́чний, пото́чний, працьові́тий, прода́жний, п'ятику́тний, рідний, сві́жий, сі́рий, семирі́чний, сі́зий, слі́пий, ста́рший, степові́й, схі́дний, теля́чий, тогобі́чний, то́тожний, тугі́й, чі́стий;

b) adjectivele posesive derivate cu sufixele **-ів** (după vocală și apostrof, **-і́в**) și **-ин** (după vocală și apostrof, **-і́н**), care, în cazul nominativ singular, genul masculin, au **desinența zero**: *ба́тьків, ді́дів, шеви́в; Андрі́їв, Ізори́в, Юрі́їв; доччи́н, матері́н, няни́н; Га́лин, Ма́рин, Софі́їн;*

c) toate adjectivele cu formă scurtă: *варт, ві́нен, го́ден (зго́ден), гото́в, жив, зе́лен, здоро́в, кра́сен, ла́ден, пе́вен, по́вен, пови́нен, потрі́бен, прав, рад, сла́вен, срі́бен, я́сен.*

d) ambele forme sintetice ale gradelor de comparație (ale comparativului și superlativului): *(най)веселі́ший, (най)вужчи́й, (най)ста́ріший, (цонай)мі́цніший, (якнай)ві́рніший.*

2. Grupei moi îi sunt proprii:

a) adjectivele relaționale a căror temă se termină în consoană palatală **-н-** ([н']) și, în cazul nominativ singular, genul masculin, au desinența **-ій** (după vocală, **-і́й**): *безо́дній, бу́дній, ве́рхній, весі́нній, вечі́рній, відсу́тній, всесві́тній, горо́дній, да́вній, доро́жній, досві́тній, доста́тній, дру́жній (dar дру́жний – cu alt sens), жи́тній, за́дній, кра́йній, ку́тній, лі́тній, майбу́тній, могу́тній, му́жній, незабу́тній, нові́тній, обі́дній, осві́тній, осі́нній, оста́нній, пере́дній, пі́зній, подо́ржній, повнолі́тній, поро́жній, прису́тній, пу́тній, ра́нній, самобу́тній, само́тній (dar самі́тний), сере́дній (посере́дній), спі́дній, сторо́нній, сусі́дній, ха́тній, худо́жній etc. (numărul lor este redus);*

b) adjectivele relaționale cu tema în **-й**: *безкра́йй, довго-ві́йй, довгоши́йй, короткоши́йй;* adjectivele relaționale cu nuanță de posesie: *бра́тній, о́рлій* și adjectivul calitativ *сінній* (numărul lor este și mai redus);

c) toate adjectivele terminate în **-жній, -иний**, care sunt derivate de la adverbe: *бліжній* (< *блізько*), *в(у)чорáшній* (< *в(у)чóра*), *внúтрíшній* (< *внúтрíшньо*), *дáвнiшній* (< *давнó*), *домáшній* (< *дóма*), *зáвтрашній* (< *зáвтра*), *зóвнiшній* (< *зóвнiшньо*), *колішній*, *око́лишній*, *поздóвжній*, *рáнішній*, *спрáвжній*, *сьогóднiшній* (< *сьогóдні*), *тепéрішній* (< *тепér*), *торішній* (< *торі́к*) (**dar** *цьогорі́чний*), *тутéшній* etc. și, de asemenea, adjectivele *прийдéшній*, *сінéшній*.

(!) În funcție de desinența adjectivelor, **-ий** sau **-iй** (de apartenența la grupa dură sau moale), acestea pot avea sensuri diferite, ca de exemplu: *дру́жний* („un colectiv de prieteni”) și *дру́жнiй* („prietenesc: strângere de mână ~, ajutor ~”); *самiт-нiй* („izolat; singur”) și *самóтнiй* („singuratic”). Totodată, pot aparține diferitelor grupe, deși sunt formate de la aceleași teme: *цьогорі́чний* („de anul acesta”) și *торі́шній* („de anul trecut”), **dar** *природ́ний* aparține doar grupei dure, indiferent de cele șase sensuri pe care le are.

Declinarea adjectivelor cu temă dură (Відмінювання прикметників твердóї гру́пи)

Adjectivele cu tema **dură** au la nominativ singular desinențe: **-ий** (masculin), **-а** (feminin), **-е** (neutru), consoana situată înaintea acestora pronunțându-se dur: *весéлий*, *украíнський* etc.

Cazul	Singular			Plural
	Masculin	Feminin	Neutru	Toate genurile
N.	<i>нов-iй</i>	<i>нов-á</i>	<i>нов-é</i>	<i>нов-í</i>
G.	<i>нов-óго</i>	<i>нов-óї</i>	<i>нов-óго</i>	<i>нов-iх</i>
D.	<i>нов-óму</i>	<i>нов-iй</i>	<i>нов-óму</i>	<i>нов-iм</i>
A.	N. sau A.	<i>нов-ý</i>	<i>нов-é</i>	N. sau A.
I.	<i>нов-iм</i>	<i>нов-óю</i>	<i>нов-iм</i>	<i>нов-iми</i>
L.	(на, у) <i>нов-óму</i> și <i>нов-iм</i>	... <i>нов-iй</i>	... <i>нов-óму</i> și <i>нов-iм</i>	... <i>нов-iх</i>

Declinarea adjectivelor cu temă moale
(Відмінювання прикметників м'якої групи)

Adjectivele cu tema **moale** au, în cazul nominativ singular, desinențele **-ій** (masculin), **-я** (feminin), **-є** (neutru), consoana finală a temei pronunțându-se palatalizat (moale): *осінній*, *художній* etc.

Cazul	Singular			Plural
	Masculin	Feminin	Neutru	Toate genurile
N.	<i>літн-ій</i>	<i>літн-я</i>	<i>літн-є</i>	<i>літн-і</i>
G.	<i>літн-ь-ого</i>	<i>літн-ь-ої</i>	<i>літн-ь-ого</i>	<i>літн-іх</i>
D.	<i>літн-ь-ому</i>	<i>літн-ій</i>	<i>літн-ь-ому</i>	<i>літн-ім</i>
A.	N. sau A.	<i>літн-ю</i>	<i>літн-є</i>	N. sau A.
I.	<i>літн-ім</i>	<i>літн-ь-ою</i>	<i>літн-ім</i>	<i>літн-іми</i>
L.	(на, у) <i>літн-ь-ому</i> <i>літн-ім</i>	... <i>літн-ій</i>	... <i>літн-ь-ому</i> <i>літн-ім</i>	... <i>літн-іх</i>

Declinarea adjectivelor în consoană palatală,
cu tema în -й (-ї)
(Відмінювання прикметників м'якої групи,
з основою на (-ї))

Cazul	Singular			Plural
	Masculin	Feminin	Neutru	Toate genurile
N.	<i>безкра́й-ій</i>	<i>безкра́й-я</i>	<i>безкра́й-є</i>	<i>безкра́й-і</i>
G.	<i>безкра́й-ого</i>	<i>безкра́й-ої</i>	<i>безкра́й-ого</i>	<i>безкра́й-іх</i>
D.	<i>безкра́й-ому</i>	<i>безкра́й-ій</i>	<i>безкра́й-ому</i>	<i>безкра́й-ім</i>
A.	N. sau A.	<i>безкра́й-ю</i>	<i>безкра́й-є</i>	N. sau A.
I.	<i>безкра́й-ім</i>	<i>безкра́й-ою</i>	<i>безкра́й-ім</i>	<i>безкра́й-іми</i>
L.	(на, у) <i>безкра́й-ому</i> <i>безкра́й-ім</i>	... <i>безкра́й-ій</i>	... <i>безкра́й-ому</i> <i>безкра́й-ім</i>	... <i>безкра́й-іх</i>

**Declinarea adjectivelor formate cu ajutorul lui -лиций
(Відмінювання складіх прикметників на -лиций)**

Unui tip aparte de declinare îi aparțin adjectivele compuse formate cu ajutorul lui **-лиций**: *білолиций, блідолиций, круглолиций, повнолиций* etc. În timpul declinării acestor adjective, se întâlnesc desinențe specifice atât grupei dure, cât și celei moi:

Cazul	Singular		
	Masculin	Feminin	Neutru
N.	<i>білолиц-ий</i>	<i>білолиц-я</i>	<i>білолиц-е</i>
G.	<i>білолиць-ого</i>	<i>білолиць-ої</i>	<i>білолиць-ого</i>
D.	<i>білолиць-ому</i>	<i>білолиц-ій</i>	<i>білолиць-ому</i>
A.	N. (mai rar) sau G.	<i>білолиц-ю</i>	<i>білолиц-е</i>
I.	<i>білолиц-им</i>	<i>білолиць-ою</i>	<i>білолиц-им</i>
L.	<i>(на, у) білолиць-ому</i> <i>(білолиц-ім)</i>	<i>... білолиц-ій</i>	<i>... білолиць-ому</i> <i>(білолиц-ім)</i>

Plural			
N.	<i>білолиц-і</i>		A. N. (mai rar) sau G.
G.	<i>білолиц-их</i>		I. <i>білолиц-ими</i>
D.	<i>білолиц-им</i>		L. <i>(на, у) білолиц-их</i>

**Declinarea adjectivelor posesive în -ів (-їв) și -ин (-їн)
(Відмінювання прикметників на -ів (-їв) та -ин (-їн))**

Cazul	Singular			Plural
	Masculin	Feminin	Neutru	Toate genurile
N.	<i>дідов</i>	<i>дідов-а</i>	<i>дідов-е</i>	<i>дідов-і</i>
G.	<i>дідов-ого</i>	<i>дідов-ої</i>	<i>дідов-ого</i>	<i>дідов-их</i>
D.	<i>дідов-ому</i>	<i>дідов-ій</i>	<i>дідов-ому</i>	<i>дідов-им</i>
A.	N. sau A.	<i>дідов-у</i>	<i>дідов-е</i>	N. sau A.
I.	<i>дідов-им</i>	<i>дідов-ою</i>	<i>дідов-им</i>	<i>дідов-ими</i>
L.	<i>(на, у)</i> <i>дідов-ому</i> <i>дідов-ім</i>	<i>...</i> <i>дідов-ій</i>	<i>...</i> <i>дідов-ому</i> <i>дідов-ім</i>	<i>...</i> <i>дідов-их</i>

Cazul	Singular			Plural
	Masculin	Feminin	Neutru	Toate genurile
N.	<i>доччiн</i>	<i>доччiн-а</i>	<i>доччiн-е</i>	<i>доччiн-i</i>
G.	<i>доччiн-ого</i>	<i>доччiн-ої</i>	<i>доччiн-ого</i>	<i>доччiн-их</i>
D.	<i>доччiн-ому</i>	<i>доччiн-ій</i>	<i>доччiн-ому</i>	<i>доччiн-им</i>
A.	N. sau A.	<i>доччiн-у</i>	<i>доччiн-е</i>	N. sau A.
I.	<i>доччiн-им</i>	<i>доччiн-ою</i>	<i>доччiн-им</i>	<i>доччiн-ими</i>
L.	(на, у) <i>доччiн-ому</i> <i>доччiн-ім</i>	... <i>доччiн-ій</i>	... <i>доччiн-ому</i> <i>доччiн-ім</i>	... <i>доччiн-их</i>

(!) În cazul acuzativ singular, adjectivele de genul masculin și neutru, care se acordă cu un substantiv însuflețit/animat, au desinențele identice cu cele ale cazului genitiv, iar dacă, acestea se acordă cu un substantiv neînsuflețit/inanimat, au desinențele specifice cazului nominativ.

Ortografierea unor desinențe ale adjectivelor (*Правóпис окрéмих закiнчень прикméтників*)

1. La singular, adjectivelor cu tema în consoană palatală (ale grupei moi) le sunt proprii, în cazurile oblice, desinențele specifice adjectivelor grupei dure, doar că, în cazul celor dintâi, consoana care precede desinențele este palatalizată, în grafie fiind urmată de semnul moale (*ь*) și anume:

- cele de genul masculin au desinențele **-ого, -ому** (a se compara: *бiлого* și *сiнього* (la G.), *бiлoмy* și *сiньoмy* (la D. și L.);

- cele de genul feminin au desinențele **-ої, -ою** (a se compara: *бiлої* și *сiньої* (la G.), *бiлою* și *сiньою* (la I.).

2. Însă, atunci când tema adjectivului se termină în **-й (-j)**, semnul moale (*ь*) nu se marchează grafic, ci este redat împreună cu vocala iotată a desinenței, cu ajutorul literelor *я, ю, є, ї*: *довговiйї, довговiя, довговiє* (transcrierea fonetică a acestor adjective fiind următoarea: [довговіjї], [довговіja], [довговіje]).

3. În cazul acuzativ singular, adjectivele masculine și neutre, indiferent din ce grupă fac parte (dură sau moale), au, în funcție de forma substantivului, desinența cazului nominativ (cele neînsuflețite) sau a genitivului (cele însuflețite): *знайшов великий дім* și *знайшов старанного студента*; *бачив гарне місто* și *бачив буланого лоша́ти*.

4. Adjectivele feminine, fie că aparțin grupei dure, fie celei moi au același sistem de desinențe, doar că desinențelor **-а**, **-у**, proprii formelor de nominativ, respectiv acuzativ ale grupei dure, le corespund **-я**, **-ю**, specifice celei moi: *гарна*, *гарну* și *художня*, *художню*.

5. Toate adjectivele masculine și neutre, indiferent de grupă, au, în cazul locativ singular, desinențe paralele **-ому** și **-ім**: *(на) білому* și *білім*; *(на) мужньому* și *мужнім*.

6. Adjectivul care se acordă cu un substantiv în cazul vocativ are formă de nominativ: *славéтний Кі́єве*, *сусі́дня краї́но*.

7. Un sistem mixt de desinențe (proprii atât grupei dure, cât și celei moi) îl au adjectivele compuse cu ajutorul elementului *-лиций*: *білолі́ций*, *білолі́цийм* (N. și I.) și *білолі́цього*, *білолі́цьому* (G., D. și L.).

Substantivizarea adjectivelor **(Перехід прикметників в іменники)**

Trecerea adjectivelor în substantive, adică **substantivizarea** (**субстантивіза́ція**) adjectivelor, are loc atunci când acestea își pierd capacitatea de a indica însușirile și proprietățile obiectelor și dobândesc calitatea de a le denumi (în sensul cel mai larg al cuvântului), aceasta fiind și trăsătura de bază a substantivelor. Adjectivele substantivizate răspund la întrebările *хто?*, *що?*, putând avea în cadrul propoziției funcții sintactice de subiect, complement (direct sau indirect) ori complement circumstanțial.

Adjectivele substantivizate nu-și schimbă forma după gen, fiecare dintre acestea aparținând, de la început, unuia dintre cele

trei genuri: masculin (*вартовий, вороний, днювальный, іздовий, коханий, молодий, приїжджний, рідний, розсільний, старий, трудящий, черговий*); feminin (*вогнева, знайома, колискова, ланкова, пряма, учительська, чайна*); și neutru (*колішнє, майбутнє, пальнє, прийдешнє, теперішнє*).

De asemenea, adjectivele substantivizate au categoria numărului de sine stătătoare și independentă (cu cele două numere). Însă unele dintre acestea au doar o singură formă, fie de singular (*новє, пальнє, передовє, прогресівнє; Колодний, Рівнє*), fie de plural (*бобові, двокрілі, злакові, колосові, осетрові, пернаті, преміальні; Львів, Рівів*).

Adjectivele substantivizate de genul masculin sau feminin au, în majoritatea cazurilor, formă de singular și plural: *вартовий* – *вартові, вихідний* – *вихідні, багатий* – *багаті, днювальний* – *днювальні, сліпий* – *сліпі, учений* – *учені*.

Intensitatea procesului de trecere a adjectivelor în substantive nu este identică. Drept urmare, substantivizarea poate fi **totală (completă)/lexicală (півна/лексична)** sau **parțială/sintactică (непівна/синтаксична)**.

Substantivizarea este **totală** atunci când fostele adjective trec definitiv în clasa substantivelor, nemaiaivând capacitatea de a indica însușirea obiectului: *варєнична, військовозобов'язаний, днювальний, їдальня, колискова, лісничий, минуле, мостова, набережна, операційна, пальнє, перукарня, пральня, придане, проводжаний, учительська*. Acestei categorii îi aparțin și numeroase denumiri geografice și nume de familie: *Барвінкове, Київ, Лебедін, Львів, Ніжин, Пирятин, Рівне, Срібне, Фастів; Багряний, Задорожний, Котлярєвський, Коцюбинський, Петрів, Підмогильний, Стельмах, Яворівський* etc. Ele sunt substantive propriu-zise cu formă adjectivală.

Mult mai numeroasă este categoria adjectivelor substantivizate **parțial** (*військовий, вчений, давнє, диспетчерська, дотична, зовнішнє, молодий, мудрий, пернаті, подорожний,*

посівна́, прийдéишє, пряма́, ста́риий, сучáсне). Acestea pot fi utilizate atât ca adjective, cât și ca substantive, ele având, alături de funcția sintactică specifică de atribut sau nume predicativ al predicatului nominal, și cea de subiect ori complement. Luăm drept exemplu două enunțuri: 1. **Старій** друг ліпший новіх двух (din folclor); 2. **Старі** правду ка́жуть: два **хитрих** му́дрого не перева́жать (din folclor). În prima propoziție, **старій** este adjectiv și răspunde la întrebarea (*який?*), având funcția sintactică de atribut, în timp ce, în cea de-a doua, **старі** ca și два **хитрих** sunt adjective substantivizate care răspund la întrebarea (*хто?*), fiind subiecte. (Cuvântul *му́дрого* răspunde la întrebarea (*кого?*) și este complement.)

Categoriei adjectivelor substantivizate îi aparțin:

a) denumirile persoanelor după profesie, ocupație, stare socială ca și după trăsăturile lor fizice și de caracter: *безробітний, військовій, іздовій, підручний; знайомий, зустрічний, кінний, німій, убогий, хворий*;

b) denumirile de animale după trăsătura lor fizică (mai ales după culoare): *буланій, вороній, гнідій, зозулястий, круторогі*;

c) numele sediilor, instituțiilor: *варенична, диспéтчерська, операційна, прийомна, професорська, учительська, чайна*;

d) denumirile felurilor de mâncare și băutură: *дру́ге, пéрше, спиртне́, шампа́нське*;

e) numele unor noțiuni abstracte: *грома́дське, далéке, знайо́ме, майбу́тнє, новé, особі́сте, сучáсне, сьогоча́сне, чужé*;

f) diverși termeni (privind documentele, recompensele financiare sau noțiuni din matematică, lingvistică, biologie etc.): *дповідна́, накладна́; відпускні́, добові́, преміа́льні; бурова́, дотічна, фрикаті́вний; бобові́, колосові́*.

(!) Adjectivele substantivizate, atât cele care denumesc însușețile (*буланій, вартовій, днюва́льний, кінний, молодій, му́дрий, приї́жджий, старій, трудя́щий, черговій*), cât și neînsușețile (*майбу́тнє, пальне́, учительська*) se declină ca

și adjectivele proprii grupelor dură sau moale, însă unele dintre acestea își schimbă flexiunea după caz și număr: *вартовий, вартового, вартовому, вартового, вартовім, (на) вартовому/вартовім, вартовий; вартові, вартовіх, вартовім, вартовіх, вартовіми, (на) вартовіх, вартові*), iar altele, doar după caz (folosindu-se doar la numărul singular: *пальне, пального, пальному, пальне, пальнім, (на) пальному, пальне* sau doar la plural: *колосові, колосовіх, колосовім, колосові/колосовіх, колосовіми, (у) колосовіх*). (Pentru detalii privind declinarea numelor de familie, pseudonimelor, numelor topice care la origine sunt adjective, vezi capitolul *Substantivul*.)

Modurile de formare a adjectivelor **(Способи творення прикметників)**

Doar câteva dintre adjectivele limbii ucrainene contemporane sunt nederivate: *білий, бу́ланий, вели́кий, глухі́й, до́брий, до́вгий, корóткий, ла́гідний, лівий, мали́й, пра́вий, про́стий, сінній, скупі́й, слі́пий, сухі́й, тверді́й, мі́хий, щедри́й* etc.

Numărul adjectivelor derivate este foarte mare. Din această categorie fac parte toate adjectivele posesive, aproape toate adjectivele relaționale și majoritatea celor calitative.

Adjectivele derivate s-au format și se formează de la substantive (*безме́жний, кні́жний*), verbe (*гнучкі́й, пекучі́й*), adverbe (*вчора́шній, туте́шній*), numerale (*п'ятирі́ний, вісімповерхові́й*) și de la alte adjective (*біле́нький, білесе́нький; оди́нокий, тіснуба́тий*), cu ajutorul sufixelor, al prefixelor, al sufixelor și prefixelor în același timp și prin compunerea temelor (diferitelor părți de vorbire) sau chiar a cuvintelor întregi.

Derivarea cu sufixe / Sufixarea **(Суфікса́льний спóсіб)**

Adjectivele calitative se formează cu ajutorul sufixelor, care, după funcțiile lor derivaționale, se împart în două grupe:

1. Суфіixe care iau parte la formarea adjectivelor ce indică trăsăturile legate de sensul cuvântului de la care derivă, fără să le adauge acestora vreo nuanță semantică:

▪ adjective derivate de la **substantive**:

-**н-**: *авторитетний, вічний, дівний, ефектний, жірний, людний, моторний, розумний, сильний, смачний, холодний*;

-**к-**: *в'юнкий, дзвінкий, пухкий, солóдкий*;

-**ок-**: *високий, широкий*;

-**ав-** (**-яв-**): *дір'явий, жи́лавий, кучер'явий*;

-**ив-**: *красі́вий, ліні́вий, плаксі́вий, правді́вий*;

-**лив-**: *бурхлі́вий, рухлі́вий, розсúдливий, щаслі́вий*;

-**ивн-**: *об'єкті́вний, прогресі́вний, результаті́вний*;

-**ичн-**: *патріоті́чний, егоїсті́чний, авантюристі́чний*.

▪ adjective derivate de la **verbe**:

-**н-**: *влúчний, дошкúльний, залéжний, перемóжний, по-ва́жний, приві́тний, прихі́льний*;

-**к-**: *верткі́й, гові́ркий, ковзкі́й, липкі́й, палкі́й*;

-**уч-** (**-юч-**), **-ач-** (**-яч-**), **-ущ-** (**-ющ-**), **-ущ-** (**-ющ-**): *бала-кúчий, колю́чий, пахúчий, роді́ючий, гар'я́чий, леж'а́чий, ви-ді́ючий, робот'я́чий*;

-**л-**: *вда́лий, засма́глий, зрозумі́лий, кі́слий, підлéглий, прі́лий, спі́лий, ста́лий*;

-**льн-**: *благ'а́льний, виріш'а́льний, дія́льний*;

-**ом-**, **-им-**: *відóмий, знайóмий, виді́мий*.

2. Суфіixe cu ajutorul cărora se formează adjective care conferă o nuanță nouă a sensului. Aceste sufixe au caracter subiectiv (fiind diminutive, alintătoare, augmentative ori peiorative:

-**ав-** (**-яв-**), **-ляв-**, **-уват-** (**-юват-**) – derivă (de la adjective și substantive) adjective noi a căror însușire nu este exprimată integral: *біля́вий, жовта́(я)вий, зеленá(я)вий, вертля́вий*,

кістля́вий; гіркува́тий, зеленува́тий, корчува́тий, кисло-ва́тий, піскува́тий, старува́тий, холоднува́тий;

-ат-, -чат-, -аст- (-яст-), -част- — formează adjective care indică însușiri ale animalelor și oamenilor: *борода́тий, голова́тий, губа́тий, горба́тий, жолобча́тий, горла́стий, гілля́стий, зозуля́стий, куля́стий, срібля́стий, лапча́стий;*

-овит- (derivă de la substantive adjective care indică un grad ridicat al manifestării însușirii unui obiect): *гонорові́тий, грошові́тий, ділові́тий, сокові́тий, таланові́тий;*

-ист- (-їст-) (au aceeași funcție ca și cele precedente): *багні́стий, голосі́стий, гонорі́стий, горі́стий, зерні́стий, плечі́стий, порі́стий);*

-езн-, -елезн-, -енн- (formează adjective care exprimă un grad foarte ridicat al prezenței unei însușiri): *величез́ний, гру-б́езний, довжеле́зний, здорове́нний, страше́нний;*

-уват- (-юват-) (au aceeași funcție ca și cele precedente): *взду́ва́тий, дуплу́ва́тий, сучку́ва́тий, корчу́ва́тий;*

-еньк- (exprimă o nuanță alintătoare sau diminutivală): *гарне́нький, здорове́нький, мале́нький, рідне́нький, тихе́нь-кий, тоне́нький, чорне́нький;*

-есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк- (indică tot o nuanță alintătoare, ultimul intensificând-o și mai mult): *близе́сенький, гарне́сень-кий, тихе́сенький, нові́сінький, свіжі́сінький, чисті́сінький, малю́сінький, тоні́юсінький.*

Adjectivele relaționale se formează cu ajutorul sufixelor:

-н-: *вечі́рний, за́хідний, залі́зний, жит́ний, лі́тний, ліс́ний, мід́ний, наро́дний, рі́бний, рі́чний, срі́бний, то́карний, тра́к-торний, фабрі́чний* (fiind derivate de la substantive);

-н-: *визво́льний, відбивні́й, відварні́й, заварні́й, зали́в-ний, набивні́й, опу́скний, перела́мний, пересу́вний, при́став-ний, розли́вний* (derivate de la verbe);

-н-: *щогоди́нний, щода́кдний, щомі́сячний, щорі́чний, повсякча́сний, повсякде́нний* (derivate de la adverbe);

-ан- (-ян-): *вóвняний, вівся́ний, гречáний, дерев'я́ний, олов'я́ний, очерéтяний, пио́няний, соло́м'яний* (derivate de la substantive);

-ськ-, -зьк-, -цьк-: *волгогра́дський, морський, океа́нський, сільський, ха́рківський, бузький, во́лзький, гради́зький, до́нецький, коза́цький* (derivate de la substantive);

-ов-, -ев- (-єв-): *берéзовий, дубóвий, лі́повий, луговíй, польовíй, ранко́вий, степовíй, ви́шнєвий, життє́вий, мит-тє́вий, ти́жнєвий, травне́вий* (derivate de la substantive);

-ичн-, -ічн- (-їчн-): *історі́чний, класі́чний, кліматі́чний, лінгвісті́чний, космі́чний, географі́чний, педагогі́чний, арха́йчний, проза́йчний* (derivate de la substantive);

-арн- (-ярн-): *дисципліна́рний, легенда́рний, молекуля́рний* (derivate de la substantive);

-льн-: *зро́шувальний, купа́льний, лічі́льний, освітлю-вальний, навча́льний, повча́льний, привіта́льний, різа́льний, скла́дальний* (derivate de la verbe);

-альн-: *геніа́льний, індустріа́льний, соціа́льний, теа-тра́льний* (derivate de la substantive împrumutate);

-ч-: *ві́рчий, ви́борчий, господа́рчий, да́рчий, слі́дчий, спожи́вчий, тво́рчий* (derivate de la verbe);

-шн-, -жн-: *вчора́шній, позавчора́шній, за́втрашній, сьогодні́шній, зовні́шній, спра́вжній* (derivate de la adverbe).

Funcțiile acestor sufixe, care derivă adjective relaționale de la substantive, verbe și adverbe, sunt diverse. Acestea pot indica: -raportarea la timp sau spațiu, la material ori sursă, la o trăsătură stabilă apărută în urma unei acțiuni (**-н-, -ч-**); -raportarea la material, spațiu, timp sau, în general, la un obiect (**-ан- (-ян-); -ов-, -ев- (-єв-)**); -însușirea după originea, naționalitatea sau preocupările unui individ (**-ськ-, -зьк-, -цьк-**); -referirea la un anumit domeniu al științei, tehnicii, producției sau la viața cotidiană (**-ичн-, -ічн- (-їчн-); -арн- (-ярн-)**); -raportarea la sensul exprimat de substantiv sau verb (**-альн-; -льн-**).

Adjectivele posesive se formează cu ajutorul sufixelor de la substantive însuflețite:

▪ de la nume de persoane (comune și proprii):

-ин- (-їн-): *ба́бин, доччи́н, сестри́н, неві́стчин, ті́тчин, Га́лин, Зінаї́дин, Наді́їн, Марі́їн, О́льжин, Парáсчин, Та́нин, Тетя́нин, Ільї́н, Ільйо́шин, Мико́лин, Са́вин;*

-ів- (-їв-), -ов-, -ев- (-єв-): *ба́тьків, бра́тів, ліка́рів, школя́рів, Анато́лійв, Васи́лів, Віта́лійв, Іва́нів, Сергі́їв, Петро́ва, Романюко́ва, Васи́лева, Андрі́єва, Віта́лієва.*

▪ de la nume de animale:

-ин-, -ін (-їн-), -ач- (-яч-): *бджоли́ний, голуби́ний, солов'ї́ний, соколи́ний, соба́чий, гу́сячий, ліс́ячий.* (Pentru detalii, vezi, mai sus, *Formarea adjectivelor posesive.*)

Derivarea cu prefixe / Prefixarea

(Префікса́льний спо́сіб)

Una dintre funcțiile derivative ale prefixelor adjectivale din limba ucraineană este aceea de a crea forme care să indice cel mai înalt grad al prezenței unei însușiri. Această funcție o au următoarele prefixe:

пре-: *пребага́тий, прега́рний, предóбрый, преду́жий, премудри́й, премі́лий, препогáний, престари́й;*

за-: *забага́тий, заважкі́й, завелі́кий, зависо́кий, завузь-кий, задóвгий, закорóткий, замалі́й, заширо́кий;*

над-: *надвели́кий, надвисо́кий, надглибо́кий, наддо́вгий, надзвичáний, надмі́рний, надмі́цний;*

архі-: *архіважлі́вий, архіко́рісний, архіобере́жний, архі-серйо́зний, архіскла́дний;*

супер-: *супереласті́чний, супермо́дний, суперсучáний;*

ультра-: *ультразвуко́вий, ультракорóткий, ультра-мо́дний, ультрапо́ристий, ультрасуча́сний, ультрафіо́летовий, ультрачерво́ний;*

най- (acesta derivă formele de superlativ ale adjectivelor): *найбільший, найближчий, найдорожчий, найкращий, найменший, наймиліший, найтихіший, найчастіший.*

Sensurile celorlalte prefixe adjectivale nu coincid integral și, ca urmare, nu pot fi grupate. Cele mai frecvente prefixe de acest fel sunt:

пра- (indică o vechime mare): *прадавній, праісторичний, праруський, праслов'янський;*

су- (arată apropierea sau legătura cu vreo însușire): *сумірний, супідрядний, супротивний, супротивлящий, суспільний;*

не- (formează un adjectiv calitativ care este antonimul celui neprefixat, neagă existența însușirii exprimate de acesta): *невільний, нездоровий, непохитний, нерясний, невідомий, несільний, нехитрий, нецікавий, нечистий;*

без- (indică lipsa însușirii exprimate de adjectivul neprefixat sau, mai rar, neagă existenței acesteia, dar fără să fie sinonim cu **не-**): *безголовий, бездіяльний, безкрай, безперспективний, безсистемний, безтактівний, безцеремонний;*

а- (poate fi sinonim atât cu **без-**, cât și cu **не-** sau să indice lipsa trăsăturii exprimate de adjectivul neprefixat): *аморальний, аномальний, аполітичний, аритмічний;*

спів- (indică o însușire comună mai multor persoane): *співвинний, співпричетний;*

перед- (arată timpul ori succesiunea temporală): *передминулий, передостанній, передобідний, передреволюційний, передсвятковий, передтравневий;*

до- (indică o limită temporală): *дореволюційний, дошкільний;*

дис- (arată neconcordanța cu însușirea exprimată de adjectivul neprefixat): *дисгармонійний, диспропорційний;*

про- (indică o afinitate, împărtășirea unor puncte de vedere): *проамериканський, проєвропейський;*

пан- (arată întregul, totalitatea): *панамериканський, пансвopoейський, панслов'янський;*

квазі- (arată că însușirea exprimată de adjectivul neprefixat este, oarecum, adevărată): *квазінауковий, квазіреволюційний, квазісиметричний, квазіповілейний*;

анти- (derivă adjective care exprimă o însușire care neagă caracteristica exprimată de adjectivul neprefixat): *антибактеріальний, антигігієнічний, антидемократичний, антиісторичний, антинауковий, антифашистський*.

Derivarea cu sufixe și prefixe

(Суфіксально-префіксальний спосіб)

În limba ucraineană contemporană, derivarea parasintetică a adjectivelor (atașarea simultană la același cuvânt a unui prefix și a unui sufix) este destul de productivă.

O grupă însemnată de adjective de acest tip o formează cele derivate cu ajutorul sufixelor **-н-** (calitative) și **-ов-** (relaționale), cărora li se adaugă prefixele: **без-, до-, за-, між-, на-, над-, не-, перед-, під-, по-, при-, су-**: *бездітний, бездомний, безіменний, безмірний, безмежний, безпідставний, безголінковий, безквітковий; доречний, доцільний, достроковий; закулісний, заозірний, зарубіжний; міжбрівний, міжрядний; настінний, наплічний; невимовний, невтомний; надмірний, надхмарний, надглотковий, надліктювий; підводний, підніжний, підшкірний, підлопатковий, підкорковий, підшефний; поденний, поголовний; привільний, прибережний, придворний, передчасний; суміжний, сукупний, сучасний*.

Adjectivelor derivate parasintetic le aparțin și cele formate cu ajutorul prefixelor de origine prepozițională: **до-** (*доісторичний* < *до* + *історії*), **між-** (*міжнародний* < *між* + *народами*), **поза-** (*позакласний* < *поза* + *класом*), **серед-** (*середземний* < *серед* + *землі*), deși există corespondente fără prefixe: *історичний, народний, класний, земний*).

(!) Totodată, adjectivele derivate cu ajutorul prefixului **без-** și a sufixelor **-ов-, -овн-** sunt forme parasintetice, deoarece sunt

în corelație, din punct de vedere semantic, cu substantivele: *без-строкóвий* „nelimitat ca termen”, *безквиткóвий* „fără bilet (asupra sa)”, *безпомилкóвий* „fără greșeală”, *беззмíстóвний* „lipsit de conținut”, *безпράвний* „lipsit de orice drept” (fiind corelative, ca sens, cu substantivele: *строк*, *квітóк*, *пóмíлка*, *змíст*, *пράво*, și nu cu adjectivele *строковíй*, *квиткóвий*, *помíлкóвий*, *змíстóвний* etc.).

(!) De asemenea, prin alipirea prepoziției **без-** la substantiv, se formează adjective în care rolul sufixului derivațional este preluat de desinențele **-ий**, **-ій**: *безвúхий* (*безúхий*), *безлісíй*, *безлістíй*, *безóкий*, *безрóгий*, *безхвóстíй*, *безкра́йі*.

Компунереа (Основоскладáння)

În limba ucraineană contemporană, adjectivele compuse se formează în două moduri: 1) prin **coordonare**, atunci când componentele acestora (două sau mai multe cuvinte) sunt egale din punct de vedere sintactic (*біло-сіні́й*, *залізобетóнний*, *кисло-соло́дкий*, *науко́во-техні́чний*, *півні́чно-схі́дний*, *робітні́чо-селя́нський*, *трамва́йно-троле́йбусний*, *украї́нсько-руму́нський*, *я́сно-блакі́тний*, *черво́но-зеле́но-сіні́й*) și 2) prin **subordonare**, când unul dintre componente este subordonat celuilalt (*білосні́жний*, *валоподі́бний*, *вісі́мто́мний*, *всена́рoдний*, *далекося́жний*, *кривобо́кий*, *легкоозбро́єний*, *машинобуді́вний*, *медоно́сний*, *мечові́дний*, *новоо́браний*, *півдобо́вий*). Legătura dintre cuvinte se realizează cu ajutorul vocalelor (interfixelor) **-о-** sau **-е-** sau fără vreun alt element.

Aceste adjective compuse pot fi calitative sau relaționale. Fiecare dintre cele două moduri prezintă, în funcție de elementele componente, câteva tipuri structurale.

1) Компунереа prin **coordonare** presupune alăturarea:

a) a **două** teme **substantivale**: *залізобетóнний*, *лісостепо́вий*, *плодоовочéвий*;

b) a **două** (sau a **mai multor**) teme **adjectivale calitative**: *білувато-блакитний, багряно-сінній, зелено-червоний, ясно-брунатий, червоно-зелено-сінній*;

c) a **două** teme **adjectivale relaționale**: *воєнно-промисловий, культурно-технічний, матеріально-технічний, науково-експериментальний, суспільно-політичний*.

2) Mult mai productiv este modul de formare a adjectivelor compuse prin **subordonare**. În funcție de trăsăturile structurale și morfologice ale elementelor componente, există următoarele tipuri de adjective formate prin compunerea a două teme cu ajutorul vocalelor de legătură **-o-** sau **-e-**:

a) adjective formate dintr-o temă **adjectivală** (ca prim component) și una **substantivală**, care, la rândul lor, pot fi de două feluri:

– componentele alipite nu prezintă niciun sufix: *білозубий, білолицій, довгонігий, довгонісий, короткогрівий, кривоплечий, круглоголовий, сіробкий, тонкошкірий, широкобрівий*;

– prin intermediul celui de-al doilea element component adjectivul compus este sufixat: *багатоо́ктий, вузькоглядний, вузькоплівковий, довгові́чний, довгообра́зний, дрібнобуржуазний, дрібнозерні́стий, загальноакадемі́чний, легкоатле́тичний, сільськогосподарський, широореа́льний*;

b) adjective compuse dintr-o temă **adjectivală** și un **participiu**: *довготерміно́вий, загальново́живаний, новові́дкритий*;

c) adjective formate dintr-un **numeral** și o temă **substantivală** derivată cu un sufix adjectival: *ві́сімдесятилі́тній, два́надцятику́тний, двото́ктий, двоти́жне́вий, одина́дцятирі́чний, п'яти́сотлі́тній, стоголо́сий, стопроце́нтний, чоти́риповерхо́вий, шестито́нний*;

d) adjective compuse dintr-un **adverb** și un **adjectiv** ori un **participiu**: *високоакті́вний, ві́чнозеле́ний; високопоста́вленний, високоавтома́тизований, довготерпелі́вий*;

e) adjective formate dintr-un **adverb** și un radical **verbal** derivat cu un sufix adjectival: *далекоглядний, далекосяжний, швидковисихаючий, швидкодійний, швидкохідний*;

f) adjective compuse dintr-o temă **substantivală** și una **adjectivală** ori dintr-un radical **verbal** derivat cu un sufix adjectival: *зернодробильний, життєдіяльний, морозостійкий, світлочутливий, сріблорований, сріблорозливний*;

g) adjective formate dintr-o temă **pronominală** și un **adjectiv**: *всєбічний, всєлódський, всєосяжний, всєнарódний, всєукраїнський, самовдовóлений, самозакóханий, самопересувний*;

h) adjective compuse din **prepoziție**, **pronume** și **substantiv**: *потойбічний, повсякдénний, повсякчáсний*;

i) adjective formate cu ajutorul cuvintelor **пів-** (**напів-**, **полу-**), **півторá**, ca primă parte componentă (în cea de-a doua, arărand un adjectiv ori un participiu): *піварішнний, півгодінний, півдобовий, півлегáльний; напівафористічний; напівбілий, напівкочовий, напівсónний, напіввідчінений, напівзруйнований; напівосвітлений, полусукónний; півторамертвовий, півторарічний; півторагодінний*;

j) adjective compuse cu **-видний** și **-подібний** (ca al doilea component): *грушовідний, серповідний; веретенеподібний, зигзагоподібний, людиноподібний*;

k) adjective formate cu ajutorul lexemelor **гідро-** și **агро-** (împrumutate): *гідроабразівний, агробактеріáльний* (primul având în limba ucraineană corespondentul **водо-**: *водобійний*).

Otografierea adjectivelor compuse **(Правóпис складні́х прикме́тників)**

Adjectivele compuse se scriu fie împreună, fie cu cratimă.

– **Se scriu împreună / Рáзом пишуться:**

1. adjectivele compuse formate din substantive compuse care se scriu împreună: *краєзна́вчий, лісостепо́вий, параво́зний, радіофі́зичний, теплообмі́нний, чорнозе́мний*;

2. adjectivele compuse care au la bază o sintagmă formată (prin contopire) în urma unei subordonări sintactice (printr-o relație de subordonare între cuvinte), fiind alcătuite din:

– substantiv și adjectivul acordat cu acesta: *білогривий* (< біла + грива); *західноукраїнський* (< Західна + Україна); *народнопоетичний* (< народна + поезія), *сільськогосподарський* (< сільське + господарство), *чорнобрівий*;

– substantiv și verb: *вагоноремонтний* (< вагón + ремонтувати), *волелюбний*, *деревообробний*, *лісозахисний*, *машинобудівний*, *металообробний*, *паравозобудівний*;

– pronume și adjectiv: *всенародний* (< весь/все + народний), *всесвітний*; *самовдоволений*, *самозакоханий*;

– numeral și substantiv: *двомижнівий* (< два + тиждень), *п'ятитонний* (< п'ять + тонна), *вісімдесятилітній*, *семиповерховий*, *тринадцятиградусний*, *трьох'ярусний*, *чотирічний*, *чотирьохелементний*;

– adverb și adjectiv sau participiu: *важковаговий*, *вищезазначений*, *вищезгаданий* (**dar** *трóхи ви́ще зга́даний*, deoarece este o sintagmă explicativă), *високоавторитетний*, *вічнозелений*, *зовнішньоторговий*, *малописьменний*.

(!) Trebuie reținut că, în multe cazuri, adverbul (mai ales atunci când îi este propriu accentul logic) se scrie separat față de adjectivul care-l succede (fiind o parte de propoziție de sine stătătoare): *абсолютно сухий*, *вічно юний*, *добре проінформований*, *діаметрально протилéжний*, *послiдóвно миролюбний*, *приéмно вра́жений*, *суспiльно корiсний*, *суспiльно необхідний*, *цiро вдя́чний*.

3. adjectivele compuse care indică termeni științifici (acestea sunt formate din teme adjectivale diferite, iar sensul adjectivului compus este redat prin ultimul component): *вузькодiалéктна* (риса), *давньоверхньонiмéцька* (мóва), *iндосвропéйські* (мóви), *новогрéцька* (мóва), *середньоверхньонiмéцький* (дiалéкт), *складнопiдрядне* (рéчення);

4. adjectivele compuse de tipul *зловоро́жий* (format din adjectivele *злий* și *воро́жий*, cf. substantivul *зловоро́жість*), *глухоні́мий* (< *глухий* și *ні́мий*, *глухоні́мота*), *хитрому́дрий*.

– **Se scriu cu cratimă / *Че́рез де́фіс пи́шуться*:**

1. adjectivele compuse formate din substantive compuse, care se scriu cu cratimă: *ві́це-президе́нтський* (*ві́це-президе́нт*), *генера́л-губерна́торський*, *екс-чемпіо́нський*, *контр-адміра́льський*, *соціа́л-демокра́тичний*;

2. adjectivele compuse ale căror părți componente se află într-o relație de coordonare (între ele se poate pune conjuncția *і „și”*): *культу́рно-осві́тний* (*культу́рний і осві́тний*), *мо́вно-стилісти́чний*, *навча́льно-дидакти́чний*, *наро́дно-побуто́вий*, *науко́во-виробні́чий*, *ремо́нтно-техні́чний*, *соціа́льно-культу́рний*, *спорти́вно-тренува́льний*, *фіна́нсово-ба́нківський*;

3. adjectivele compuse formate din două cuvinte care constituie perechi antonimice: *опу́кло-вві́гнутий*, *плоско-опу́клий*, *постача́льно-збу́товий*;

4. adjectivele compuse care exprimă combinarea câtorva culori și nuanțe sau indică gusturi: *блідо-зеле́ний*, *зеле́но-блакі́тний*, *моло́чно-бі́лий*, *роже́во-золоті́й*; *смагля́во-черво́ний* (**dar**: *червонога́рячий*, *жовтога́рячий* — reprezintă o singură culoare), *сні́жно-бі́лий* (**dar** *білосні́жний*), *я́сно-зеле́ний*, *сі́ро-бі́ло-чо́рний*, *черво́но-зеле́но-сі́ний*; *гіркува́то-солодкі́й*, *гіркува́то-солони́й*, *кі́сло-солодкі́й* (**dar** *кисломоло́чний*);

5. adjectivele compuse al căror prim element component se termină în *-енно*, *-ико*, *-іко*, *-ово*: *воє́нно-промисло́вий*, *істо́рико-культу́рний*, *хі́міко-металургі́йний*, *військо́во-інжене́рний* (**dar**: *військовозобов’язаний* și *військовополоне́ний*, fiind sintagme formate prin subordonare: *зобов’язаний до війська*, *полоне́ний у війську*);

6. adjectivele formate de la denumirile compuse ale punctelor cardinale intermediare (*півде́нно-за́хідний*, *півні́чно-схі́дний*,

норд-óстівський) și denumirile geografice, în structura cărora se află aceleași cuvinte: *Півдénно-Зáхідна залізниця, Північно-Зáхідний прохід, dar: західноукраїнські зéмлі, південноукраїнські зéмлі, східнослов'янські мóви, Східноєвропейська рівнина;*

7. adjectivele compuse apărute ca urmare a repetării unor cuvinte identice sau a diverselor forme derivate ale acestora: *важли́вий-важли́вий, далéкий-предалéкий, раді́й-радісінь-кий, сінній-сінній, ті́хий-ті́хий, ті́хий-тихéсенький;*

8. adjectivele formate de la numele proprii care se scriu cu cratimă sau separat: *ко́рсунь-шевче́нківський (< Ко́рсунь-Шевче́нківський), миха́йло-коцю́бінський (< Миха́йло-Коцю́бінське – localitate), пере́яслав-хмельни́цький (< Пере́яслав-Хмельни́цький); dar: великодóлінський, великокам'я́нський, верхньодніпро́вський, малокатері́нівський, старобéшевський,* deoarece denumirile geografice de la care sunt derivate acestea se scriu împreună: *Великодóлінське, Великокам'я́нка, Верхньодніпро́вськ, Малокатері́нівка, Старобéшеве;*

9. adjectivele compuse al căror prim component este un numeral scris cu cifre: *37-ме́тровий, 23-поверховий, 90-рі́чний, 11-секці́йний, 18-то́нний.*

Schema analizei morfologice a adjectivului **(Схéма морфологічного розбóру прикме́тника)**

1. Cuvântul analizat /
Аналі́зоване сло́во.
2. Forma de bază a cuvântului (adjectivul în cazul nominativ, singular, genul masculin) /
Початко́ва фо́рма (прикме́тник у називно́му відмінку однині чолові́чого ро́ду).
3. Clasele semantice ale adjectivelor: calitative, relaționale, posesive (sau intermediare) /
Семанти́чні ро́зряди прикме́тників: які́сні, відно́сні, присвійні (чи промі́жні).

4. Gradele de comparație (pentru adjectivele calitative):
comparativ (forma simplă sau compusă analitică) și
superlativ (simplă sau compusă: sintetică ori analitică) /
*Ступінь порівняння (для якісних): вищий (проста чи
складена форма) та найвищий (проста, складна,
складена форма).*
5. Forma: completă (contrasă, necontrasă) sau scurtă /
Форма: повна (стягнена, нестягнена) або коротка.
6. Genul și modalitățile de exprimare a acestuia (trăsături
semantice, structura morfologică) /
*Рід і засоби вираження його (семантичні ознаки,
морфологічна будова).*
7. Numărul și modalitățile de exprimare a acestuia /
Число й засоби вираження його.
8. Cazul și modalitățile de exprimare a acestuia /
Відмінок і засоби вираження його.
9. Grupa de declinare: dură sau moale /
Група відмінювання: тверда або м'яка.
10. Structura cuvântului (modalitatea de formare, doar dacă
cuvântul este derivat) /
Будова слова (спосіб творення, якщо слово похідне).
11. Ortografierea cuvântului (observații privind pronunția
și scrierea) /
Правопис слова (зауваження до вимови й написання).

Model de analiză morfologică

(Зразок морфологічного розбору)

Тоді заглиблюється у **найдалші** нетрі, сідає під
найбільшим деревом-красенем, притулюється лицем
до його **шершавої** кори... (Михайло Михайлюк)

1. найбільшим;
2. великий;

3. calitativ / *якісний*;
4. gradul superlativ (forma simplă) / *найвищий ступінь (простá фóрма)*;
5. forma completă (plină) contrasă / *пóвна стягнена фóрма*;
6. genul masculin (desinența -им) / *чоловічий рід (закінчення -им)*;
7. singular (desinența -им) / *однинá (закінчення -им)*;
8. cazul instrumental, desinența -им / *орудний відмінок, закінчення -им*;
9. grupa dură / *твердá група*;
10. *най* + tema *більш*- + desinența -им /, iar *більший* este comparativul formei de bază, *великий*, dar format de la un alt cuvânt /
най + основа *більш*- + закінчення -им, де *більший* – це вищий ступінь початкової форми прикметника *великий*, який твориться від основи іншого слова;
11. se scrie împreună (accentul cade pe *i*; după *л* se pune *ь*) / *пишеться разом (наголос падé на i; після л ставиться ь)*.

найдальші – ...

шершавої – ...

✱ Identificați și analizați morfologic adjectivele din următoarea propoziție:

Серед широкого подвір'я стояв дубовий стовп, гожий для воріт або навіть на підвалину до хати і, наче вкопаний, Ілля Дорунда. (Михайло Михайлюк)

Bibliografie

- Вихованець, І. Р., *Прийменникова система української мови*, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1980.
- Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г., *Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики української мови*, Унів. вид-во «Пульсари», Київ, 2004.
- Волох, О. Т., Чемерисов, М. Т., Чернов, Є. І., *Сучасна українська літературна мова*, Вид-во В.О. «Вища Школа», Київ, 1976.
- Грищенко, А. П., Мацько, Л. І., Плющ, М. Я., Тоцька, Н. І., Уздиган, І. М., *Сучасна українська літературна мова*, Вид-во «Вища школа», Київ, 2002.
- Жовтобрюх, М. А., *Українська літературна мова*, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1984.
- Зубков, М., *Сучасна українська ділова мова*, Вид-во ФОП «Співак» Т. К., Харків, 2009.
- Зубков, М., *Українська мова. Універсальний довідник*, Вид-чий дім «Школа», Харків, 2004.
- Матвіяс, І. Г., *Іменник в українській мові*, Вид-во «Рад. школа», Київ, 1974.
- Плющ, М. Я., *Граматики української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія*, Вид-во В. Д. «Слово», Київ, 2010.
- Пономаренко, С., *Сучасна українська мова: Морфеміка. Дери-ватологія. Морфологія*, Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, Миколаїв, 2017.
- Пономарів, О., *Культура слова: мовностилістичні поради*, Вид-во «Либідь», Київ, 2001.
- Юшук, І. П., *Українська мова*, вид-во «Либідь», Київ, 2005.
- *** *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел, Вид-во ВТФ «Перун», Київ – Ірпінь, 2005.

- *** *Новий довідник: Українська мова. Українська література*, відп. ред.: Н. Крупчан, Т. Корольова, Вид-во «Казка», Київ, 2010.
- *** *Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини)*, уклад. Н. Д. Бабич, Н. С. Колесник, К. М. Лук'янюк, гол. ред. К. М. Лук'янюк, Вид-во «Букрек», Чернівці, 2002.
- *** *Словник української мови*, за ред. акад. Івана Білодіда, в 11-ти томах, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1970-1980.
- *** *Словник української мови*, відп. ред. В. В. Жайворонок, кер. В. В. Німчук, Вид-во ВЦ «Просвіта», Київ, 2012.
- *** *Український правопис / НАН України*, редактори Є. І. Мазніченко, Н. М. Максименко, О. В. Осадча, Вид-во «Наукова думка», Київ, 2012.
- *** *Український орфографічний словник*, за ред. акад. В. Г. Складенка, Вид-во «Довіра», Київ, 2007.

Михайлюк, Михайло, *Синій смуток фіордів*, Вид-во «RCR Editorial», Бухарест, 2010.

Трайста, Михайло Гафія, *Незнайомка у фіалковій сукні*, Вид-во ЛА «Друге дихання», Київ, 2018.

Шевченко, Т. Г., *Кобзар*, за ред. Михайла Михайлюка, Вид-во «RCR-Print», Бухарест, 2007.

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	5
PĂRȚILE DE VORBIRE	7
Părțile de vorbire de sine stătătoare	8
Părțile de vorbire auxiliare	9
Categoriile gramaticale ale părților de vorbire	11
SUBSTANTIVUL	13
Substantive comune și substantive proprii	13
Substantive concrete și substantive abstracte	14
Substantive însuflețite și substantive neînsuflețite	15
Substantive colective	16
Substantivele care indică substanța	17
Categoriile morfologice ale substantivelor	18
Numărul substantivelor	18
Genul substantivelor	20
Cazul substantivelor	24
Tipurile de declinare a substantivelor	26
Declinarea I	27
Exemple de flexiune a substantivelor de declinarea I	28
Particularități de ortografiere a unor desinențe cazuale	29
Declinarea a II-a	32
Flexiunea substantivelor de declinarea a II-a	34
Particularitățile desinențelor cazuale ale substantivelor de declinarea a II-a	36
Declinarea a III-a	50
Exemple de flexiune a substantivelor de declinarea a III-a	50
Desinențele cazuale ale substantivelor de declinarea a III-a	51

Declinarea a IV-a	52
Flexiunea substantivelor de declinarea a IV-a	53
Desinențele cazuale ale substantivelor de declinarea a IV-a	53
Declinarea substantivelor pluralia tantum	55
Ortografierea substantivelor care se folosesc doar la plural	55
Substantive indeclinabile	57
Declinarea substantivelor care au formă adjectivală	58
Formarea, ortografierea și declinarea prenumelor și a numelor de familie masculine și feminine, a patronimelor și a denumirilor geografice	59
Declinarea prenumelor	59
Patronimele feminine	61
Patronimele masculine	64
Declinarea numelor de familie	65
Declinarea toponimelor	73
Modurile de formare a substantivelor	74
Derivarea cu sufixe	75
Derivarea cu prefixe	86
Derivarea cu sufixe și prefixe	90
Derivarea regresivă	91
Compunerea	93
Ortografierea substantivelor compuse	96
Schema analizei morfologice a substantivului	101
ADJECTIVUL	103
Categoriile morfologice ale adjectivelor	104
Clașele semantice ale adjectivelor	104
Adjective calitative	105
Adjective relaționale	107
Adjective posesive	108
Formarea adjectivelor posesive	109

Clasele semantice intermediare ale adjectivelor	110
Calitativ-relaționale	110
Relațional-calitative	111
Posesiv-relaționale	112
Posesiv-calitative	113
Gradele de comparație ale adjectivelor calitative	113
Gradul comparativ	114
Gradul superlativ	117
Adjective care nu au grade de comparație	119
Forme complete și forme scurte ale adjectivelor	121
Declinarea adjectivelor	122
Declinarea adjectivelor cu temă dură	124
Declinarea adjectivelor cu temă moale	125
Declinarea adjectivelor în consoană palatală, cu tema în -й (-j)	125
Declinarea adjectivelor formate cu ajutorul lui -лучий	126
Declinarea adjectivelor posesive în -іє (-ië) și -ин (-în)	126
Ortografierea unor desinențe ale adjectivelor	127
Substantivizarea adjectivelor	128
Modurile de formare a adjectivelor	131
Derivarea cu sufixe	131
Derivarea cu prefixe	135
Derivarea cu sufixe și prefixe	137
Compunerea	138
Ortografierea adjectivelor compuse	140
Schema analizei morfologice a adjectivului	143
Bibliografie	147

This image shows a full page of a document template. It consists of approximately 20 horizontal rows. Each row is defined by two parallel blue dashed lines, creating a series of uniform gaps for writing. The lines are evenly spaced across the entire page, from top to bottom. There are no margins, text, or other markings present.

Notițe Для нотаток

This image shows a full page of a notebook or worksheet template. It consists of approximately 20 horizontal rows. Each row is defined by two parallel blue dotted lines, creating a series of uniform spaces for writing. The lines are evenly spaced across the entire page, from top to bottom. There are no margins, text, or other markings present.

Notițe Для нотаток

[illegible]